

Vilniaus universitetas
Komunikacijos fakultetas
Žurnalistikos institutas

Karina Juodelytė-Moliboga,
Žurnalistikos magistrantūros studentė

ŠALTINIŲ CITAVIMO YPATUMAI PERIODINĖJE SPAUDOJE

MAGISTRO DARBAS

Vadovas doc. dr. A. Vaišnys

Vilnius, 2007

Pildo magistro baigiamojo darbo autorius

_____

(magistro baigiamojo darbo autoriaus vardas, pavardė)

_____

(magistro baigiamojo darbo pavadinimas lietuvių kalba)

_____

(magistro baigiamojo darbo pavadinimas anglų kalba)

Patvirtinu, kad magistro baigiamasis darbas parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, visas baigiamasis magistro darbas ar jo dalis nebuvo panaudotas kitose aukštosiose mokyklose.

_____

(magistro baigiamojo darbo autoriaus parašas)

Sutinku, kad magistro baigiamasis darbas būtų naudojamas neatlygintinai 5 metus Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto studijų procese.

_____

(magistro baigiamojo darbo autoriaus parašas)

Pildo magistro baigiamojo darbo vadovas

Magistro baigiamąjį darbą ginti _____

(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

_____

(data)

_____

(magistro baigiamojo darbo vadovo parašas)

Pildo instituto/ katedros, kuriojančios studijų programą, reikalų tvarkytoja

Magistro baigiamasis darbas įregistruotas

_____

(instituto/ katedros, kuriojančios studijų programą, pavadinimas)

_____

(data)

_____

(instituto/ katedros reikalų tvarkytojos parašas)

Pildo instituto/ katedros, kuriojančios studijų programą, vadovas

Recenzentu skiriu _____

(recenzento vardas, pavardė)

_____

(data)

_____

(instituto/ katedros vadovo parašas)

Pildo recenzentas

Darbą recenzuoti gavau.

_____

(data)

_____

(recenzento parašas)

REFERATO LAPAS

Juodelytė-Moliboga, Karina

Ju 126 Šaltinių citavimo ypatumai periodinėje spaudoje : magistro darbas / Karina Juodelytė-Moliboga ; mokslinis vadovas doc. dr. A. Vaišnys; Vilniaus universitetas. Komunikacijos fakultetas. Žurnalistikos institutas. – Vilnius, 2007. – 82 lap. : lent. – Maš. – Santr. angl. – Bibliogr.: p. 55-58 (45 pavad.).

UDK 070.23:32 (474.5).

Esminiai žodžiai: *Šaltiniai, citavimas, citata, periodinė spauda, nuomonės formavimas, manipuliacija, skandalas, auditorija, interpretacija.*

Magistrinio darbo objektas - XXI a. Lietuvos periodinėje spaudoje pateikiamos publikacijos politinė tematika. Darbo tikslai – išsiaiškinti šaltinių citavimo ypatumus XXI a. lietuviškoje periodinėje spaudoje ir išsiaiškinti, ar citatų parinkimas periodinės spaudos tekstuose gali turėti įtakos nuomonės apie cituojamus asmenis formavimui. Pagrindiniai darbo uždaviniai: ištirti, kaip periodinės spaudos tekstuose parinktos citatos gali padaryti įtaką auditorijos nuomonei; ištirti, ar skiriasi citavimo ypatybės skirtinguose periodinės spaudos leidiniuose.

Naudojantis kokybine turinio analize ir lyginamąja analize prieita prie išvados, kad lietuviškoje XXI a. periodinėje spaudoje šaltinių citatomis gali būti formuojama teigiama arba neigiama nuomonė apie asmenis, pasinaudojant ne tik šaltinių informacija, bet ir pačių asmenų žodžiais apie save. Formuojama nuomonė gali ženkliai skirtis skirtinguose periodiniuose leidiniuose dėl jų redakcijose vyraujančios nuomonės ar dėl žiniasklaidos priemonės savininkų ideologijos. Šaltinių citavimui gali turėti įtakos ir išoriniai veiksniai, pavyzdžiui, žiniasklaidos priemonėje užsakyta reklama. Šaltinių žodžiai gali būti iškreipiami, patalpinant juos į kitą kontekstą, taip pat priskiriant šaltiniams vertinamąsias etiketes, interpretuojant jų citatas. Kadangi periodiniai leidiniai naudojami kitomis žiniasklaidos priemonėmis informacijai ir citatoms gauti, iškreipta ar klaidinga informacija, patekusi į vieną žiniasklaidos priemonę gali paplisti keliose priemonėse ir šitaip konstruoti naują realybę klaidinant auditoriją.

Magistro darbas gali būti naudingas žurnalistams, žiniasklaidos analitikams, komunikacijos mokslų akademinei bendruomenei, ryšių su visuomene specialistams.

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	6
ĮVADAS	7
1. ŠALTINIAI IR JŲ CITAVIMAS PERIODINĖJE SPAUDOJE	10
1.1. Informacijos šaltinių paieška – žurnalistinio darbo pagrindai	10
1.2. Šaltinių tipai	12
1.2.1. Ekspertai	12
1.2.2. Oficialūs, spaudos, naujienų agentūrų pranešimai	13
1.2.3. Spaudos konferencijos	13
1.2.4. Žiniasklaida	14
1.2.5. Internetas	14
1.2.6. Dokumentiniai šaltiniai	14
1.2.7. Kiti šaltiniai	15
1.3. Šaltinių citavimo ypatumai periodinėje spaudoje	15
1.3.1. Profesionalus šaltinių citavimas	16
1.3.2. Šaltinių pasirinkimo tendencijos periodinėje spaudoje	17
2. MANIPULIACIJOS GALIMYBĖ ŽURNALISTO DARBE	18
2.1. Manipuliacijos samprata	18
2.3. Manipuliacija informacijos rinkimo procese	21
2.4. Manipuliacinės citavimo technikos	23
2.5. Manipuliacinis naujienos pateikimas	26
3. TYRIMO METODIKA	29
4. DIENRAŠČIŲ „LIETUVOS RYTAS“ IR „RESPUBLIKA“ TYRIMŲ REZULTATAI IR ANALIZĖ	34
4.1. Šaltinių įvairovė	34
4.2. Nuomonės apie šaltinius formavimas	35
4.2.1. Nuomonės apie Prezidento patarėjus formavimas	35
4.2.1. Nuomonės apie Prezidentą formavimas	37
4.2.1. Nuomonės apie Valdą Račką formavimas	39
4.3. Citavimo ypatumai „Lietuvos ryte“ ir „Respublikoje“	40
5. SAVAITRAŠČIŲ „ATGIMIMAS“ ir „LAIKAS“ TYRIMŲ REZULTATAI IR ANALIZĖ	42
5.1. Šaltinių įvairovė	42
5.2. Šaltinių citavimo ypatumai savaitraštyje „Atgimimas“	42

5.3. Šaltinių citavimo ypatumai savaitraštyje „Laikas“	43
6. SAVAITINIŲ ŽURNALŲ „VEIDAS“ ir „EKSTRA“ TYRIMŲ REZULTATAI IR ANALIZĖ	45
6.1. Šaltinių įvairovė	45
6.2. Šaltinių citavimo ypatumai savaitiniame žurnale „Veidas“	45
6.3. Šaltinių citavimo ypatumai savaitiniame žurnale „Ekstra“	46
7. REGIONINIŲ DIENRAŠČIŲ „KLAIPĖDA“ ir „VAKARŲ EKSPRESAS“ TYRIMŲ REZULTATAI IR ANALIZĖ.....	48
7.1. Šaltinių įvairovė	48
7.2. Nuomonės apie Naglį Puteikį formavimas.....	48
7.3. Šaltinių citavimo ypatumai „Klaipėdoje“ ir „Vakarų eksprese“	49
8. REZULTATŲ APTARIMAS	51
IŠVADOS.....	53
BIBLIOGRAFINĖS NUORODOS	55
<i>1 priedas</i>	59
<i>2 priedas</i>	66
<i>2 priedas</i>	66
<i>3 priedas</i>	69
<i>4 priedas</i>	72
<i>5 priedas</i>	81
SUMMARY	82

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

proc. – procentai

m. – metai

d. – diena

žr. – žiūrėti

t. y. – tai yra

str. – straipsnis

pvz. – pavyzdžiui

AKPB – Vyriausybės Akcinė komunalinių paslaugų bendrovė

STT – Specialiųjų tyrimų tarnyba

VSD – Valstybės saugumo departamentas

VAD – Valstybės apsaugos departamentas

VTEK – Valstybinė tarnybinės etikos komisija

ĮVADAS

Šiandien, kai mus supa tekstinės, garsinės ar vizualinės informacijos gausa, sunku susigaudyti, kokia informacija pasitikėti. Be to, atsiradus naujosioms technologijoms, o gyvenimo tempui vis greitėjant, pats žmogus turi galimybę visą reikiamą informaciją sužinoti pats arba per tarpininką – žiniasklaidą.

Teisę į informaciją garantuoja „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos“ 10 straipsnis, tačiau čia pat numatoma ir galimybė tas teises riboti ginant demokratiją ar kitų teises.¹ Jei valstybė į savo rankas perimtų žodžio ir informacijos laisvę, būtų sudėtinga progresuoti tiesai. Todėl žiniasklaida atlieka ypatingą funkciją – padeda atskleisti tiesą visuomenei rūpimais klausimais.²

Pasitikėjimas žiniasklaida kyla iš sėkmingai žiniasklaidos sukurto ryšio su auditorija, pagrįsto auditorijos viltimis ir praeities pasitikėjimo pateisinimu.³ Šiandien Lietuvoje pasitikėjimas žiniasklaida vis dar didelis – pagal 2006 m. gruodį paskelbtus „Eurobarometro“ tyrimo rezultatus, Lietuvoje spauda linkę pasitikėti 58 proc. gyventojų (ES – 44 proc.), o televizija – 71 proc. gyventojų (ES – 53 proc.).⁴ Esant tokiai situacijai labai svarbu, kad žurnalistai profesionaliai atliktų savo darbą ir visuomenei pateiktų ne savo, redakcijos ar žiniasklaidos priemonės savininko nuomonę, o objektyvias žinias, iš kurių visuomenė pati galėtų susiformuoti nuomonę.

Žurnalistų etikos standartus Lietuvoje šiandien apibrėžia Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksas ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas. Vadovaujantis Visuomenės informavimo įstatymu žurnalistas yra „fizinis asmuo, kuris profesionaliai renka, rengia ir teikia medžiagą viešosios informacijos rengėjui pagal sutartį su juo ir (ar) yra žurnalistų profesinės organizacijos narys.“⁵ Tiesa, išsilavinimo cenzas nenumatytas ir šiame pakeitimo įstatyme, tad žurnalistų sąvokoje esanti aliuzija į *profesionalų* informacijos apdorojimą tam tikra prasme išlieka teorine.⁶ Nors žurnalistinio išsilavinimo reikalavimas galėtų lemti ir klano, kokį šiandien pastebime tarp medikų ar teisininkų, formavimąsi, tačiau neįgijus tokio išsilavinimo kai kurie, net ir patyrę, žurnalistai gali nebūti susipažinę su profesionaliais žurnalistinio darbo principais. Nepaisant to,

¹ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. Iš *Lietuvos Respublikos Seimas* [interaktyvus]. 1953 [žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_1?p_id=19841>.

² Ten pat

³ BLUMLER, Jay G. ir GUREVITCH, Michael. *The Crisis of Public Communication*. London: Routledge, 1995, p. 13.

⁴ Eurobarometras 66. *Visuomenės nuomonė Europos Sąjungoje 2006 m. rudenį*. [interaktyvus], 2006. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb66/eb66_lt_nat.pdf>.

⁵ Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymo pakeitimo įstatymas. Iš *Lietuvos Respublikos Seimas* [interaktyvus]. 2006 [žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_1?p_id=280580&p_query=&p_tr2=>>.

⁶ MEŠKAUSKAITĖ, Liudvika. *Žiniasklaidos teisė*. Vilnius, Teisinės informacijos centras, 2004, p. 140.

žurnalistams suteiktos papildomos teisės ir privilegijos, pavyzdžiui, teisė greičiau gauti informaciją iš valstybės įstaigų, akreditavimo, kt. teisės.

Šaltiniai – neatsiejama žurnalistinio darbo dalis, nes būtent nuo jų priklauso, kokią informaciją gaus žurnalistas ir kokia informacija bus pateikta visuomenei. Šaltinius diktuoja pati situacija, tad kaskart žurnalistui tenka rinktis vis naujus šaltinius. Šaltiniai leidžia pristatyti skirtingus požiūrius taip užtikrinant objektyvumą, jie taip pat pagyvina informaciją, leisdami auditorijai patikėti, kad ji informaciją gauna tarsi „iš pirmų lūpų“.⁷

Tačiau dažnai žurnalistai šaltinių pateikiamą informaciją apdoroja: sutrumpina, cituoja ištraukas, perpasakoja savais žodžiais. Taip dažnai įvyksta dėl to, jog šaltinių kalba būna nesuprantama vidutinei auditorijai, į kurią taikosi nespecializuotoji periodinė spauda. Dėl šios priežasties šaltinių kalbą žurnalistai adaptuoja, kad ji būtų geriau suprantama skaitytojams, ir taip tampa mediumu tarp šaltinio ir auditorijos.

Nors pasak A. J. Greimo, „pažinimas to, ko nori pranešimo siuntėjas, niekuo neįpareigoja pranešimo gavėjo“⁸, žurnalistų pateikiama informacija turi nemažą įtaką, nes didžioji visuomenės dalis neturi priėjimo prie pirminės informacijos arba dėl kitų objektyvių priežasčių, tokių kaip laiko stoka, nėra linkusi išklaudyti viso šaltinio pranešimo. Taigi ši visuomenės dalis renkasi žurnalistu jau adaptuotą informaciją, tikėdamasi gauti objektyvias žinias su svarbiausiomis šaltinio citatomis ir priimdama šią informaciją kaip realybę.⁹

Tačiau manipuliacijos kalba galimybe žiniasklaidoje pastebi vis daugiau žiniasklaidos tyrėjų ir stebėtojų. Šiame darbe analizuojamas sąmoningos manipuliacijos aspektas, leidžiantis pasitelkiant kalbą siekti tam tikrų tikslų. Nemažai tyrėjų, kalbėdami apie politinę komunikaciją teigia, jog manipuliacija galima tiek iš politikų, tiek iš žiniasklaidos pusės, nes politikai, siekdami pelnyti palankią viešąją nuomonę, skelbia informaciją per žiniasklaidą kaip tarpininką, o žiniasklaida, perduodama šią informaciją, dažnai siekia savų tikslų.¹⁰ Nors vadovaujantis profesionalios žurnalistikos standartais žiniasklaida turėtų objektyviai atspindėti naujienas, ne visi žiniasklaidos savininkai suvokia, jog įsigiję žiniasklaidos priemonę jie neturi teisės naudoti jos kaip savo ideologijos ar požiūrio skleidimo priemonės.

Nors žiniasklaidos manipuliacija yra gan plačiai nagrinėjama tema, tačiau dėmesys į citavimą atkreipiamas rečiau. Dažniau į citavimą žiniasklaidoje dėmesį atkreipia lingvistai, semiotikai, ir tik pastaruoju metu žiniasklaidos atstovai ėmė labiau domėtis šia tema. Todėl pasitelkiant naujausius ir

⁷ PEČIULIS, Žygintas. *Televizijos žurnalistika*. Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla, 2002, p. 219.

⁸ GREIMAS, Algirdas Julius. Iššūkis. Iš GREIMAS, Algirdas Julius. *Semiotika: Darbų rinktinė*. Vilnius, Mintis, 1989. Cituota pagal JUODYTĖ, Aurelija. Kaip pasiduodame manipuliacijai? Iš *Žurnalistų žinios* [interaktyvus], 2004. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lzs.lt/about.php?id=143&type=paper&page_menu=4>.

⁹ BIELINIS, Lauras. *Visuomenė, valdžia ir žiniasklaida: Prieštaringa komunikacinė simbiozė*. Vilnius, Eugrimas, 2005, p. 74.

¹⁰ BLUMLER, Jay G. ir GUREVITCH, Michael. *The Crisis of Public Communication*. London: Routledge, 1995, 12-17 p.

svarbiausius šaltinius bei ankstesnius panašaus pobūdžio užsienio ir lietuvių autorių, tokių kaip Žygintas Pečiulis, Lauras Bielinis, Åsa Kroon ir Mats Ekström tyrimus šis darbas analizuoja šaltinių citavimo ypatumus XXI a. periodinėje Lietuvos spaudoje tiek iš lingvistinės, tiek iš žurnalistinio darbo perspektyvos.

Tiriant politinėmis temomis rašančioje periodinėje spaudoje pasirodžiusius straipsnius po dviejų skandalų: Turniškių kotedžų skandalo ir Kultūros paveldo departamento prie Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos Klaipėdos teritorinio padalinio vedėjo N. Puteikio girtumo skandalą šiame darbe siekiama patvirtinti hipotezę, kad periodinėje spaudoje Lietuvoje šaltiniai cituojami netiksliai, informacija iškreipiama, citatomis menkinamas arba keliamas politikų/valstybinių institucijų autoritetas, o ne kritiškai vertinami jų sprendimai (plačiau apie tiriamų atvejų pasirinkimą žr. p. 31 „Tyrimo aplinkybės“).

Šio darbo tikslas – apžvelgti, kaip žurnalistai naudoja šaltinius ir jų žodžius ir kokią įtaką toks pasirinkimas turi auditorijos nuomonei tiek apie situaciją, tiek apie patį šaltinį. Didžiausias dėmesys skiriamas šaltinių pasirinkimui ir citavimui politinėse aktualijose, kadangi šioje srityje manipuliacija gali turėti ypač svarbių valstybės gyvenimui pasekmių – auditorija gali klaidingai vertinti šalyje vykstančius įvykius ir pačius politikus. Politiniai sprendimai turi didelę įtaką žmonių gyvenimui, tad svarbu, kad auditorija gautų kuo daugiau nešališkos informacijos ir pati galėtų susidaryti nuomonę jai svarbiais klausimais. Tačiau pro žiniasklaidos filtrą praėjusi informacija auditoriją pasiekia su užkoduotomis prasmėmis.

Todėl pirmiausia šio darbo uždaviniai: 1) išsiaiškinti šaltinių citavimo problemas; 2) ištirti žurnalistinio darbo aplinkybes, kurios sudaro prielaidas iškreiptam šaltinių citavimui.

Teorinėje darbo dalyje bus aptariama šaltinio samprata, profesionalaus citavimo ypatumai, bus apžvelgiama *manipuliacijos* samprata, atkreipiamas dėmesys į politinę komunikaciją kaip galimybę atsirasti manipuliacijai, analizuojama, kaip renkama ir pristatoma informacija, kuriami politiniai skandalai.

Tuo tarpu atlikta kokybinio turinio ir lyginamoji analizė padės atskleisti šaltinių citavimo ypatybes, jų interpretavimo priežastis XXI a. lietuviškoje periodinėje spaudoje, leis suprasti, kaip Lietuvos periodiniuose leidiniuose pateikiama šaltinių nuomonė, kokią įtaką daro spauda cituojamų asmenų įvaizdžiui ir visuomenės nuomonei. Šie tyrimo metodai pasirinkti kaip sugebantys geriausiai atskleisti tekste glūdinčias užkoduotas prasmes ir ištirti manipuliacines tekstų galimybes.

Taip pat šis tyrimas padės pamatą galimiems naujiems tyrimams, kurie galėtų pažvelgti į šaltinių kalbos poveikį auditorijai, detaliau ištirti tiesioginių citatų įtaką visuomenės nuomonei ir ištirti, kaip auditorija priima bei suvokia tekstą su tiesioginėmis citatomis ir be jų.

1. ŠALTINIAI IR JŲ CITAVIMAS PERIODINĖJE SPAUDOJE

Žiniasklaida dažnai apibūdinama kaip ketvirtoji valdžia, tad politinės aktualijos ir tiriamoji žurnalistika turėtų būti ypač objektyvios, nešališkos, kadangi politika daro ženkliai įtaką visuomenės gyvenimui.¹¹ Tam, kad visuomenė galėtų imtis veiksmų, kad būtų skatinamas visuomenės dalyvavimas valstybės valdyme, žiniasklaida turi kuo geriau informuoti žmones apie esamą padėtį. Dėl skirtingų socialinių kontekstų nėra vieno teisingo būdo pranešti naujieną, tad žurnalistai, teigiantys, jog ieško „teisingo“ įvertinimo ar apibūdinimo, nėra objektyvūs.¹² Kur kas objektyviau būtų pateikti kelias skirtingas nuomones, kad pati auditorija galėtų susidaryti savo nuomonę, o ne piršti „teisingą“ informaciją nesuteikiant galimybės nuspręsti patiems pagal savo socialinius kontekstus.

Šiame skyriuje bus apžvelgiami pagrindiniai žurnalistinio darbo principai ir aptarti šaltinių pasirinkimai ir citavimo ypatumai periodinėje spaudoje.

1.1. Informacijos šaltinių paieška – žurnalistinio darbo pagrindai

Bet kuriam straipsniui ar pateikiamai informacijai žurnalistui prireiks šaltinių. Žurnalistikoje šaltiniu galima būtų laikyti subjektus, kurie suteikia informacijos: grupę, organizaciją, pavienius žmones, tekstus, statistinius duomenis, tačiau vienas iš profesionaliosios žurnalistikos principų atkreipia dėmesį į tai, jog šaltiniai turi būti patikimi, kompetentingi ir objektyvūs.

Tiek Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodekse, tiek ir Visuomenės informavimo įstatyme nurodoma, jog ieškant šaltinių temai atskleisti žurnalistas turėtų pasirinkti bent keletą skirtingų šaltinių, atspindinčių skirtingas nuomones. Šaltiniai neturėtų būti parinkti taip, kad atkreiptų dėmesį tik į vieną perspektyvą ar situacijos aiškinimą.¹³ Keli šaltiniai reikalingi dar ir dėl to, kad šaltiniai ne visada yra objektyvūs, gali turėti savų interesų skelbiant informaciją ar ją komentuojant.

Ekspertas turėtų būti pranešamos problemos autoritetu, tačiau kartais temos ekspertu gali tapti daugelis žmonių.¹⁴ Tiesa, kartais iškyla ekspertų sudominimo problema, nes ne visi noriai dalinasi turima informacija, o tie, kurie informaciją visgi pateikia, ne visada moka ją pateikti suprantamai nieko ta tema neišmanančiam asmeniui. Taigi kartais šaltiniai gali būti kompetentingi, tačiau netinkami žurnalistui, kuris turi pateikti informaciją plačiajai auditorijai.

¹¹ KIERAN, Matthew. Objectivity, impartiality and good journalism. Iš *Media Ethics*. London: Routledge, 1998, p. 23.

¹² Ten pat, p. 24.

¹³ PEČIULIS, Žygyntas. *Televizijos žurnalistika*. Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla, 2002, p. 30.

¹⁴ EDELMAN, Murray. *Politinio spektaklio konstravimas*. Vilnius, Eugrimas, 2002, p. 28.

Esant konfliktui ar ginčytinai situacijai, žurnalistas turi suteikti abiem konflikto pusėms galimybę pasisakyti¹⁵, kitaip žurnalistas sukurtų išankstinę nuomonę, kuri gali būti tik paties žurnalisto ar redakcijos pozicija, o ne objektyvi tiesa. Nesuteikdamas galimybės pasisakyti kuriai nors vienai konflikto pusei žurnalistas konstruoja naują realybę, kur vienos konflikto dalyvaujančios pusės nuomonė neegzistuoja.

Renkantis šaltinius, taip pat svarbu ir šaltinių patikimumas. Nors būna situacijų, kai šaltinio patikimumą patikrinti sunku arba nėra laiko, nes gauta informacija – labai svarbi, tačiau jei žurnalistas dėl tam tikrų aplinkybių negali patikrinti šaltinio patikimumo, savo pateikiamoje informacijoje jis tai turėtų nurodyti, kad auditorija nebūtų suklaidinta. Paprastai tikrinant šaltinio patikimumą reikėtų atsižvelgti į kelis aspektus: kokie gali būti šaltinio motyvai, kad jis nusprendė atskleisti turimą informaciją; ar šaltinis užima tokią padėtį, kad galėtų žinoti ir suteikti tokią informaciją; ar šaltinis turi informacijos patvirtinimą, pavyzdžiui, dokumentus; ar yra kitas šią informaciją galintis patvirtinti šaltinis; ar šaltinis bando „parduoti“ informaciją.¹⁶ Šaltiniai gali būti suinteresuoti pateikti melagingą ar iškreiptą informaciją kaip tai įvyko tuomet, kai buvo paskleista melaginga informacija apie SEB Vilniaus banko žlugimą ir žmonės ėmė staiga atsiiminėti savo indėlius.

Manoma, kad užmokestis šaltiniui dažnai paskatina šaltinį perdėti, pagražinti informaciją manant, kad už įdomesnę informaciją bus geriau sumokėta.¹⁷ Taip pat gaudami neblogą atlygį iš žurnalistų kai kurie šaltiniai gali pagražinti istoriją, papasakoti ją kitaip nei buvo.

Pasirenkant suinteresuotą šaltinį ir kritiškai nežvelgiant į jo motyvus atskleisti tam tikrą informaciją žurnalistai, patys to nežinodami, gali paskleisti melagingą informaciją. Pavyzdžiui, informuodama apie įvykius Konge 1996 m. CNN vadovavosi sukilėlių pranešimais, kurie skleidė melagingą informaciją apie karinių operacijų sėkmę, užimtus miestus, aukas.¹⁸

Šaltinis gali būti ir anonimiškas, su sąlyga, kad žurnalistas žino, koks tai šaltinis, žino apie jo patikimumą ir supranta, kodėl šaltinis nori likti anonimu. Gavus informacijos iš anonimino šaltinio siūloma patikrinti ir kitus šaltinius, kurie galėtų patvirtinti informaciją.¹⁹ Dažniausiai šaltiniai patys prašo išlikti anonimiškais, nes bijo neigiamų pasekmių už atskleistą informaciją, atskleidžia slaptą informaciją. Pagal naująjį Visuomenės informavimo įstatymo 8 str. „viešosios informacijos rengėjas, skleidėjas, jų dalyvis, žurnalistas turi teisę išsaugoti informacijos šaltinio paslaptį, neatskleisti informacijos šaltinio, išskyrus atvejus, kai informacijos šaltinį teismo sprendimu atskleisti būtina dėl

¹⁵ Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymo pakeitimo įstatymas. Iš *Lietuvos Respublikos Seimas* [interaktyvus]. 2006 [žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_1?p_id=280580&p_query=&p_tr2=>.

¹⁶ RANDALL, David. *Universalus žurnalistas*. Amsterdamas, The Management & Media Academy, 2005, 76-82 p.

¹⁷ Ten pat, 80-81 p.

¹⁸ ULFKOTTE, Udo. *Taip meluoja žurnalistai*. Vilnius, Mintis, 2003, p. 21.

¹⁹ RANDALL, David. *Universalus žurnalistas*. Amsterdamas, The Management & Media Academy, 2005, p. 80.

gyvybiškai svarbių ar kitų ypač reikšmingų visuomenės interesų, taip pat siekiant užtikrinti, kad būtų apgintos asmenų konstitucinės teisės ir laisvės ir kad būtų vykdomas teisingumas.“²⁰

Taip pat žurnalistas turėtų prisiminti, kad anoniminiai šaltiniai kartais nenori atskleisti savo tapatybės siekdami nutekinti informaciją ir žinodami, jog atskleidus savo tapatybę ši informacija nebūtų pateikta visuomenei arba visuomenė šia informacija nepatikėtų. Pavyzdžiui, 1999 m. NATO generolas Davidas Wilby pranešė, jog „labai patikimas šaltinis“ jį informavo apie intelektualų žudynes Albanijoje.²¹ Šią informaciją pasigavo žiniasklaida, tačiau po kelių dienų ją teko atšaukti, nes ji pasirodė besanti melaginga, o „patikimasis šaltinis“ buvo Londone įsikūręs Kosovo albanų emigrantų vadovaujamas Kosovo informacijos centras – suinteresuotas paskleisti šią informaciją, bet supratęs, jog ja niekas nepatikės, jei centras paskleis informaciją savo vardu.

1.2. Šaltinių tipai

Šaltiniai gali būti pirminiai arba antriniai. Liudininkai, ekspertai, statistikos duomenys, spaudos konferencijos, ataskaitos iš kurių žurnalistas tiesiogiai surenka informaciją yra pirminiai šaltiniai. Antriniai šaltiniai – tai jau kitų žurnalistų ar viešųjų ryšių specialistų adaptuota informacija: agentūrų pranešimai, publikacijos.²² Siūloma, esant galimybei, pirmiausia ieškoti pirminių šaltinių, o tik po to remtis antriniais. Tiesa, ir pirminiai šaltiniai gali būti priklausomi ar suinteresuoti, todėl profesionalus žurnalistas remiasi ne vienu, o keliais šaltiniais.

1.2.1. Ekspertai

Kadangi patys žurnalistai tėra tik informacijos rinkėjai ir perdavėjai, norėdami gauti objektyvią informaciją jie dažnai pasitelkia ekspertus, kurie kinta: „Jeigu skurdo šaltiniu laikomi asmens trūkumai, tai sprendžiant šią problemą į autoritetą gali pretenduoti psichologai, socialiniai darbuotojai ir mokytojai; jeigu jo šaltinis glūdi ekonomikoje, kuri nesukuria pakankamai darbo vietų, tada į autoritetą gali pretenduoti ekonomistai.“²³ Tačiau būna situacijų, kai ekspertu gali tapti ir paprastas gyventojas, pavyzdžiui, svarstant pensijų reformą ekspertas bus ne tik Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atstovas, projektui pataisas teikę komitetai, bet ir paprasti pensininkai. Tad kuo daugiau nepriklausomų šaltinių, žvelgiančių iš skirtingų perspektyvų, pakalbina žurnalistas, tuo objektyvesnė bus jo pateikiama informacija, leidžianti auditorijai pačiai nuspręsti, kurią poziciją užimti. Be to, kuo

²⁰ Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymo pakeitimo įstatymas. Iš *Lietuvos Respublikos Seimas* [interaktyvus]. 2006 [žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_1?p_id=280580&p_query=&p_tr2=>.

²¹ ULFKOTTE, Udo. *Taip meluoja žurnalistai*. Vilnius, Mintis, 2003, 141-142 p.

²² PEČIULIS, Žygintas. *Televizijos žurnalistika*. Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla, 2002, p. 30.

²³ EDELMAN, Murray. *Politinio spektaklio konstravimas*. Vilnius, Eugrimas, 2002, p. 28.

daugiau šaltinių pristatoma, tuo didesnė galimybė atsiranda išreikšti ir mažumos nuomonei.²⁴ Nors analitikai ir ekspertai dažnai remiasi papildoma informacija, duomenimis, jie dažnai traktuojami kaip pirminiai šaltiniai.

Politikai taip pat dažnai tampa ekspertais tam tikrais valstybės valdymo, įstatymų leidybos klausimais. Tiesa, nevertėtų pamiršti, kad kartais politikai mielai teikia informaciją, siekdami naudoti sau. „Politikas, kurio nebūna televizijoje, apskritai yra niekas.“²⁵ Politikai nori pelnyti žiniasklaidos dėmesį, siekdami susikurti savo įvaizdį, būti matomi, įgyti autoritetą.

1.2.2. Oficialūs, spaudos, naujienų agentūrų pranešimai

Į redakciją kasdien plūsta spaudos pranešimai, anonsuojantys įvykius, pristatantys produktus.²⁶ Taip pat žurnalistai gauna ir oficialių pranešimų, kuriuose gali būti smulkiai išdėstyti naujausi faktai, tyrimų duomenys, išvados ar pasisakymai svarbiais klausimais. Spaudos pranešimus ir oficialius pranešimus rašo darbuotojai, ne tik išmanantys žurnalistų darbą, tačiau ir ryšius su visuomene, todėl naudodamasis šiais šaltiniais žurnalistas turėtų prisiminti, jog jie dažnai būna vienpusiški. Tokius šaltinius galima priskirti instituciniams šaltiniams, kurie gali suteikti žurnalistui informacijos vien dėl to, kad patys yra suinteresuoti tą informaciją išplatinti, o žiniasklaida yra puiki terpė plačiai paskleisti visuomenei savo požiūrį ar kitą informaciją.²⁷

Redakcijos taip pat dažnai naudojami užsienio ir vietinių naujienų agentūrų informacija. Tokios agentūros – puiki vieta žurnalistui rasti informacijos įvairiausiomis temomis, o „agentūrų perduota žinia tampa postūmiu domėtis įvykiu, plačiau jį nušviesti“.²⁸ Tačiau naujienų agentūrose per dieną pasirodo tokia galybė informacijos, kad norint rasti temą, reikia lyginti pranešimus, nuolat stebėti, ar įvyko pokyčių.

1.2.3. Spaudos konferencijos

Remiantis medžiaga iš spaudos konferencijos, pirminio šaltinio, reikia prisiminti, kad spaudos konferencija, tai kažkoks žmogaus, įmonės ar institucijos užsakytas renginys, tad informacija ten bus pateikiama vienpusiška, tad geras žurnalistas turėtų rinkti informaciją iš kuo įvairesnių šaltinių, kad gautų įvairialypę informaciją, kuo geriau iš įvairių kampų atspindinčią temą.²⁹ Nors spaudos konferencijoje šeimininkai yra organizatoriai, žurnalistai neturėtų žaisti pagal jų taisykles ir manyti, kad dalyvių nuomonė yra vienintelė tiesa, ir leisti dalyviams išsisukinėti nuo sudėtingų klausimų.

²⁴ VAN DIJK, Teun A. Discourse, Power and access. Iš *Texts and Practice: Readings in Critical Discourse Analysis*. London: Routledge, 1995, p. 93.

²⁵ BIELINIS, Lauras. *Visuomenė, valdžia ir žiniasklaida: Prieštaringa komunikacinė simbiozė*. Vilnius, Eugrimas, 2005, p. 62.

²⁶ PEČIULIS, Žygintas. *Televizijos žurnalistika*. Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla, 2002, p. 28.

²⁷ BLUMLER, Jay G. ir GUREVITCH, Michael. *The Crisis of Public Communication*. London: Routledge, 1995, p. 23.

²⁸ PEČIULIS, Žygintas. *Televizijos žurnalistika*. Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla, 2002, p. 28.

²⁹ Ten pat.

Todėl spaudos konferencija, organizuojama profesionalų, kad palenktų žiniasklaidą į savo pusę, kaip ir spaudos pranešimas gali būti tik atspirties taškas susidomėjimui tema.

1.2.4. Žiniasklaida

Žiniasklaidos atstovai domisi tuo, kas vyksta kitose žiniasklaidos priemonėse, kokios temos gvildenamos, kokie šaltiniai pasitelkiami, todėl dažnai informaciją savo straipsniams ar reportažams jie randa kitose visuomenės informavimo priemonėse. Tiesa, toks nuolatinis įvykių perpasakojimas gali sukelti „įvykio diktatūrą“ ir „iškreipto veidrodžio efektą“, kai žinia sureikšminama ne dėl jos svarbos, bet dėl to, kad ji pakartojama keliose visuomenės informavimo priemonėse.³⁰ Jei jau žurnalistas nusprendė naudoti kitą žiniasklaidos priemonę kaip vieną šaltinių, reikėtų informaciją ir šaltinius patikrinti iš naujo, nes informacija jau gali būti pasenusi ar įgavusi naujų posūkių.³¹ O Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodekso 62 str. pažymėta, jog „žurnalistas, viešosios informacijos rengėjas turi nurodyti pirminį šaltinį, jei savo parengtoje viešojoje informacijoje jis pasinaudojo kito žurnalisto ar viešosios informacijos rengėjo parengta ar paskelbta informacija.“³²

1.2.5. Internetas

Šiandien, kai internete atsiranda ta pati spauda, kuri parduodama spaudos kioskuose, kai beveik visos oficialios institucijos turi savo puslapius internete, ir kai čia net vykdomos apklausos, internetas tampa labai patrauklia vieta informacijai rinkti. Dažnai dėl greito darbo tempo žurnalistai ieško informacijos internete, tačiau reikėtų prisiminti, kad į internetą informaciją gali talpinti beveik bet kas, o internetas – anonimiška erdvė, tad prieš remiantis tokiu šaltiniu žurnalistas turėtų pasirinkti keletą patikimų šaltinių, patvirtinančių šią informaciją.³³ Internete galima aptikti nemažai faktinių klaidų, nepatikrintos informacijos, spėlionių ir net išgalvotų istorijų – pats internetas negali būti informacijos šaltiniu, nes tai – tik vieta, kur patalpinta informacija.

1.2.6. Dokumentiniai šaltiniai

Dokumentiniai šaltiniai gali būti patys įvairiausi: tyrimai, statistiniai duomenys, ataskaitos, duomenų bankai, enciklopedijos, ir kt. Naudojant tokius šaltinius reikėtų remtis pirminiais šaltiniais, o ne, pavyzdžiui, statistinių duomenų ar tyrimų interpretacijomis.³⁴ Tokie šaltiniai gali padėti suteikti kontekstą, įsigilinti į temą ir galbūt net atrasti tai, ką suinteresuotos šalys bandė nuslėpti. Tiesa, jei dokumentinius šaltinius žurnalistas rado ne pats, o juos jam kas nors pateikė, žurnalistas turėtų

³⁰ Ten pat.

³¹ RANDALL, David. *Universalus žurnalistas*. Amsterdamas, The Management & Media Academy, 2005, p. 73.

³² *Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksas* [interaktyvus]. Vilnius, 2005. [Žiūrėta 2007 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lzs.lt/link.php?link_id=179&page_menu=5>.

³³ PEČIULIS, Žygyntas. *Televizijos žurnalistika*. Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla, 2002, p. 185.

³⁴ Ten pat, 29-30 p.

patikrinti to asmens patikimumą, kad nenuitektų taip kaip vokiečių žurnalui *Stern* 1983 m., kuris pradėjo spausdinti slaptų Hitlerio dienoraščių seriją, kuriuos reporteris Gerdas Heidemannas neva rado pas Konradą Kujau, tačiau vėliau paaiškėjo, jog tai tebuvo klastotė.³⁵

1.2.7. Kiti šaltiniai

Žurnalistai taip pat šaltiniais pasitelkia policijos ir kitų skubios pagalbos paslaugų darbuotojų pokalbius, klasifikuotus skelbimus, stebėjimą renginių ir kitų įvykių metu.³⁶ Kiekvienas žurnalistas taip pat turi savo kontaktų ratą, kurie gali pasiūlyti naujos informacijos. Renkantis šaltinius, žurnalistui svarbiausia yra jo patikimumas, tačiau net ir patikimas šaltinis tikriausiai negalės suteikti visos informacijos, tad žurnalistas turėtų ieškoti alternatyvių šaltinių.

1.3. Šaltinių citavimo ypatumai periodinėje spaudoje

Pastaraisiais metais į šaltinių citavimą žiniasklaidoje atkreipiama vis daugiau dėmesio, nes manoma, kad šaltinių žodžiai gali turėti didesnę įtaką visuomenės nuomonei nei kita pristatoma informacija, kadangi šaltinių citatos sukelia objektyvumo įspūdį, leidžia auditorijai pasijausti taip, tarsi ji dalyvautų pačiame įvykyje.³⁷ Žmonėms dažnai nekyla abejonių, kad žodžiams iš šaltinių lūpų gali būti suteikta kita prasmė vien perkeltant tuos žodžius į kitą kontekstą. Taigi profesionalus šaltinių citavimas – svarbus elementas siekiant objektyvios žiniasklaidos ir kokybiškos informacijos.

„Citata – palyginti trumpa ištrauka iš kito kūrinio, skirta paties autoriaus teiginiams įrodyti arba padaryti juos suprantamus, arba teikti nuorodą į kito autoriaus požiūrį ar mintis, suformuluotus originale.“³⁸ Žurnalistinį citatos apibrėžimą reikėtų kiek praplėsti nurodant, kad tai tiesioginiai šaltinio žodžiai ar teksto ištrauka, išskirti kabutėmis ar kitokiomis priemonėmis, ir aiškiai atpažįstami kaip priklausantys šaltiniui.

Citatos ne tik pagyvina tekstą, bet ir suteikia pojūtį, kad kalbantysis kalba tiesiogiai su publika, kad žurnalisto čia nėra.³⁹ Citatas spausdintiniame tekste skaitytojas dažniausiai perskaito iškart po straipsnio antraštės, kadangi jos labiau krenta į akis negu pasakojamasis tekstas. Auditorijai citatos daug patrauklesnės už statistinius skaičius; citatos labiau patraukia auditorijos dėmesį.⁴⁰

³⁵ ULFKOTTE, Udo. *Taip meluoja žurnalistai*. Vilnius, Mintis, 2003, 35-37 p.

³⁶ RANDALL, David. *Universalus žurnalistas*. Amsterdamas, The Management & Media Academy, 2005, 68-72 p.

³⁷ PEČIULIS, Žygyntas. *Televizijos žurnalistika*. Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla, 2002, p. 219.

³⁸ *Lietuvos Respublikos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas* [interaktyvus]. Vilnius, 1999. [Žiūrėta 2007 m. sausio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=207199&Condition2=>>>.

³⁹ EKSTRÖM, Mats. *Interviewing, quoting, and the development of modern news journalism: A study of the Swedish press 1915-1995* [interaktyvus], 2004. [Žiūrėta 2005 m. balandžio 29 d.]. 9-10 p. Prieiga per internetą: <www.oru.se/oru-upload/Institutioner/Humaniora/Dokument/mkv/Forskningsdokument/IntSoc%20Ekström-1.pdf>.

⁴⁰ KROON, Åsa. *The gendered practice and role of pull quoting in political newspaper journalism* [interaktyvus], 2004. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. p. 1. Prieiga per internetą: <www.oru.se/.../Dokument/mkv/Forskningsdokument/Pull%20quoting%20in%20political%20newspaper%20journalism.pdf>.

Taip pat citatos – tai žurnalistinė pretenzija į objektyvumą. Citatos perteikia kitas nuomones, suteikia istorijai pagrindą, atriboja žurnalistą nuo išsakytų minčių. Svarbu prisiminti, kad citatose pateikiama subjektyvi nuomonė, suteikianti informacijai tam tikrus rėmus. Citatos šiuolaikinėje žiniasklaidoje taip pat: „patvirtina svarbą, pateikia kritiką, vertinimus, problemų sprendimus, suteikia dalyvavimo išpūdį, prideda emocijų ir subjektyvią patirtį.“⁴¹

1.3.1. Profesionalus šaltinių citavimas

Profesionaliai parinkti šaltinį nėra lengva, tačiau dar sunkiau jį cituoti. Natūralu, kad šaltinių informacija redaguojama, kadangi iš didelio pateiktos informacijos kiekio reikia sutilpti į tam tikrą laiką ar erdvę, o be to – šaltiniai dažnai kalba plačiajai auditorijai nesuprantamais terminais. Taigi redakcija yra būtina, tačiau kiek galima redaguoti, kad informacija išliktų objektyvi ir atspindėtų šaltinio mintis? Kai kurie siūlo citatą imti nuo sakinio pradžios iki galo ir joje nieko nekeisti – palikti autentiškus šaltinio žodžius. Kiti teigia, kad žurnalistas gali ištaisyti gramatines klaidas, o dar kiti sako, kad šaltinį cituodamas žurnalistas gali keisti šaltinio žodžius – svarbiausia, kad liktų ta pati prasmė.⁴²

Žiniasklaidoje pateikiamos citatos dažnai nusako esminę šaltinio mintį. Citatoms parenkamos trumpos frazės, žodžių junginiai, o kartais, tais atvejais, kai žurnalistas nori atsiriboti nuo tam tikros nuomonės, cituojami ir pavieniai žodžiai. Dažniausiai citatos naudojamos tada, kai informacijai reikia pridėti pusiausvyros, pateikti naują informaciją. Svarbu, kad esant kelioms skirtingų nuomonių asmenų citatoms, jos neatrodytų kaip ginčas, jei šie žmonės iš tiesų niekada nedalyvavo debatuose.⁴³ Žurnalistas savarankiškai gali atrinkti jam atrodančias svarbiausias citatas, tačiau jos neturi iškreipti šaltinio žodžių ar minčių. Ir nors kiekvienos citatos ištraukimas iš konteksto gali sukeisti akcentus, ar pakeisti šaltinio žodžių prasmę, be šaltinio teksto redagavimo dėl laiko ir vietos trūkumo išsiversti žurnalistinėje kasdienybėje nėra įmanoma.

Cituojant visada turėtų būti nurodytas šaltinis, net jei jis – anonimiškas. Taigi prieš, iškart po ar citatų viduryje dažnai pastebimi tokie žodžiai kaip „teigia“, „sako“, „pasakoja“. Tokie žodžiai leidžia auditorijai persiorientuoti ir grįžti nuo šaltinio nuomonės prie toliau žurnalistu dėstomos informacijos ir rišliai apjungia citatą su tekstu. Tačiau tokiais jungiamaisiais žodžiais turėtų būti pasirinkti neutralūs veiksmažodžiai ir stengiamasi vengti skaityti šaltinio mintis ir bandyti nusakyti, ką jis kalbėdamas jaučia, kadangi iš neverbalinės kalbos ne visada pavyksta teisingai nustatyti žmogaus emocinę savijautą. Taip pat reikėtų vengti vertinamųjų nuorodų, vertinamojo šaltinio įvardijimo.⁴⁴ Kadangi vertinamieji žodžiai gali siųsti neteisingą pranešimą auditorijai, geriausia, jei įmanoma, nurodyti tik

⁴¹ Ten pat, p. 4.

⁴² KROON, Åsa. *The gendered practice and role of pull quoting in political newspaper journalism* [interaktyvus], 2004. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. p. 4. Prieiga per internetą: <www.oru.se/.../Dokument/mkv/Forskningsdokument/Pull%20quoting%20in%20political%20newspaper%20journalism.pdf>.

⁴³ PEČIULIS, Žygintas. *Televizijos žurnalistika*. Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla, 2002, p. 220.

⁴⁴ Ten pat, p. 215.

svarbią šaltinio patikimumui nustatyti informaciją: pareigas, informaciją, padedančią nustatyti eksperto autoritetą ir kt.⁴⁵

Profesionaliojoje žurnalistikoje svarbu auditorijai pateikti teisingą, neiškreiptą informaciją, atrinkti kelias patikimas nuomones, įvardinti šaltinius jų iš anksto nevertinant ir šitaip leisti auditorijai pačiai susidaryti nuomonę apie pateiktą informaciją. Profesionaliojoje žurnalistikoje informacija turi būti pateikta taip, kad auditorija negalėtų atpažinti informaciją rengusio žurnalisto ar redakcijos pažiūrų, nuomonės.

1.3.2. Šaltinių pasirinkimo tendencijos periodinėje spaudoje

2005 m. „Spinter Research“ kompanija atliko tyrimą, kurio metu buvo apklausiami Lietuvos, Estijos, Danijos ir Švedijos žurnalistai – po penkiasdešimt iš kiekvienos šalies. Paaiškėjo, kad į klausimą „Kokius pagrindinius informacijos kanalus naudojate savo darbe?“ ir turint galimybę pasirinkti kelis variantus, 70 proc. Lietuvos žurnalistų pasirinko Internetą, 48 proc. – naujienų agentūras, 28 proc. – spaudą, 24 proc. – specializuotus leidinius.⁴⁶ Lietuvos žurnalistai aiškiai išsiskyrė iš kitų šalių žurnalistų, kurie nesuteikė tokio pasitikėjimo naujienų agentūroms: tik 6 proc. estų, 10 proc. danų ir 13 proc. švedų įvardino naujienų agentūras kaip vieną pagrindinių informacijos kanalų.

Taip pat šiame tyrime paaiškėjo, kad 66 proc. lietuvių žurnalistų kaip vieną pagrindinių informacijos kanalų darbe naudoja asmeninius šaltinius, 30 proc. – vietinę ar nacionalinę valdžią, 12 proc. – įvykius, 8 proc. – nevalstybines organizacijas.⁴⁷ „Beveik visa žurnalistų pateikiama informacija apie valdžią yra gauta (o dažnai ir aprobuota) iš vieno ar kito su valdžia susijusio asmens. Žurnalistai beveik nieko nežino apie visuomenei svarbius įvykius ar problemas, išskyrus tai, ką gauna iš aplinkinių šaltinių ir institucijų.“⁴⁸ Tačiau instituciniai šaltiniai nėra patys patikimiausi dėl savo suinteresuotumo ir vienpusiškumo.

Žurnalistai dažnai pasitelkia ekspertų komentarus, ypač jei tema sudėtinga, tačiau komentatoriai gali būti naudojami siekiant modeliuoti visuomenės sąmonę: „Komentaras dekoduoja vaizdą, nukreipia žiūrovo/klausytojo dėmesį informacijos teikėjui reikiama linkme.“⁴⁹ Komentarai manipuliacijos prasme ypač naudingi, nes žurnalistas gali apsisaugoti nuo tiesioginių kaltinimų – atsakomybė perkeliama ant komentatorių pečių.

Taigi Lietuvos žurnalistai rinkdami šaltinius mielai naudojasi internetu, naujienų agentūrų pranešimais, valstybiniais šaltiniais, tačiau ypač pastarieji šaltiniai gali pristatyti vienašališką informaciją, būti suinteresuoti.

⁴⁵ BEARD, Adrian. *The Language of Politics*. London: Routledge, 2003, p. 6.

⁴⁶ Spinter research. *Baltic Sea Breeze project: Journalist study*, 2005.

⁴⁷ Ten pat.

⁴⁸ DENNIS, Everett E. ir John C. Merrill. *Pokalbiai apie žurnalistiką*. Vilnius: VU, 1997, p.27.

⁴⁹ BIELINIS, Lauras. *Visuomenė, valdžia ir žiniasklaida: Prieštaringa komunikacinė simbiozė*. Vilnius, Eugrimas, 2005, p. 86.

2. MANIPULIACIJOS GALIMYBĖ ŽURNALISTO DARBE

Yra teigiančiųjų, kad be manipuliacijos neįmanomas nei vienas žurnalistinio darbo etapas⁵⁰, tačiau dažnai žurnalistas manipuliuoja turima informacija nesąmoningai, nes neobjektyvumas ir manipuliacija atsiranda iš visuomenėje jau egzistuojančių stereotipų, tradicijų ir gyvenimo būdo veiksmų. Pavyzdžiui, jei visuomenėje moters įvaizdis nesisieja su politika, žurnalistas daugiau dėmesio kreips politiniam kandidatui vyrui nei moteriai, kadangi vyras bus iš anksto laikomas nugalėtoju.⁵¹ Tačiau šiame darbe analizuojama sąmoninga manipuliacija, kuri apibrėžiama kaip siekis per kalbą ir citavimą daryti įtaką visuomenei bei formuoti jos sąmonę.

2.1. Manipuliacijos samprata

Tam, kad galėtume analizuoti, kaip žurnalistai manipuliuoja šaltinių kalba, konkrečiai citatomis, pirma reikia išsiaiškinti *manipuliacijos* sąvoką, kadangi manipuliacija gali būti traktuojama skirtingai.

Dažniausiai manipuliacijos konotacijos yra neigiamos. Lietuviški žodynai pateikia panašius *manipuliacijos* apibrėžimus: „1. miklūs, tikslūs, sudėtingi darbo judesiai rankomis; 2. cirko triukas rankomis, 3. *prk.* pokštas; šunybė; suktybė, 4. manipulatoriaus veiksmas.“⁵² Tačiau kalbant apie manipuliaciją žurnalistikoje toks apibrėžimas nėra tinkamas. Tiesa, žurnalistų manipuliacija kiek panaši į cirko triuką, nes žurnalistai kaip ir iliuzionistai atlieka nepastebimus veiksmus, kad auditorija patikėtų nauja realybe. Tik šiuo atveju žurnalistų pagrindinis įrankis yra kalba. Iliuzionisto triuko metu, publika nepastebi triuko, o demokratinėje visuomenėje žmonės negalvoja apie manipuliacijos galimybę, nes priešingai nei diktatūrinių režimų žiniasklaidos priemonėse, cenzūra yra griežtai draudžiama įstatymų.

Tuo tarpu anglų kalboje manipuliacija turi dar negatyvesnių prasmų: „1. sumaniai valdyti, kontroliuoti; 2. tirti (kūno dalį) liečiant ranka ar ją vedžiojant; 3. nesąžiningai ar gudriai kontroliuoti, daryti įtaką; 4. keisti ar pristatyti (duomenis) siekiant suklaidinti.“⁵³ Toks apibrėžimas labiau atitinka lotyniškąją žodžio reikšmę *manipulus* – sauja, kai informaciją tarsi bandoma užgniaužti vienoje saujoje ir kitiems ją teikti tik tada, kai tai naudinga informacijos turėtojui.

⁵⁰ PEČIULIS, Žygyntas. *Televizijos žurnalistika*. Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla, 2002, p. 27.

⁵¹ KROON, Åsa. *The gendered practice and role of pull quoting in political newspaper journalism* [interaktyvus], 2004. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. p. 14. Prieiga per internetą: <www.oru.se/.../Dokument/mkv/Forskningsdokument/Pull%20quoting%20in%20political%20newspaper%20journalism.pdf>.

⁵² *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas* [interaktyvus]. Vilnius, Lietuvių kalbos institutas, 2004. [žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.autoinfa.lt/webdic/>>.

⁵³ Iš *Compact Oxford English Dictionary* [interaktyvus], 2005. [žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.askoxford.com/concise_oed/manipulate?view=uk>.

Galbūt tiksliausiai žurnalistinės manipuliacijos apibrėžimas apibūdintas knygoje *Propoganda and Persuasion* kaip siekis: „kontroliuoti informacijos srautą, veikti viešąją nuomonę ir manipuliuoti elgesio paternais.“⁵⁴ Kadangi, visų pirma, žiniasklaidos priemonė yra pelno siekiantis verslas, tai siekdami savo verslo interesų šių priemonių savininkai siekia reguliuoti informacijos srautą ir formuoti visuomenės nuomonę tam tikrais klausimais. Puikus pavyzdys, „Lietuvos aid“ dienraštyje spausdinami „Lietuvos aid“ savininko Algirdo Pilvelio komentarai apie politinę Lietuvos situaciją.

Semiotikas Kęstutis Nastopka taip pat mato manipuliaciją kaip poveikį visuomenei ir visuomenės modeliavimą ir teigia, jog šiuolaikinė žiniasklaida, pamiršusi žurnalistinę etiką ir objektyvumą, manipuliuoja auditorijos mintimis.⁵⁵ Tačiau kadangi visuomenė tikisi objektyvios žurnalistikos ir pasitiki žiniasklaidos priemonėmis, jai sunku suvokti, kad etikos kodeksais ir įstatymais reglamentuojama žiniasklaida galėtų imtis manipuliacijos. Be to, manipuliaciją ir propagandą žmonės labiau linkę sieti su cenzūra, o kadangi cenzūra šiandien panaikinta ir propaguojama informacijos laisvė, sudaroma iliuzija, kad visuomenei pateikiama objektyvi informacija.

Vienareikšmiško *manipuliacijos* apibrėžimo žiniasklaidai taikyti negalime, nes jos tikslas nebūtinai nuslėpti neigiamus aspektus. Žiniasklaidos manipuliavimo tikslai gali kisti priklausomai nuo žiniasklaidos priemonės savininkų pozicijos ar ideologijos, ekonominio suinteresuotumo.⁵⁶ Taigi tam, kad visuomenė galėtų pastebėti manipuliacijas, ji turėtų žinoti apie žiniasklaidos priemonės ekonominę situaciją, jos savininko bei redaktoriaus politines pozicijas. Tačiau net šiandien sunku sužinoti, kas yra tikrieji kai kurių žiniasklaidos priemonių savininkai.

Politinės komunikacijos metu pastebimos manipuliacinės kiekvieno iš šios komunikacijos dalyvių galimybės.⁵⁷ Žiniasklaidos priemonėse gali būti pateikiama tendencinga informacija, atitinkanti žiniasklaidos priemonės savininko ideologiją. Tuo tarpu politikai, siekdami savo tikslų, gali bandyti manipuliuoti žiniasklaida stengdamiesi jai pateikti informaciją, bet tuo pat metu išnaudoti žiniasklaidą kaip vietą reklamai. Ištyrus politinius tekstus galima pamatyti, kad „[č]ia pasireiškia tikslų paslėpimo ir atskleidimo mechanizmai, intensyviai veikiančys politinėje komunikacijoje, o dažnai tai ir yra vienintelė realioji politika“.⁵⁸ Politiniais tekstais dažnai siekiama įtvirtinti savo autoritetą, suformuoti savo įvaizdį visuomenės akyse. Kalbant apie kalbos manipuliaciją dažniau atkreipiamas

⁵⁴ MAŽEIKIS, Gintautas. Susvetinimas ir sąmoningumo formų sukeitimas kaip propagandinio subjekto konstravimo prielaidos. Iš *Politologija* [interaktyvus], 2004. [T.] 4 (24), [žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.] p. 2. Prieiga per internetą: <<http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/politol/24/tomas24.html>>.

⁵⁵ SARCEVIČIUS, Audrius. Manipuliacija skaitytojų mintimis. Iš *Žurnalistų žinios* [interaktyvus], 2005. [žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lzs.lt/listzz.php?nr=2005/12,%20gruodis>>.

⁵⁶ PEČIULIS, Žygintas. *Televizijos žurnalistika*. Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla, 2002, p. 26.

⁵⁷ BLUMLER, Jay G. ir GUREVITCH, Michael. *The Crisis of Public Communication*. London: Routledge, 1995, p. 12.

⁵⁸ BIELINIS, Lauras. *Visuomenė, valdžia ir žiniasklaida: Prieštaringa komunikacinė simbiozė*. Vilnius, Eugrimas, 2005, p. 21.

dėmesys į tai, kaip politikai ir kiti viešieji asmenys manipuliuoja kalbos formuluotėmis, gramatikos ypatybėmis, kad paslėptų neigiamus, probleminius aspektus.⁵⁹

Vykdydami politinę komunikaciją politikai siekia sukurti palankią sau viešąją nuomonę, kurios svarbą žinojo net Ciceronas – juk būtent palanki viešoji nuomonė legitimizuoja politiko valdžią, leidžia ją koncentruoti.⁶⁰ Viešąją nuomonę dar galima traktuoti kaip daugumos nuomonę, kuriai besipriešinanti mažuma negali padaryti didelės įtakos. Žiniasklaida – puiki terpė viešajai nuomonei formuoti. Ji palaiko tarsi bendrą susitarimą su visuomenės atstovais dėl pozicijos vienu ar kitu svarbiu klausimu. „Dienotvarkės“ (*media agenda*) teorija taip pat teigia, jog vienas svarbiausių tikslų – pasiekti visuomenės sutarimą svarbiausiais klausimais.⁶¹ Toks sutarimas suartina bendruomenę, leidžia sumažinti skirtumus tarp įvairių grupių, palaiko visuomeninį diskursą. Taigi vieningos nuomonės palaikymas parankus siekiant valdyti auditoriją. Tiesa, reikia pastebėti, kad žurnalistas pats yra žmogus, turintis savo stereotipus, mąstymo kryptį, tad rengiant informaciją jam sunku atsiriboti nuo savo išankstinių nusistatymų.

L. Bielinio teigimu, žiniasklaida veikia visuomenę per tris lygmenis: kognityvųjį, efektyvųjį ir elgsenos, tad ji gali būti nuostatų ir vertybių teikėja, moralinių vertinimų formuotoja ir veiksmų provokatore.⁶² Nors žiniasklaidos poveikis ne visada pasiekia auditoriją, tačiau nemaža dalis žmonių ją pasitiki ir tiki, kad ji pateikia objektyvią informaciją. Tačiau iš tiesų realybė žiniasklaidoje „transformuojama ir paverčiama į dekoraciją, tinkamą suformuluoti, išreikšti, kontroliuoti pagrindiniam žiniasklaidos intereso objektui (visai ne valdžiai) – viešajai nuomonei, nuo kurios valdžia ir priklauso.“⁶³ Tai ir yra pagrindinis žiniasklaidos manipuliacijos siekis, turintis milžiniškų padarinių visuomenei ir socialiniam gyvenimui. Manipuliuodama šaltinių kalba žiniasklaida gali suteikti naujų prasmų pirminiam kalbos variantui. To nežinodama auditorija perima jau apdorotą informaciją su į ją įdėtomis papildomomis prasmėmis.

Taip pat reikia paminėti, jog XX a. kalbos tyrinėtojai pastebėjo, kad kalba turi savybę konstruoti ir kurti naują realybę. Kalba atspindi ne realybę, o kalbančiojo realybės sampratą, situacijas, su kuriomis susiduria kalbantysis.⁶⁴ Idealus variantas, kai pranešėjo užkoduotą informaciją gavėjas iškoduoja gaudamas tokį patį ar bent labai panašų pranešimą. Tačiau dėl skirtingų socialinių kontekstų, t. y. situacijos, turimų žinių, žodyno, išankstinės nuomonės, žurnalistas gali ne visiškai tiksliai perduoti šaltinio pateiktą informaciją, kuri tolimesniame lygmenyje dėl tų pačių skirtingų socialinių kontekstų

⁵⁹ WILSON, John. Political Discourse. Iš *The Handbook of Discourse Analysis*. Oxford: Blackwell Publishing, 2004. p. 400.

⁶⁰ BIELINIS, Lauras. *Visuomenė, valdžia ir žiniasklaida: Prieštaringa komunikacinė simbiozė*. Vilnius, Eugrimas, 2005, p. 41

⁶¹ MCCOMBS, Maxwell. Building Consensus: The News media's Agenda-Setting Roles. Iš *Political Communication*, 1997, p. 433.

⁶² BIELINIS, Lauras. *Visuomenė, valdžia ir žiniasklaida: Prieštaringa komunikacinė simbiozė*. Vilnius, Eugrimas, 2005, p. 41

⁶³ Ten pat, p. 68.

⁶⁴ EDELMAN, Murray. *Politinio spektaklio konstravimas*. Vilnius, Eugrimas, 2002. 17, 110 p.

iškreipiama ir auditorijos lygmenyje.⁶⁵ Taigi žmonės, turintys skirtingas patirtis, skirtingai interpretuos kalbą ir suteiks jai skirtingas prasmes. Todėl žurnalisto perduotą informaciją auditorija gali suvokti ne taip, kaip ją suprato žurnalistas.

Be to, žurnalistai kaip šaltiniais dažnai naudojami kitomis žiniasklaidos priemonėmis, todėl manipuliatyvi informacija vienoje priemonėje gali greitai pasklisti po kitas priemones ir taip, išstumdamas tikrovę, sukurti naują realybę, kuria patikės auditorija. Kaip savo knygoje mini Udo Ulfkotte, gandai ir kita informacija greitai sklinda žiniasklaidoje, kadangi žiniasklaidos priemonių savininkams ir redakcijai aktualu, kuo gyvena jų konkurentai, kokias temas jie pateikia visuomenei, o jei tema skandalinga, ją iškart pasičiumpa ir kitos žiniasklaidos priemonės.⁶⁶

Taigi manipuliaciją žiniasklaidoje galima būtų apibūdinti kaip siekimą daryti įtaką auditorijai tam, kad vėliau galima būtų šią auditoriją valdyti. Ir nors žurnalistas kalba gali manipuluoti nesąmoningai, šiuo atveju atkreipiamas dėmesys į sąmoningą manipuliavimą, kai žiniasklaidos priemonės savininkai, redakcija ir daugumos nuomonė daro įtaką tam, kaip žurnalistas pateikia informaciją, kokius šaltinius pasirenka ir kaip juos cituoja. Tokia manipuliacija viešai pateikiama informacija gali turėti pasekmių visuomenei, nes kinta visuomenės realybės suvokimas ir elgsena.

2.3. Manipuliacija informacijos rinkimo procese

Žurnalistai taip pat turėtų ieškoti vis naujų ekspertų, kad tas pats asmuo per dažnai nesikartotų, tačiau dažnai laikraščiuose ir televizorių ekranuose galime pamatyti tas pačias figūras. Viena iš šio reiškinių priežasčių yra ta, jog „kai žurnalistas nuolat sukasi tame pačiame politinio, ekonominio elito rate, bendrauja su tais pačiais veikėjais, dalyvauja daugelyje jų akcijų, jis ima žiūrėti į aplinką jų akimis ir taip praranda galimybę žvelgti į reiškinius savarankiškai, be susiformavusios tendencijos.“⁶⁷ Taigi žurnalistai, nuolat bendraudami tik su tam tikru ratu žmonių, nuolat į problemą žvelgia iš tos pačios perspektyvos, nesuteikdami visuomenei galimybės sužinoti kitą poziciją.

Reikia pastebėti, kad Lietuvoje žurnalistų šaltinių pasirinkimui nebūtinai visada suteikiama laisvė. Žiniasklaida turėtų tarnauti visuomenei, tačiau, pasak kai kurių teoretikų, žiniasklaida dažniau tarnauja suinteresuotoms grupėms, žiniasklaidos priemonės savininkų ideologijoms, įtakingiems asmenims,⁶⁸ tad iš tokių sąsajų gimsta manipuliacijos poreikis – žiniasklaidos priemonės savininkai gali būti politiškai angažuoti arba suinteresuoti įsisteikti stambioms reklamos užsakovams.

„Didžiausių dienraščių savininkai, dažniausiai uždarytų akcinių bendrovių didžiausi akcininkai, yra tuo pačiu ir vyriausieji redaktoriai, o tai reiškia, kad būtent jie kontroliuoja ne tik finansus, bet ir

⁶⁵ BIELINIS, Lauras. *Visuomenė, valdžia ir žiniasklaida: Prieštaringa komunikacinė simbiozė*. Vilnius, Eugrimas, 2005, 23-25 p.

⁶⁶ ULFKOTTE, Udo. *Taip meluoja žurnalistai*. Vilnius, Mintis, 2003, 227-228 p.

⁶⁷ BIELINIS, Lauras. *Visuomenė, valdžia ir žiniasklaida: Prieštaringa komunikacinė simbiozė*. Vilnius, Eugrimas, 2005, p. 78.

⁶⁸ BLUMLER, Jay G. ir GUREVITCH, Michael. *The Crisis of Public Communication*. London: Routledge, 1995, p. 23.

informaciją.⁶⁹ Nors pagal Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksą žurnalistai turėtų atsisakyti vykdyti neetišką užduotį, taigi ir tendencingai parinkti šaltinius, teorijai, kad žurnalistai gali būti suvaržyti rinkdamiesi šaltinius, galima būtų pasitelkti atvejį, kai „Žinių radijo“ generalinis direktorius Vaidotas Žukas, atsisakęs eteryje kalbinti „Žinių radijo“ savininką Augustiną Rakauską, buvo atleistas iš darbo.⁷⁰

Politikams palanku turėti lojalią žiniasklaidos priemonę, nes taip jie gali komunikuoti su auditorijomis, siųsti jiems savo pranešimus. Manoma, kad kuo labiau žiniasklaidos priemonė susijusi su kokia nors politine jėga, tuo daugiau toje visuomenės informavimo priemonėje bus vienašališkos informacijos, tuo daugiau joje bus galima rasti neredaguotų tos politinės jėgos atstovų pasisakymų, o kuo žiniasklaidos priemonė autonomiškesnė, tuo daugiau joje pasirodys subalansuotų nuomonių.⁷¹ Autonomiškos žiniasklaidos priemonės yra mažiau susaistytos priklausomybe nuo reklamos užsakovų ar politinės įtakos, dėl to jos dažnai vaizduojamos kaip pilietinės žurnalistikos siekiamybė. Taip pat yra teigiančių, jog komercinė, tačiau su jokia politine jėga nesusijusi žiniasklaidos priemonė dažniau politines aktualijas „pateiks kaip konfliktus ir politinio manevravimo strategijas, sutelkdami dėmesį į asmenybes, o ne į politinės scenos aktualijas.“⁷² Tuo tarpu nekomercinė ar pusiau komercinė pilietinės žiniasklaidos priemonė daugiau dėmesio skirs politinių aktualijų analizei.

Tiesa, šiandien gan sunku susigaudyti, kam priklauso viena ar kita žiniasklaidos priemonė, kas turi jos akcijų. Nors pagal Visuomenės informavimo įstatymo 24 str. „vietinių, regioninių arba nacionalinių laikraščių, žurnalų ir informacinės visuomenės informavimo priemonių redakcijos<...> privalo kasmet iki kovo 30 dienos Vyriausybės įgaliotai institucijai visuomenės informavimo srityje <...> pateikti duomenis apie įmonės akcininkus ar dalininkus, kurie turi nuosavybės teisę ar valdo ne mažiau kaip 10 procentų visų akcijų ar turto (jeigu turtas yra neakcionuotas)“,⁷³ praktika rodo, kad Lietuvos periodinės spaudos savininkai retai tai daro, kadangi už tokios informacijos nepateikimą nėra numatyta jokių sankcijų.

Taigi žurnalistams ne visada pavyksta laisvai rinktis šaltinius, kadangi redaktorius ir žiniasklaidos priemonės savininkas turi nemažą įtaką ir gali spausti žurnalistą ieškoti jiems palankių ar parankių šaltinių. O kadangi Lietuvoje ne visos periodinės spaudos priemonės deklaruoja savo savininkus ir akcininkus, paprastam piliečiui gali būti sunku suprasti, kad parenkami tendencingi šaltiniai.

⁶⁹ MEŠKAUSKAITĖ, Liudvika. *Žiniasklaidos teisė*. Vilnius, Teisinės informacijos centras, 2004, p. 144.

⁷⁰ Atsisakęs eteryje kalbinti radijo savininką, „Žinių radijo“ generalinis direktorius neteko darbo. Iš *Bernardinai.lt* [interaktyvus], 2006. [žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/56933>>.

⁷¹ BLUMLER, Jay G. ir GUREVITCH, Michael. *The Crisis of Public Communication*. London: Routledge, 1995, p. 23.

⁷² Ten pat.

⁷³ Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymo pakeitimo įstatymas. Iš *Lietuvos Respublikos Seimas* [interaktyvus], 2006 [žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_1?p_id=280580&p_query=&p_tr2=>>.

2.4. Manipuliacinės citavimo technikos

Nors visuomenės pasitikėjimas žiniasklaida ir jos deklaruojamu profesionalumu ir objektyvumu vis dar didelis, praktikoje neretai nusižengiama žurnalistinei etikai ir manipuluojama informacija. Auditorijai tokią manipuliaciją pastebėti nelengva, ypač jei ji nesigilina į žurnalistų pateikiamą informaciją ir priima ją kaip objektyvią tiesą. Auditorija dažniausiai nemato pirminio šaltinio kalbos ar teksto varianto, todėl nežino, kiek žurnalistas ją redagavo, ar teisingai sudėjo akcentus, perprato pagrindinę šaltinio mintį. Todėl atpažinti kalbinę manipuliaciją yra nelengva, nes šaltinių citavimas yra prielaida į objektyvumą – juk šiuos žodžius šaltinis tikrai pasakė. Tačiau kartais neatkreipiamas dėmesys į tai, kad kitame kontekste tie patys žodžiai gali turėti visiškai kitą prasmę.

Tiesa, yra teigiančių, jog kiekvienas įsikišimas ir šaltinio žodžių redagavimas yra manipuliacija, tačiau kalbant apie sąmoningą manipuliaciją omenyje turimas ne stilistinis šaltinio kalbos redagavimas, bet citatų ištraukimas iš konteksto, naujų prasmų joms suteikimas. Nepaisant to, kad net jei šiandien šaltiniai ir skundžiasi, jog jų žodžiams žurnalistas suteikė kitą prasmę, šaltiniai retai išsigina savo pasakytų žodžių, – juk tie žodžiai tikrai nuskambėjo iš pačių šaltinių lūpų.⁷⁴ Taigi manipuliacija dažnai būna tokia subtili, kad auditorija neturi progos sužinoti apie jos egzistavimą. Tokiu būdu kuriama naujoji realybė, kurioje auditorija girdi šaltinio lūpomis kalbantį žurnalistą, o ne patį šaltinį.

Pateikdami šaltinių, ypač kelių, citatas žurnalistai sukuria objektyvumo ir tiesos atskleidėjų įvaizdį, nes formaliai citata yra neutrali. Šiuolaikinėje žiniasklaidoje tapo įprasta ištraukti šaltinio žodžius iš konteksto ir pateikti juos kitame kontekste, taip pat iš šaltinio žodžių formuoti antraštę ar kitą akį patraukiantį paryškintą tekstą.⁷⁵ Britų televizijos žinių tyrimas ankstyvaisiais 1980-aisiais parodė, jog kuo didesnis šaltinio autoritetas, aukštesnis statusas, tuo mažiau jo kalba redaguojama, trumpinama.⁷⁶ Švedijos laikraščių priešrinkiminiu ir rinkiminiu laikotarpiu tyrimo metu pastebėta, kad moterys rečiau cituojamos vizualiai patraukliose laikraščių vietose nei vyrai. Vyrų citatos dažniau dominuoja antraštėse, dedamos po nuotraukomis, o moterų citatos atsiranda tik pačiame tekste ir žodžių skaičiumi yra vidutiniškai trumpesnės nei vyrų. Tyrėjai teigia, kad tokiu būdu sudaromas išpūdis, jog moterys yra mažuma ir formuojama visuomenės sąmonė, jog rinkimuose aiškūs lyderiai yra vyrai.⁷⁷

Tačiau tyrėjai teigia, kad bet koks citatos parinkimas jau pats iš savęs yra manipuliatyvus, kadangi citata parenkama vertinant subjektyviais svarbos kriterijais. Pagrindinė šaltinio mintis gali

⁷⁴ PEČIULIS, Žygintas. *Televizijos žurnalistika*. Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla, 2002, p. 26.

⁷⁵ KROON, Åsa. *The gendered practice and role of pull quoting in political newspaper journalism* [interaktyvus], 2004. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. p. 1. Prieiga per internetą: <www.oru.se/.../Dokument/mkv/Forskningsdokument/Pull%20quoting%20in%20political%20newspaper%20journalism.pdf>.

⁷⁶ Ten pat, p. 19.

⁷⁷ Ten pat, 7, 12, 14 p.

skirtis nuo žurnalisto suprastos pagrindinės minties, o net jei abu vienas kitą supranta vienodai, tai perteikiant informaciją, ypač raštu, mintis gali būti smarkiai iškreipiama. „Nors fonetinis raštas atskiria ir išplečia vizualią žodžių galią, jis yra gan primityvus ir lėtas. Yra nedaug būdų, kaip pasakyti „šįvakar“, bet Stanislavskis liepdavo savo jaunesiems aktoriams ištarti ir pabrėžti šią frazę penkiasdešimčia skirtingų būdų, tuo tarpu publika turėdavo užrašyti išreikštus skirtingus jausmo ir prasmės atspalvius.“⁷⁸

Žurnalistas gali daryti įtaką ir pakeisti citatos akcentų išdėstymą ar prasmę įvairiais metodais: žodžių ir sintaksės parinkimu, laiko parinkimu, modalumu, kontekstu.⁷⁹ Ištraukdamas šaltinio žodžius iš vieno konteksto ir perkeldamas juos į kitą kontekstą, apkarpydamas kalbą, žurnalistas gali sukurti netgi priešingą įspūdį, nei to norėjo šaltinis. Pavyzdžiui, 1992 m. Al Gore parašė knygą, kritikuojančią JAV prezidento aplinkos apsaugos politiką. Knygoje jis minėjo, kad nepitaria atogrąžų miškų kirtimui, kadangi šiuose miškuose auga medžiai, galintys išgydyti žmones nuo vėžio, o iškirtus visus medžius nebebūtų ir vaistų. Tačiau 1998 m. konservatorius žurnalistas, cituodamas iš tos pačios knygos, apkaltino tuometinį JAV viceprezidentą Al Gore, kad šiam neva medžiai rūpi labiau nei žmonių gyvybės ir dėl to jis neleidžia kirsti atogrąžų miškų ir išgydyti žmonių nuo vėžio. Tačiau žurnalistas nepaminėjo Al Gore toje pačioje knygoje ir net tame pačiame paragrafe, tik kiek toliau, teigė, jog medžiai turėtų būti ne tik saugomi, bet ir atsodinami, nes tik jie gali išgydyti žmones.⁸⁰

Taip pat svarbu, kad žurnalistai įvairiomis kalbos priemonėmis gali paslėpti šaltinius. Tirdami kalbą mokslininkai pastebėjo, kad pasirenkant tam tikrą kalbos stilistiką, pvz., naudojant metonimiją, ar dalyvį, padalyvį galima manipuluoti kalba siekiant tam tikrų tikslų.⁸¹ Tuo dažnai, net nebūtinai sąmoningai, naudojasi ir žurnalistai. Pavyzdžiui, straipsnyje kaip šaltinis gali būti paminėta Prezidentūra, tačiau neaišku, kas iš tiesų reiškia vieną ar kitą nuomonę, kadangi Prezidentūra – tai Prezidento kanceliarija, už kurios gali stovėti ne tik Prezidentas, bet ir Prezidento patarėjai ar kiti kanceliarijos darbuotojai. Tačiau paminėjus straipsnyje, jog tam tikra nuomonė priklauso Prezidentūrai, ji iškart sutapatinama su Prezidento nuomone, nors tai ne visais atvejais būna tiesa. Taigi šiuo atveju panaudojant metonimiją paslepiamas tikrasis šaltinis.

⁷⁸ MCLUHAN, Marshall. *Kaip suprasti medijas: Žmogaus tęsiniai*. Vilnius, Baltos lankos, 2003, p.90.

⁷⁹ EKSTRÖM, Mats. *Interviewing, quoting, and the development of modent news journalism: A study of the Swedish press 1915-1995* [interaktyvus], 2004. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. 8, 15-16 p. Prieiga per internetą: <www.oru.se/oru-upload/Institutioner/Humaniora/Dokument/mkv/Forskningsdokument/IntSoc%20Ekström-1.pdf>.

⁸⁰ MCGLONE, Matthew S. Quoted Out of Context: Contextomy and Its Consequences. *Iš Journal of Communication*, 2005. [T.] 2(55).

⁸¹ BEARD, Adrian. *The Language of Politics*. London: Routledge, 2003, p. 44-45.

Laiko parinkimas straipsnyje taip pat labai svarbus, nes būtasis laikas suteikia šaltinio citatai už žiniasklaidos ribų vykstančio veiksmo pojūtį, tuo tarpu esamojo laiko parinkimas leidžia auditorijai pasijusti dalyviu ir tarsi perkelia veiksmą į žiniasklaidos priemonę.⁸²

Žurnalistai dažnai mano žinantys geriau už šaltinį, ką ir kaip šis nori pasakyti. „Taip yra todėl, kad žurnalisto ir politiko tikslai žiniasklaidos procese skirtingi ir politikas, nesuvokdamas galimų pasekmių, teikdamas nuomonę ir siekdamas deklaruojamo tikslo gali sukurti visai kitas supratimo tendencijas ir gauti visai kitą, nepageidaujamą rezultatą.“⁸³ Tačiau toks žurnalisto įsikišimas manipuliuoja realybe ir sukuria kitokią realybę auditorijos sąmonėje.

Ir nors atlikus studiją „Neatrasta galia: Lietuvos pilietinės visuomenės žemėlapis“ paaiškėjo, jog Lietuvos žiniasklaidos auditorija stengiasi kritiškai pažvelgti į iš žiniasklaidos priemonių gaunamą informaciją⁸⁴, tačiau norėdami suprasti situaciją ir susidaryti savo nuomonę piliečiai turi tam skirti daug papildomo laiko ir patys ieškoti alternatyvių šaltinių. Neleisdami išreikšti šaltiniui savo nuomonės taip, kaip jo manymu yra teisinga, žurnalistai manipuliuoja tiek auditorija, tiek ir pačio šaltinio autoritetu. Jei žurnalistas neteisingai interpretuoja šaltinio intencijas ir informacijos prasmes, jis gali perteikti klaidingą informaciją ir taip sumenkinti arba padidinti šaltinio autoritetą toje srityje. Vien pakeičiant vieną žodį, pavyzdžiui: „kovotojai už laisvę“ į „teroristai“, visiškai pakeičiami akcentai ir žodžių konotacijos. Taigi žurnalistai dažnai naudojami šaltinių kalba, kad sukurtų naują kalbą naujame kontekste.⁸⁵

Žiniasklaida gali sukurti šaltinių ginčą, net jei jis niekada nebuvo įvykęs. Sausseure'as teigia, jog realybės interpretacijas žiniasklaida dažnai pateikia kaip ginčą tarp kelių nuomonių ar autoritetų.⁸⁶ Tokiu būdu viena pusė atrodo teisesnė už kitą, nors iš tiesų abi nuomonės turėtų būti pristatomos kaip skirtingos, tačiau lygiavertės. Pateikiant skirtingas nuomones galima jas išdėstyti taip, kad atrodys, jog šaltiniai ginčijasi ir bando įrodyti savo tiesas. Tokiu atveju „galioja „paskutinio žodžio taisyklė“. Jeigu pateikiamos dvi viena kitai prieštaraujančios nuomonės, paskutiniojo žodis atrodys svaresnis, tarsi tiesa būtų jo.“⁸⁷

Kadangi citatos šaltinis, net jei jis – anonimiškas, dažniausiai nurodomas, dažnai jam įvardinti pasitelkiamos frazės: „kaip teigia“, „sako“, „pasakoja“. Tačiau žurnalistikoje dažnai šalia atsiranda ir vertinamųjų žodžių. Tokiu būdu auditorijai iškart pasiunčiama vertinamoji žinia apie šaltinį ir šio

⁸² EKSTRÖM, Mats. *Interviewing, quoting, and the development of modern news journalism: A study of the Swedish press 1915-1995* [interaktyvus], 2004. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. p 16. Prieiga per internetą: <www.oru.se/oru-upload/Institutioner/Humaniora/Dokument/mkv/Forskningsdokument/IntSoc%20Ekström-1.pdf>.

⁸³ PEČIULIS, Žyngintas. *Televizijos žurnalistika*. Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla, 2002, p. 77.

⁸⁴ Žiniasklaida – viena silpniausių pilietinės visuomenės grandžių. *Iš Alfa.lt* [interaktyvus], 2006. [Žiūrėta 2006 m. gruodžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.alfa.lt/straipsnis/106789>>

⁸⁵ KROON, Åsa. *The gendered practice and role of pull quoting in political newspaper journalism* [interaktyvus], 2004. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. 5-6 p. Prieiga per internetą: <www.oru.se/.../Dokument/mkv/Forskningsdokument/Pull%20quoting%20in%20political%20newspaper%20journalism.pdf>.

⁸⁶ SAUSSEURE, Th. *Nous sommes ici par la volonte des medias*. Paris: Laffon, 1990. Cituota pagal: BIELINIS, Lauras. *Visuomenė, valdžia ir žiniasklaida: Prieštaranga komunikacinė simbiozė*. Vilnius, Eugrimas, 2005, p. 64.

⁸⁷ PEČIULIS, Žyngintas. *Televizijos žurnalistika*. Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla, 2002, p. 220.

šaltinio žodžiai automatiškai netenka savo svorio. Be to, nenurodoma, kas pateikė tokį šaltinio vertinimą, tad auditorija yra linkusi manyti, kad tai – visuotinai nusistovėjusi daugumos nuomonė, kai iš tikrųjų vertinimas dažniausiai būna subjektyvus, pagal žiniasklaidos priemonės savininko ar redakcijos nuostatas, požiūrius.

Taigi žurnalistai, parinkdami šaltinį ir citatas iš šaltinio kalbos, gali ne tik sukurti objektyvumo išpūdį, tačiau iš tikrųjų jie gali sąmoningai manipuliuoti auditorijos mintimis, įtikindami ją kitokia realybe, nei ši yra iš tiesų. Auditorija dažniausiai neturi galimybės išklaudyti visos šaltinio kalbos, pamatyti visų tekstų, sudalyvauti įvykyje, todėl realybės prezentacija patikima žiniasklaidai. Tačiau šaltinių ir jų citatų parinkimu žiniasklaidoje galima sukurti niekada realybėje neįvykusį konfliktą, priklijuoti vertinamąją etiketę šaltiniui, kurią auditoriją gali priimti kaip teisingą, pateikti tik vieną nuomonę, atmetant kitų nuomonių teisingumą. Tokiu būdu auditorijai siūloma tendencinga informacija gali iškreipti realybę.

2.5. Manipuliacinis naujienos pateikimas

Dažnai žiniasklaidoje naujienos, ypač politinės, pateikiamos kaip skandalai, konfliktai. Kaip jau minėta, skandalai ir išpūsta informacija dažnai atsiranda dėl to, kad žurnalistai kaip šaltinį naudoja kitas žiniasklaidos priemones ir taip eskaluoja temą, kuri galbūt nėra ypatingos reikšmės. Nors kai kurie mokslininkai teigia, kad skandalai į žiniasklaidą atėjo kartu su tiriamąja žurnalistika, tačiau šiandien politinis skandalas – tai daugiau dramatinis pasakojimas, sukeliantis tolimesnes diskusijas, siekiantis sensacijos, o ne tyrimas siekiant išsiaiškinti tiesą.⁸⁸ Šiandien žiniasklaida neatsiejama nuo politinių skandalų, kurie savo baigtimi turi įtakos valstybės valdymui ir visuomenės stabilumui. Pasak John'o Thompson'o, politiniai skandalai glaudžiai susiję su padidėjusių politinių lyderių matomumu, kurių kontroliuoja žiniasklaidos priemonės.⁸⁹

Tačiau nors dažnai manoma, kad įvairūs skandalai tėra jau egzistuojančios informacijos ištraukimas į dienos šviesą, šiandien atsiranda nauja politinių skandalų, gimstančių pačioje žiniasklaidoje, o ne išoriniame pasaulyje, rūšis. Tai – kalbiniai skandalai, glaudžiai susiję su šaltinių parinkimu ir jų citavimu. Tokie skandalai gimsta ne realybėje, bet yra nuleidžiami visuomenei iš žiniasklaidos priemonių. Teoretikai skiria tris tokių skandalų rūšis: skandalą sukėlė pati politiko kalba, pasirodžiusi žiniasklaidos priemonėje; skandalo metu pasakyta informacija yra iškreipiama

⁸⁸ THOMPSON, Johnson B. *Political Scandal. Power and Visibility in the Media Age*. Cambridge: Polity Press, 2000. Cituota pagal: EKSTRÖM, Mats ir JOHANSSON, Bengt. *Talk Scandals* [interaktyvus], 2006. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. 1-2 p. Prieiga per internetą: <<http://www.oru.se/oru-upload/Institutioner/Humaniora/Dokument/mkv/Forskningsdokument/Talk%20scandals%20ICA.pdf>>.

⁸⁹ EKSTRÖM, Mats ir JOHANSSON, Bengt. *Talk Scandals* [interaktyvus], 2006. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. p 2. Prieiga per internetą: <<http://www.oru.se/oru-upload/Institutioner/Humaniora/Dokument/mkv/Forskningsdokument/Talk%20scandals%20ICA.pdf>>..

žiniasklaidos ir tik dar labiau išpučia skandalą; skandalą sukuria „surežisuota“ kalba (citatų redagavimas, pateikimas).⁹⁰

Ypač svarbus yra pastarasis skandalas, kai žurnalistai ištraukia citatas iš konteksto ir perkelia jas į kitus kontekstus, suteikdami naujas prasmes. Dažnai skandalingi įvykiai nebūna užfiksuojami – apie juos žurnalistai sužino iš savo šaltinių, todėl norint papasakoti auditorijai, tenka pavaizduoti skandalą ir perpasakoti situaciją – tam dažnai pasitelkiamos liudininkų ar gerai informuotų šaltinių citatos, tačiau į skandalą įsivėlę asmenys užklumpami netikėtai ir, ne savo naudai, yra priversti aiškintis prieš žurnalistus.⁹¹ Dažnai tokiems pasisakymams dar ir užklijuojamos vertinamosios etiketės. Šaltiniui gali būti lipdomos etiketės, susijusios su jo ankstesniais poelgiais, būdo savybėmis, taip pat apibūdinant šaltinius gali būti naudojami neigiamą ar teigiamą reikšmę turintys būdvardžiai.

Kadangi patys žurnalistai savo vertinimų atvirai publikuoti negali, kuriant tokį skandalą žurnalistai dažnai randa šaltinių, kurie patvirtina, kad į skandalą įsivėlusio asmens elgesys yra amoralus, neteisingas, tačiau įpina šiuos žodžius taip, kad jie atrodo nebe kaip moraliniai vertinimai, o tiesiog „kita naujienos pusė“.⁹² Dar geriau, jei tokiai nuomonei išsakyti pasitelkiami teigiamą viešąją nuomonę pelnę atstovai, aptariamoms srities autoritetai. Jų vertinimas tarsi prikljuoja tam tikrą etiketę, padeda visuomenės sąmonėje įtvirtinti moralumo sampratą ir taip susiorientuoti, ar į skandalą įsivėlęs asmuo elgiasi pagal moralumo standartus.

Labiau neigiamą nuomonę apie į skandalą įsivėlusį asmenį žurnalistai gali suformuoti ištraukdami praeityje šio asmens pasakytus žodžius, rasdami elementų, kurie parodytų, jog žmogus nesilaiko vienos pozicijos, neturi savo nuomonės. Toks būdas ne tik pristato visuomenei žmogų kaip nesimpatingą ir nestabilią asmenybę, bet ir pagyvina bei pratęsia skandalą.⁹³

Viename interviu politikas Vytautas Čepas prisipažino, kad „[p]olitikai labiausiai bijo žurnalistų, ieškančių neigiamos informacijos, pvz. apie kyšių ėmimą, barnius su kaimynais, nesantuokinių vaikų nepriežiūrą, pinigines machinacijas – šios žinios žmones pasiekia dažniausiai tik per žiniasklaidą. Net jei paskelbiama informacija 75 proc. būtų neteisinga ar ne taip pateikta, tai neprestišinis dalykas.“⁹⁴

Net jei vėliau nepatvirtinta klaidinga pasirodžiusi informacija oficialiai paneigiama, kaip to reikalauja Visuomenės informavimo įstatymo 44 str. ir Lietuvos Respublikos Civilinis kodekso 2.24 str., informacija išlieka auditorijos galvose ir ji gali vadovautis šia informacija, priimdama svarbius

⁹⁰ EKSTRÖM, Mats ir JOHANSSON, Bengt. *Talk Scandals* [interaktyvus], 2006. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. p 2. Prieiga per internetą: <<http://www.oru.se/oru-upload/Institutioner/Humaniora/Dokument/mkv/Forskningsdokument/Talk%20scandals%20ICA.pdf>>..

⁹¹ Ten pat, 18-19 p.

⁹² Ten pat, p. 20.

⁹³ EKSTRÖM, Mats ir JOHANSSON, Bengt. *Talk Scandals* [interaktyvus], 2006. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. p 20-22. Prieiga per internetą: <<http://www.oru.se/oru-upload/Institutioner/Humaniora/Dokument/mkv/Forskningsdokument/Talk%20scandals%20ICA.pdf>>..

⁹⁴ KUMPIKEVIČIŪTĖ, Indrė. Kokie gi tie elito poreikiai. Iš *Atgimimas*, 2006 m. kovo 10-16 d., p.4.

sprendimus, susijusius su valstybės valdymu. Tiesa, žiniasklaidos priemonės nėra linkusios daryti paneigimų ar skelbti apie profesinės etikos pažeidimus. Pavyzdžiui, Žurnalistų etikos komisijai įpareigojus „Vakaro žinias“ paskelbti apie įvykdytą profesinės etikos pažeidimą, pranešimas paskelbtas nebuvo, nes: „Joks save gerbiantis laikraštis tokių skelbimų nespausdina!“.⁹⁵

Taigi iš tiesų žiniasklaidoje pateikiama informacija, parinkus tinkamas citatas ir reikiamus šaltinius gali sukelti skandalą, kuris iš tiesų gimė pačioje žiniasklaidoje ir tik vėliau persikėlė į realybę. Tokiu būdu galima suformuoti neigiamą viešąją nuomonę apie asmenį ir net vėliau, informaciją paneigus ar informavus apie profesinės etikos pažeidimus, ši nuomonė visuomenėje išliks.

---

⁹⁵ ŽUKIENĖ, Vaiva. Apie tik save gerbiančius laikraščius ir savitvarką. Iš *Bernardinai.lt* [interaktyvus] 2006. [Žiūrėta 2007 m. gegužės 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/55049>>.

3. TYRIMO METODIKA

Ankstesni tyrimai

Nors daug tyrimų apie šaltinių citavimo iškraipymus ir netikslumus nėra atlikta, o Lietuvoje daugiau domimasi šaltinio pasirinkimo, o ne šaltinio citavimo problematika, tačiau keli tyrėjai atkreipė dėmesį į šaltinių citavimo ypatumus ir galimas prielaidas manipuliacijai.

Švedų tyrėjai Åsa Kroon ir Mats Ekström daug dėmesio skiria žiniasklaidos galimybei kurti politinius skandalus, formuoti pateikiamų šaltinių įvaizdį per šaltinių citatas.⁹⁶ Šaltinių žodžiai ne tik nupasakoja situaciją ar problemą, tačiau ir sudaro auditorijai tam tikrą įspūdį apie šaltinį. Kaip ištyrė Åsa Kroon ir Mats Ekström, šaltinių pasirinkimas ir jų žodžiai turi nemažai įtakos viešajai nuomonei.⁹⁷

Žyginas Pečiulis kalba apie galimybę šaltinių lūpomis konstruoti ginčus, kurių iš tiesų niekada nebuvo.⁹⁸ Tokie realybėje neegzistuojantys ginčai ne tik gali suklaidinti auditoriją ir pasiūlyti jai neegzistuojančią tikrovę, bet ir klaidingai pristatyti pačius šaltinius, sudaryti apie juos klaidingą nuomonę.

Tuo tarpu Lauras Bielinis pastebi, jog žiniasklaidoje pasirodantys šaltiniai nebūtinai gali būti patys kompetentingiausi tam tikru klausimu, tačiau jų pasirinkimą gali lemti ne jų kompetencija, o, pavyzdžiui, politiniai motyvai.⁹⁹ Tačiau šaltinių pasirinkimą taip pat gali lemti ir kiti, su šaltinių manipuliacija nesusiję motyvai, pavyzdžiui, šaltinių prieinamumas.

Taigi nors pastaruoju metu į šaltinius atkreipiamas vis didesnis tyrėjų dėmesys, Lietuvoje į šaltinių citavimo problematiką dar nėra labai gilinamasi, todėl nėra atlikta tyrimų apie šaltinių citavimo ypatumus Lietuvoje.

Tyrimo objektas

Šiame darbe tiriami XXI a. Lietuvos periodinėje spaudoje pateikiamos publikacijos politinė tematika. Šis segmentas pasirinktas dėl to, kad prie periodinėje spaudoje esančių straipsnių auditorija

⁹⁶ EKSTRÖM, Mats. *Interviewing, quoting, and the development of modern news journalism: A study of the Swedish press 1915-1995* [interaktyvus], 2004. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.oru.se/oru-upload/Institutioner/Humaniora/Dokument/mkv/Forskningsdokument/IntSoc%20Ekström-1.pdf>>.

⁹⁷ KROON, Åsa. *The gendered practice and role of pull quoting in political newspaper journalism* [interaktyvus], 2004. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.oru.se/oru-upload/Institutioner/Humaniora/Dokument/mkv/Forskningsdokument/Pull%20quoting%20in%20political%20newspaper%20journalism.pdf>>.

⁹⁸ PEČIULIS Žyginas. *Televizijos žurnalistika*. Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla, 2002, p. 220.

⁹⁹ BIELINIS, Lauras. *Visuomenė, valdžia ir žiniasklaida: Prieštaringa komunikacinė simbiozė*. Vilnius, Eugrimas, 2005, p. 62.

turi nuolatinį priėjimą, o pavyzdžiui radijuje ar televizijoje tam tikrą informaciją galima gauti tik tam tikru laiku (tiesioginė ar netiesioginė transliacija, laidų kartojimas).

Tyrimo dalykas

Analizuojamos tiesioginės šaltinių citatos, t. y. šaltinių žodžiai, išskirti kabutėmis. Stebima, kokie šaltiniai cituojami skirtinguose lietuviškos periodinės spaudos leidiniuose. Bandoma paaiškinti, kokią prasmę panaudotos citatos suteikia tekstui, ką jos pasako apie šaltinį, kokia nuomonė apie situaciją ir šaltinį formuojama citatomis bei vertinamaisiais žodžiais prie citatų.

Tyrimo imtis

Tiesioginių citatų ieškoma dienraščių „Lietuvos ryto“ bei „Respublikos“, savaitraščių „Atgimimas“ bei „Laikas“, savaitinių žurnalų „Veidas“ bei „Ekstra“ ir regioninių dienraščių „Klaipėda“ bei „Vakarų ekspresas“ tekstuose. Toks periodinės spaudos pasirinkimas padengia nacionalinius bei regioninius dienraščius, savaitraščius ir žurnalus, kuriuose gvildinamas politinis Lietuvos gyvenimas.

Dėl tos priežasties, kad regioninėje žiniasklaidoje didesnis dėmesys kreipiamas į regioninius klausimus bei aktualijas, o ne į valstybinės reikšmės problematiką, kuri plačiau aptarinėjama nacionalinėje periodinėje spaudoje, tyrimui pasirinktos dvi temos. Nacionalinei periodinei spaudai – dienraščiams, savaitraščiams bei savaitiniams žurnalams – nuspręsta imti vieną temą – Turniškių kotedžo skandalą, o regioninių dienraščių tyrimui kitą – Klaipėdos miesto Turgaus g. rekonstrukcijos ir Kultūros paveldo departamento prie Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos Klaipėdos teritorinio padalinio vedėjo N. Puteikio girtumo skandalą.

Taigi dėl temų pasirinkimo dienraščiuose, savaitraščiuose ir savaitiniuose žurnaluose tyrimas vykdytas nuo 2006 m. kovo iki 2006 m. liepos imtinai, kadangi Turniškių kotedžų pardavimo skandalas prasidėjo kovą, o Lietuvos Respublikos Seimo laikinoji komisija statybų Vilniuje, Turniškėse, aplinkybėms ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos akcinės komunalinių paslaugų bendrovės veiklai ištirti išvada paskelbta 2006 m. liepos 18 d.

Regioniniuose dienraščiuose analizuojamas Klaipėdos miesto Turgaus g. rekonstrukcijos bei Kultūros paveldo departamento prie Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos Klaipėdos teritorinio padalinio vedėjo Naglio Puteikio girtumo skandalas prasidėjo 2006 m. gruodį, tad šios tyrimo dalies imtis – nuo 2006 m. gruodžio iki 2007 m. vasario imtinai, kadangi vasario 25 d. įvyko rinkimai į Klaipėdos miesto savivaldybės tarybą, kurios nariu tapo Naglis Puteikis. (Visus tyrimui naudotų straipsnių pavadinimus žr. 1 priede).

Iš viso tiriami 105 straipsniai: 89 straipsniai nacionalinėje periodinėje spaudoje: „Lietuvos rytas“ – 25, „Respublika“ – 42, „Atgimimas“ – 4, „Laikas“ – 12, „Veidas“ – 8, „Ekstra“ – 3, ir 16 straipsnių regioninėje spaudoje: „Klaipėda“ – 9, „Vakarų ekspresas“ – 7. Iš viso tiriamuose straipsniuose rasta 340 tiesioginių citatų, kurios ir yra pagrindinis tyrimo dalykas.

Tyrimo aplinkybės

Renkantis nacionalinius dienraščius tyrimui buvo remiamasi TNS Gallup skaitomiausių leidinių sąrašu. Ir nors „Vakaro žinios“ užėmė pirmąją vietą 2007 m. žiemos skaitomiausių leidinių penketuke, dienraštis „15 min.“ – trečiąją, o dienraščiai „Lietuvos rytas“ ir „Respublika“ pasidalino atitinkamai antrą ir ketvirtą vietas, tačiau „Vakaro žinios“ tyrimui nepasirinktos dėl to, jog informacija politiniams straipsniams šis dienraštis dažnai ima iš dienraščio „Respublika“, o dienraštis „15 min.“ leidžiamas tik trijuose miestuose, tad neaprepia visos Lietuvos skaitytojų.

Renkantis savaitinius žurnalus ir savaitraščius tyrimui nepavyko gauti statistinių skaitomumo duomenų, tad jie buvo pasirinkti atsitiktinės atrankos principu.

Renkantis regioninius dienraščius tyrimui buvo atsižvelgta į TNS Gallup 2006 m. rudens skaitomiausių regioninių dienraščių statistiką. Nors pirmojoje vietoje atsidūrė „Šiaulių kraštas“, tačiau antrojoje vietoje atsidūrė „Klaipėda“, turinti 3,01 proc. bendros auditorijos, o trečiojoje – „Vakarų ekspresas“, turintis 2,76 proc. bendros auditorijos. Kadangi tyrimo lyginamajai analizei reikėjo dviejų regioninių dienraščių, rašančių panašiomis temomis, nuspręsta pasirinkti du viename regione leidžiamus ir aukštas skaitomumo pozicijas užimančius dienraščius „Klaipėda“ ir „Vakarų ekspresas“. (Daugiau informacijos apie tyrimui naudotą periodinę spaudą žr. 2 priede).

Politinis tyrimo aspektas pasirinktas neatsitiktinai. Kadangi paprasti Lietuvos piliečiai patys negali aktyviai dalyvauti politikoje, apie esminius įvykius ir apie esamą situaciją politikoje jie pirmiausia sužino iš žiniasklaidos. Taigi žiniasklaida daro didelę įtaką visuomenės nuomonei apie vedamą šalies politiką. Politiniai skandalai taip pat atsiduria žiniasklaidoje, kuri atkreipia visuomenės dėmesį į susidariusią situaciją. Tokie skandalai gali sumažinti visuomenės pasitikėjimą valdžia.

Konkrečiai tiriamas Turniškių kotedžų skandalas pasirinktas dėl to, jog jis susijęs su Prezidento institucija ir formuoja Prezidento ir Prezidento kanceliarijos įvaizdį visuomenės akyse. O Klaipėdos miesto Turgaus g. rekonstrukcijos ir Kultūros paveldo departamento prie Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos Klaipėdos teritorinio padalinio vedėjo N. Puteikio girtumo skandalas sukėlė daug aistrų Klaipėdos regione. Taip pat, skandalas įvyko prieš rinkimus į Klaipėdos miesto savivaldybės tarybą, į kurią pretendavo N. Puteikis, tad tyrimas leis atskleisti, kokia nuomonė buvo formuojama Klaipėdos regiono žiniasklaidoje apie N. Puteikį.

Vienas iš žiniasklaidos ginklų – šaltiniai, padedantys atskleisti faktus, juos interpretuojantys ir sukuriantys artumo įspūdį auditorijai. Profesionalus šaltinių citavimas leidžia ne tik pateikti auditorijai kelias nuomones, bet ir padeda susidaryti bendrą vaizdą, išsiaiškinti esamą situaciją ir kritiškai ją įvertinti. Todėl šis mokslinis darbas pažvelgs į šaltinių citavimą politinėje periodinėje spaudoje ir tirs, kokią vaizdą apie tam tikrą situaciją iš žiniasklaidoje pasirodančių šaltinių gali susidaryti Lietuvos pilietis.

Tyrimo metodas – kokybinė turinio analizė

Atliekamas kokybinis tyrimas – turinio analizė, dažnai naudojama rašytiniams tekstams tokiems kaip laikraščių straipsniai tirti.¹⁰⁰ Toks tyrimo metodas pasirinktas, kadangi jis padeda atskleisti potekstes ir taip atskleisti klausimo problematiką. Taigi kokybinė turinio analizė padeda atskleisti teksto autorių ir kalbėtojų, t. y. cituojamų šaltinių, interesus. Šios analizės metu tekstai analizuojami ne kiekybiniais metodais bandant visą analizę sudėti į statistinius duomenis, bet iš įvairių pozicijų, siekiant kuo geriau atskleisti tyrimo hipotezę bandant išsiaiškinti šaltinių citavimo ypatumus XXI a. lietuviškoje periodinėje žiniasklaidoje.

Šios kokybinės turinio analizės metu lyginama, kaip šaltiniai cituojami skirtinguose periodiniuose leidiniuose ir kokybinės turinio analizės metu nustatoma, ar vienodai atstovaujamos skirtingos nuomonės, ar šalims suteikiama galimybė išreikšti savo nuomonę. Analizės metu tiriama, kaip politinės jėgos atstovaujamos skirtingoje spaudoje, bandoma išsiaiškinti tendencijų priežastis. Analizės metu tiriama, kokią žinutę citatos galėtų perteikti auditorijai apie cituojamą asmenį ar kitus teksto dalyvius.

Tyrimo hipotezė

Periodinėje spaudoje Lietuvoje šaltiniai cituojami netiksliai, o perduodama informacija iškreipiama, citatomis menkinamas arba keliamas politikų/valstybinių institucijų autoritetas, o ne kritiškai vertinami jų sprendimai.

Tyrimo tikslai ir uždaviniai

Tikslai:

- Išsiaiškinti šaltinių citavimo ypatumus XXI a. lietuviškoje periodinėje spaudoje.

---

¹⁰⁰ KARDELIS, Kęstutis. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex, 2002, p. 229.

- Išsiaiškinti, ar citatų parinkimas periodinės spaudos tekstuose gali turėti įtakos nuomonės apie citatų šaltinius formavimui.

Uždaviniai:

- Iširti, kaip periodinės spaudos tekstuose parinktos citatos gali padaryti įtaką auditorijos nuomonei.
- Iširti, ar skiriasi citavimo ypatybės skirtinguose periodinės spaudos leidiniuose.

Tyrimo apribojimai

- Tyrimas neapžvelgs netiesioginių citatų.
- Tyrimas neapžvelgs citavimo ypatumų periodinėje, tačiau politinėmis temomis nerašančioje, spaudoje.

Numatomi rezultatai

Tyrimas turėtų parodyti, jog žurnalistai ne visuomet vadovaujasi nustatytais etiškais šaltinio citavimo principais ir manipuliuoja šaltiniu ir jo žodžiais, siekdami tam tikrą savo tikslą. Hipotezė, jog pateiktos citatos gali turėti įtakos žmonių nuomonei tam tikra tema arba apie tam tikrą asmenį, turėtų pasitvirtinti, nes per citatas galima pateikti temą/ asmenį patraukliai arba atstumiančiai, o auditorija supranta citatas tarsi pirminio šaltinio, dažnai įvardijamo kaip ekspertas ar atsakingas asmuo, žodžius.

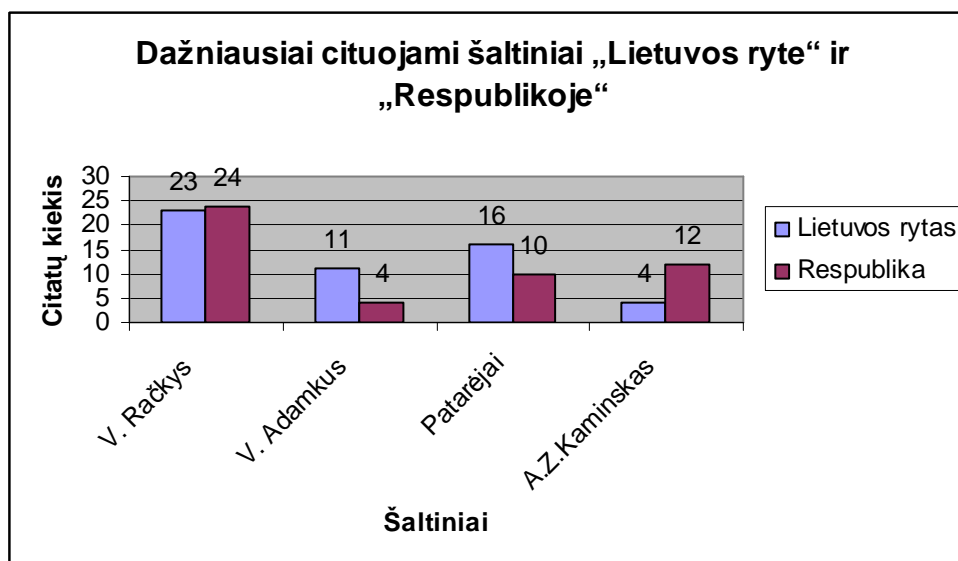
4. DIENRAŠČIŲ „LIETUVOS RYTAS“ IR „RESPUBLIKA“ TYRIMŲ REZULTATAI IR ANALIZĖ

4.1. Šaltinių įvairovė

25 „Lietuvos ryto“ straipsniuose rasta 140 tiesioginių citatų, o 42 „Respublika“ dienraščio straipsniuose – 111 tiesioginių citatų. Taigi vienam „Lietuvos ryto“ straipsniui vidutiniškai tenka 5,6 citatų, o vienam „Respublikos“ straipsniui – 2,6 citatų arba 2,15 karto mažiau nei „Lietuvos rytui“.

„Lietuvos ryte“ tiesiogiai cituojami 37 šaltiniai ir 4 instituciniai šaltiniai, t. y. pranešimai spaudai, komisijų išvados, tuo tarpu „Respublikoje“ cituojami 23 šaltiniai ir 2 instituciniai šaltiniai – pranešimas spaudai (visą cituojamų šaltinių sąrašą žr. 3 priede). Taip pat „Lietuvos rytas“ nurodo 3, o „Respublika“ 2 kitas žiniasklaidos priemones kaip savo šaltinius, tačiau vienu iš dviejų atvejų „Respublika“ tik pamini, jog Algirdas Brazauskas kalbėjo per radiją¹⁰¹.

1 lentelė

Dažniausiai „Lietuvos rytas“ straipsniuose apie Turniškių kotedžus cituoja: Vyriausybės akcinės komunalinių paslaugų bendrovės (AKPB) vadovą Valdą Račkį – 23 citatos (16,4 proc), bendrai abu Prezidento patarėjus – 16 citatų (11,4 proc.): Edminas Bagdonas – 12 citatų, Rytis Muraška – 4 citatos), Prezidentą Valdą Adamkų – 11 citatų (8 proc.). Taip pat vienodu dažnumu cituojami buvęs Premjeras Algirdas Brazauskas, Vidaus reikalų ministerijos (VRM) sekretorius

¹⁰¹ VAIČIULYTĖ, Ramunė. Mokesčių mokėtojų milijonai į kišenę. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 24 d., 4 p.

Stanislovas Liutkevičius ir Seimo Audito komiteto pirmininkas Artūras Skardžius – po 8 citatas (po 5,7 proc.).

„Respublikos“ straipsniuose apie Turniškių kotedžus dažniausiai cituojami: AKPB vadovas V. Račkys – 24 citatos (21,6 proc.), Vyriausybės kancleris Antanas Zenonas Kaminskas – 12 citatų (10,8 proc.), bendrai abu Prezidento patarėjai – 10 citatų (9 proc.). A. Z. Kaminskas „Respublikoje“ cituojamas 3 kartus dažniau nei „Lietuvos ryte“: 12 citatų (10,8 proc.) „Respublikoje“ ir 4 citatos (2,9 proc.) „Lietuvos ryte“, tuo tarpu V. Adamkus „Respublikoje“ cituojamas 2 kartus rečiau nei „Lietuvos ryte“: 4 citatos (3,6 proc.) „Respublikoje“ ir 11 citatų (8 proc.) „Lietuvos ryte“.

„Lietuvos rytas“ necituoja nei vieno spaudos atstovo, o „Respublika“ pasitelkia 3 spaudos atstovų citatas: Valstybės kontrolės Viešųjų ryšių tarnybos vadovą Gediminą Končių, Valstybės saugumo departamento atstovą spaudai Vytautas Makauską ir neįvardintą Generalinės prokuratūros atstovę.

„Lietuvos rytas“ naudojami BNS naujienų agentūros pranešimais, o „Respublika“ – ELTA naujienų agentūros pranešimais, kurios savininku tuomet buvo ir dienraščio „Respublika“ savininkas V. Tomkus, per su juo susijusias įmones valdęs 57,93 proc. akcijų¹⁰².

4.2. Nuomonės apie šaltinius formavimas

Apie šaltinius suformuoti nuomonę galima jų pačių citatomis, su jais susijusiomis kitų šaltinių citatomis arba apibūdinamaisiais žodžiais prie citatų. Kadangi citatos šaltinis, net jei jis – anonimiškas, dažniausiai nurodomas, dažnai jam įvardinti pasitelkiamos frazės: „kaip teigia“, „sako“, „pasakoja“. Tačiau periodinėje spaudoje dažnai šalia atsiranda ir vertinamųjų žodžių. Tokiu būdu auditorijai iškart pasiunčiama vertinamoji žinia apie šaltinį ir šio šaltinio žodžiai auditorijai netenka svorio arba įgyja perdėtą reikšmę.

4.2.1. Nuomonės apie Prezidento patarėjus formavimas

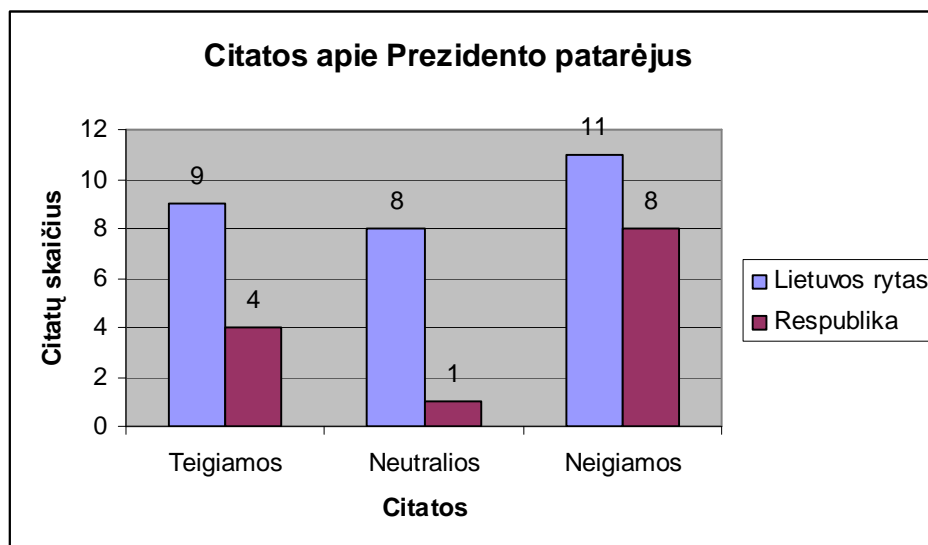
Kadangi Turniškių kotedžų skandalas prasidėjo nuo Prezidento patarėjų, pirmiausia nuspręsta pažvelgti, kokią nuomonę apie patarėjus E. Bagdoną ir R. Murašką formavo du nacionaliniai šalies dienraščiai „Lietuvos rytas“ ir „Respublika“. Ši formuota nuomonė svarbi ne tik Prezidento patarėjų įvaizdžiui, bet ir Prezidento institucijos įvaizdžiui.

Tiriant, kokia nuomonė apie Prezidento patarėjus sudaroma abiejuose dienraščiuose, buvo žvelgiama į pačių Prezidento patarėjų citatas ir į kitų šaltinių citatas apie Prezidento patarėjus, kurios

¹⁰² Valstybės turto fondas neskuba pasirašyti sutarties su Eltos akcijų pirkėju. Iš *Žurnalistų žinios* [interaktyvus] 2006. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lzs.lt/about.php?id=1485&type=news&page_menu=1>.

atspindėtų teigiamą, neutralią arba neigiamą nuomonę – iš viso 28 citatos „Lietuvos ryte“ ir 13 citatų „Respublikoje“ (žr. 2 lentelę „Citatos apie Prezidento patarėjus“).

2 lentelė

Nors neigiamą nuomonę atspindinčių citatų daugiau buvo tiek „Lietuvos ryte“, tiek „Respublikoje“, tačiau „Lietuvos rytas“ atspindėjo labiau teigiamą nuomonę apie Prezidento patarėjus, kadangi susumavus teigiamas ir neutralias citatas gaunama 17 citatų (60,7 proc.), o tikrai neigiamų citatų – 11 (39,3 proc.). Tuo tarpu „Respublikoje“ teigiamų ir neutralių citatų buvo 5 (38,5 proc.), o neigiamų – 8 (61,5 proc.).

Analizuojant prie neigiamų citatų apie patarėjus buvo priskirtos ir tos, kurios pačios buvo neutralios ar net turėjo teigiamą atspalvį, tačiau iškart po jų sekantys žurnalistų vertinamieji žodžiai suteikdavo joms neigiamo atspalvio. Pavyzdžiui: „Ir Seimo narius, turinčius daug darbo, priverčiau aptarinėti tą mano klaidą“, – graudeno E. Bagdonas.¹⁰³ arba „...Todėl dėkoju komisijai, kad tai galiu padaryti dabar,“ – dievagojosi prieš apklausą buvęs patarėjas.¹⁰⁴ Taip pat galima pastebėti, kad nors Prezidento patarėjams ir suteikiama galimybė pasisakyti, tokiais vertinamaisiais komentarais žurnalistai iškreipia šaltinių žodžius, tarsi perkeldami juos į kitą kontekstą, sudarydami apie juos išankstinę nuomonę skaitančiajai auditorijai.

Taip pat neigiama nuomonė apie Prezidento patarėjus kuriama ir pačių patarėjų lūpomis. Pavyzdžiui, „Lietuvos ryto“ straipsnyje E. Bagdonas savo paties citata sukuria neigiamą įvaizdį: „Negali juk nusikaltėlis, aferistas ir banditas dirbti Prezidentūroje. <...>“, – vakar vakare kalbėdamas su „Lietuvos rytu“ ironizavo E. Bagdonas.¹⁰⁵ Nesvarbu, kad E. Bagdonas tik ironiškai kalbėjo, o

¹⁰³ VAIČIULYTĖ, Ramunė. Turniškių komisijoje – „gero vyro“ spektaklis. Iš *Respublika*, 2006 m. balandžio 22 d., 2 p.

¹⁰⁴ Ten pat.

¹⁰⁵ VYŠNIAUSKAITĖ, Birutė, IGNATAVIČIUS, Tadas ir BRUVERIS Vytautas. Turniškių kaimynai – jau ne bendradarbiai. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. kovo 7 d., 1 p.

cituojant žurnalistai užsiminė, jog E. Bagdonas tik ironizuoja, tačiau auditorija girdi šiuos žodžius tiesiogiai iš šaltinio lūpų ir gali jais patikėti – juk pats šaltinis taip kalba apie save.

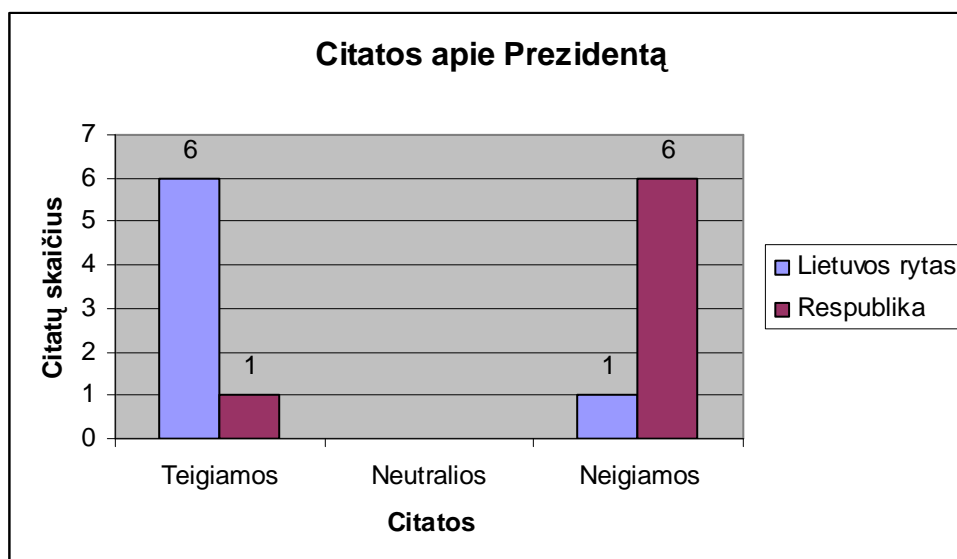
Atlikus tyrimą taip pat paaiškėjo, kad apie prezidento patarėjus neigiamo atspalvio citatų „Lietuvos ryte“ buvo daugiau iki prezidento patarėjų atsistatydinimo, o jiems atsistatydinus – atsirado teigiamų ir neutralių citatų. Iki Prezidento patarėjų atsistatydinimo „Lietuvos ryte“ pasirodė 8 iš 11 neigiamų citatų (72,7 proc.) ir 0 iš 9 teigiamų (0 proc.). Tuo tarpu „Respublikoje“ neigiamų ir teigiamų citatų pasirodymas nepriklausė nuo to, ar Prezidento patarėjai dar nebuvo atsistatydinę, nes neigiamų citatų apie Prezidento patarėjus pasirodydavo ir jiems atsistatydinus. Tad būtų galima teigti, jog „Lietuvos rytas“ neigiamą nuomonę apie prezidentus formavo tol, kol šie neatsistatydino šitaip galbūt atkreipdami visuomenės dėmesį į „teisingumą“ ir skatindami Prezidento patarėjus pasielgti taip, kaip visuomenė, paskatinta žiniasklaidos, mano esant teisinga.

4.2.1. Nuomonės apie Prezidentą formavimas

Kadangi prezidento, šalies vadovo, reputacija yra ypač svarbi ne tik tarptautinėje arenoje, bet ir pačioje šalyje, svarbu pažiūrėti, kaip „Turniškių skandalo“ metu žiniasklaida parodė patį prezidentą ir išanalizuoti, kokią įtaką tai turėjo prezidento įvaizdžiui žmonių akyse.

Iš viso „Lietuvos ryte“ ir „Respublikoje“ yra vienodai – po 7 apie prezidentą nuomonę formuojančias citatas, tačiau nuomonių pasiskirstymai dienraščiuose skirtingi (žr. 3 lentelę „Citos apie Prezidentą“).

3 lentelė

Dienraštyje „Lietuvos rytas“ apie prezidentą dažniau atsiliepiama kaip apie auką, teisybės siekiantį nukentėjusįjį, pvz. „<...>Todėl turi būti ištirtos visų Turniškėse vykdytų statybų ir sudarytų

sandorių aplinkybės¹⁰⁶. Net iš pirmo žvilgsnio neigiamoje citatoje galima išvelgti, jog prezidentas vaizduojamas kaip auka: „Tai, kas nutiko, teisinėje valstybėje turėtų būti neįmanoma. Negaliu suvokti, kaip prisidengiant šalies vadovu galima vykdyti panašias aferas. Juk tai padarė tie, kurie yra atrenkami tam, kad jiems būtų patikėta itin konfidenciali informacija,“ – įgėlė V. Uspaskichas.¹⁰⁷ Tiesa, greta esančioje citatoje Viktoras Uspaskichas lyg ir suabejoja Prezidento veiksmais, bet tai daroma labai atsargiai, nors atidžiau išsižiūrėjus visgi citatą galima priskirti prie neigiamų: „Valstybės vadovo žodžiu tuomet patikėjome išsakydami jam paramą rinkimuose. Nesinori nusivilti ir dėl to.“¹⁰⁸ Tačiau 85,7 proc. citatų apie Prezidentą formuoja teigiamą nuomonę ar bent jau siūlo į jį žvelgti kaip į situacijos auką.

Nors dienraštyje „Lietuvos rytas“ užsimenama, kad prezidentas žinojo apie rezidencijos įkeitimą bankui, tačiau citatos tarsi byloja ką kitą: „Iš pradžių net nepatikėjau. Sakau, negali būti, kol pats nepamatysiu dokumentų, netikiu.“¹⁰⁹

Tuo tarpu dienraštyje „Respublika“ daugiau neigiamų citatų apie Prezidentą (85,7 proc.). Nors į Prezidentą žvelgiama taip pat (kaip į teisybės ieškotoją) pasitelkiant tą pačią citatą kaip ir „Lietuvos rytas“ ir net ją išplečiant: „<...>Todėl turi būti iširtos visų Turniškėse vykdytų statybų ir sudarytų sandorių aplinkybės. Reikalauju, kad būtų pradėtas išsamus tyrimas, kaip Turniškės administruojanti bendrovė bankams užstatė du trečdalius viso valdomo nekilnojamo turto ir pradėjo galimai nelegalias statybas<...>“¹¹⁰, tačiau paaiškėjus, jog prezidentas žinojo apie statybas, negailima neigiamų citatų: „<...>Jei prezidentui daugiau nei pusmetį nerūpi, kas dedasi su jo rezidencija, kaip jam gali rūpėti, kas išvis dedasi Lietuvoje?“ – svarstė E. Klumbys.¹¹¹

Taip pat Prezidentas vaizduojamas kaip bejėgis nepajėgiantis susitvarkyti net su savo rezidencija: „Klauskite, o ką aš turėjau daryti. Reiškia, Vyriausybės pastate gyvenu, Vyriausybė, reiškia, perkėlė. Ir staiga man praneša, kad, taip sakant, tame name nieko negaliu daryti.“¹¹² Be to, aiškiai matyti, jog ši citata neredaguota ir V. Adamkaus kalba nekeista, bet daugybė įterptų priešodžių, kurie lyg ir nepritinka šalies vadovo kalbai, tik sustiprina įspūdį, jog V. Adamkus sumišęs ir nevaldantis situacijos, nors valstybės Prezidentas turėtų būti tvirtas ir nepalaužiamas.

Tačiau nepaisant neigiamos nuomonės pasirodymo dienraštyje „Respublika“ po skandalo atlikus kelis tyrimus paaiškėjo, kad V. Adamkaus autoritetas nenukentėjo. „Lietuvos ryto“ užsakymo tyrimo duomenimis, po skandalo 21,9 proc. apklaustųjų manė, kad prezidentas geriausiai atstovauja jų

¹⁰⁶ IGNATAVIČIUS, Tadas ir VYŠNIAUSKAITĖ, Birutė. Netekę postų patarėjai gali likti ir be stogo. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. kovo 8 d., 2 p.

¹⁰⁷ Ten pat.

¹⁰⁸ Ten pat.

¹⁰⁹ IGNATAVIČIUS, Tadas ir VYŠNIAUSKAITĖ, Birutė. Turniškių ramybę skrodžia skandalo žaibai. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. kovo 6 d., 2 p.

¹¹⁰ STRAZDAITĖ, Monika. Prezidento patarėjai tampa žemgrobiais. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 8 d., 3 p.

¹¹¹ E. Klumbys ragina V. Adamkų atsistatydinti. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 8 d., 6 p.

¹¹² MARTIŠIŪTĖ, Asta. Prezidentas žinojo, bet tylėjo. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 9 d., 3 p.

interesams, o iki skandalo, dar vasario mėnesį, šitaip manė 21,4 proc. respondentų.¹¹³ ELTA ir „Baltijos tyrimų“ apklausos duomenimis, Prezidento tarnyba po „Turniškių skandalo“ pasitikėjo 54 proc. respondentų.¹¹⁴ O „Veidas“ užsakymu darytoje „Fonitel“ apklausoje paklausus: Ar kotedžus Turniškėse įsigijusių prezidento patarėjų skandalas pakeitė jūsų požiūrį į valstybės vadovą V. Adamkų? 63,2 proc. teigė, jog jų požiūris nepasikeitė, o 17,2 proc. teigė, jog pasitikėjimas susvyravo.¹¹⁵

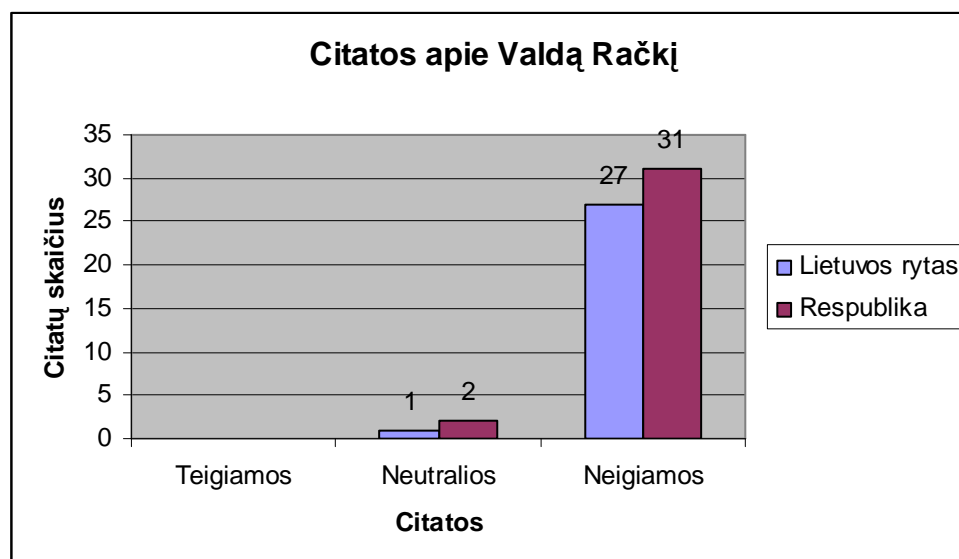
Taigi nors dienraščiuose „Lietuvos rytas“ ir „Respublika“ atspindimos skirtingos nuomonės apie V. Adamkų, tačiau ištyrus tik du dienraščius sudėtinga išvelgti, kokią įtaką visuomenės nuomonei daro žiniasklaida. Tam, kad būtų galima stebėti, kokią šiuo atveju įtaką visuomenės nuomonei padarė žiniasklaida, reiktų ištirti visas žiniasklaidos priemones ir stebėti, kaip jose reprezentuojami skandale dalyvavę asmenys.

4.2.1. Nuomonės apie Valdą Račkį formavimas

AKPB vadovas Valdas Račkys buvo labiausiai cituojamas tiek „Lietuvos ryte“, tiek „Respublikoje“, be to, V. Račkys vadovavo bendrovei, kuri pardavinėjo kotedžus Turniškėse, tad nuspręsta pažiūrėti, ar apie jį formuojama kokia nors nuomonė, kokios pozicijos laikosi nacionaliniai dienraščiai.

Iš viso „Lietuvos ryte“ apie V. Račkį buvo 28, o „Respublikoje“ – 34 citatos. Abiejuose dienraščiuose didžioji dalis citatų turėjo neigiamą prasmę: „Lietuvos ryte“ – 96,4 proc., o „Respublikoje“ – 94 proc. (žr. 4 lentelę „Citasos apie Valdą Račkį“).

4 lentelė

¹¹³ Skandalas neišklibino prezidento autoriteto. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. kovo 18 d.

¹¹⁴ Apklausa: Pasakykite, ar jūs pasitikite, ar nepasitikite kiekviena iš šių institucijų. Iš *Vakaro žinios*, 2006 m. kovo 7 d.

¹¹⁵ Apklausa: Ar kotedžus Turniškėse įsigijusių prezidento patarėjų skandalas pakeitė jūsų požiūrį į valstybės vadovą V. Adamkų? Iš *Veidas*, 2006 m. kovo 16 d.

V. Račkys citatomis „Respublikoje“ apibūdinamas kaip nuo atsakomybės bandantis išsisukti asmuo: „Račkys Valstybės kontrolei aiškina, kad dokumentus pateikti trukdo komisija, o mums sako, kad trukdo Valstybės kontrolė. Esą jam tai sunku padaryti – nepakanka techninių galimybių daryti kopijas“, – vakar sakė komisijos pirmininkė Loretą Graužinienė <...>¹¹⁶ Toks apibūdinimas rodo, jog V. Račkys kotedžus pardavė ne pagal įstatymus ir dabar bando slėpti dokumentus.

Taip pat nuomonė apie V. Račkio darbą reiškiamą paaiškinimais po citatų. Pavyzdžiui: „Tai miško parko žemė ir ji yra neprivatizuojama“, – aiškino Vyriausybės komunalinių paslaugų bendrovės vadovas Valdas Račkys. Tačiau V. Račkys surado landą, kaip galima privatizuoti neprivatizuojamą žemę.¹¹⁷ Tokie paaiškinimai tarsi išverčia V. Račkio žodžius į suprantamą kalbą auditorijai, tačiau tuo pat metu jie suteikia V. Račkio žodžiams naują prasmę, rodo, kad jis bando nutylėti teisybę ir dėl to daro jį nepatraukliu auditorijos akyse.

„Lietuvos ryte“ V. Račkys taip pat parodomas kaip atsakomybę ant kitų verčiantis asmuo: „Niekas su botagu tų patarėjų čia neatvarė. Parduodamas kotedžus aš jokios klaidos nepadariau. Gal patarėjai suklydo, kad užimdami tokius postus juos pirko?“ – svarstė V. Račkys.¹¹⁸ Taip pat citatomis keliamos abejonės V. Račkio darbo metodais, pvz., aiškindamas kaip V. Račkys nusprendavo, ar pirkėjai tinkami, sakė: „Pasižiūrėdavau jiems į akis ir pasidarydavo viskas aišku.“¹¹⁹

Taip pat per citatas kuriamas atstumiantis V. Račkio portretas kaip pikto: "Na, kaip atsidūrė? Kaip ir klientas - per internetą rupūžė atėjo", – piktai atsakinėjo V. Račkys.¹²⁰ ar net išgeriančio: „Kai išgeriu tris stiklines viskio, jau nieko nebeprisimenu“, – atkirto bendrovės direktorius į klausimą, kodėl neįvyko šis sandoris.¹²¹

4.3. Citavimo ypatumai „Lietuvos ryte“ ir „Respublikoje“

Taigi tyrimo metu paaiškėjo, kad net ir pažodžiui cituojant šaltinį galima sudaryti apie jį teigiamą arba neigiamą nuomonę priklausomai nuo to, kokius vertinamuosius žodžius prie citatos parašo žurnalistas, kokiam kontekste pateikia citatas. Atlikus tyrimą būtų galima teigti, jog „Lietuvos ryto“ ir „Respublikos“ straipsniuose buvo pateikiama ne tik objektyvi, bet ir nuomonę apie vieną ar kitą šaltinį formuojanti informacija.

Taip pat 3 „Respublikos“ straipsnių pavadinimuose minima kabutėmis išskirta frazė „geri vyrai“. „Lietuvos rytas“ šios frazės nenaudoja. Nors neaišku, ar ši frazė yra citata, ar tik žodžių junginys su perkeltine prasme, tačiau iš ankstesnių V. Račkio pasisakymų apie pirkėjų atrankos metodus skaitytojai gali susidaryti įspūdį, jog „geri vyrai“ – žodžiai iš V. Račkio lūpų. Tačiau

¹¹⁶ VAIČIULYTĖ, Ramunė. V. Račkys ignoruoja Seimo komisijos reikalavimus. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 29 d., p. 4.

¹¹⁷ VAIČIULYTĖ, Ramunė. Turniškės: perki būstą – sklypas dovanų. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 23 d., 3 p.

¹¹⁸ VYŠNIAUSKAITĖ, Birutė. Turniškių rezervate – tyrėjų ekskursija. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. kovo 23 d., 4 p.

¹¹⁹ VYŠNIAUSKAITĖ, Birutė. Kotedžus siūlė naudingiems žmonėms. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. balandžio 4 d., 3 p.

¹²⁰ VAIČIULYTĖ, Ramunė. V. Račkys jaučiasi apgautas nuomininkų. Iš *Respublika*, 2006 m. balandžio 4 d., 5 p.

¹²¹ VYŠNIAUSKAITĖ, Birutė. Turniškių rezervate – tyrėjų ekskursija. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. kovo 24 d., 4 p.

peržiūrėjus dienraščių „Respublika“ ir „Lietuvos rytas“ straipsnius nepavyko rasti V. Račio ar kokio nors kito šaltinio citatos, kurioje būtų paminėti „geri vyrai“. Kadangi neaišku, iš kokio konteksto paimta frazė, nežinoma, kas po ja slepiasi. Tokiu būdu kiekvienas skaitytojas į šią frazę įdeda savo požiūrį. Išskyrus frazę „geri vyrai“ dienraštyje „Respublika“, abu dienraščiai nenaudoja citatų ar jų ištraukų pavadinimuose.

Tyrimo metu paaiškėjo, kad „Lietuvos rytas“ nurodo savo šaltinius tiksliau nei „Respublika“. Pavyzdžiui, „Respublikos“ straipsnyje *V. Račkys kelia grėsmę Vyriausybei* yra tiesioginė citata, tačiau neaišku, kam ji priklauso: „Direktoriau, jūs pasakojate mums pasakas, lyg mes nežinotume, kokie yra įstatymai“, – piktinosi komisijos nariai, tačiau ir prispirtas V. Račkys ginčijosi.¹²² Tikriausiai komisijos nariai chorą vieningai nesipiktino V. Račio pasiaiškinimu ir ši citata priklauso konkrečiam asmeniui arba ji sukonstruota iš komisijos posėdyje kalbėjusių kelių komisijos narių minčių. Bet kokiu atveju, tai arba netiksliai nurodytas šaltinis, arba citata sukonstruota žurnalisto. Taip pat įdomu, kodėl „Respublikos“ straipsnyje *Mokesčių mokėtojų milijonai – į kišenę* imant A. Brazausko citatą iš radijo laidos, nenurodyta, kuri radijo stotis yra šaltinis,¹²³ kai tuo tarpu „Lietuvos ryto“ straipsnyje paimta ta pati A. Brazausko citata, tačiau nurodyta, jog jis kalbėjo per „Žinių radiją“.¹²⁴

Taigi abu dienraščiai kažkiek formuoja visuomenės nuomonę šaltinių citatomis ir net suteikdami galimybę pasisakyti abiem pusėm jie gali parašyti citatas taip, jog viena pusė atrodys teisesnė arba geresnė už kitą. Tik Prezidento patarėjų atveju matoma, jog nėra vienos vyraujančios teigiamų ar neigiamų citatų tendencijos, tačiau „Lietuvos ryto“ atveju neigiamų citatų apie Prezidento patarėjus buvo daugiau iki jų atsistatydinimo nei po to. Iš citatų apie V. Adamkų tyrimo aiškėja, jog „Lietuvos rytas“ žvelgia į Prezidentą iš teigiamos, o „Respublika“ – iš neigiamos perspektyvos ir ši požiūrį perteikia savo skaitytojams. Ištyrus citatas apie V. Račkį paaiškėjo, jog abu dienraščiai citatomis palaiko neigiamą nuomonę apie AKPB vadovą.

Tačiau atlikus tyrimą išaiškėjo, kad „Lietuvos rytas“ yra linkęs tiksliau nurodyti savo šaltinius nei „Respublika“ ir taip sudaro skaidrumo įspūdį. Kai kuriais atvejais skaitytojai galbūt net turi galimybę plačiau pasidomėti kituose šaltiniuose skelbiama informacija, jei mato, kad dienraštis tik ją percituoja.

¹²² VAIČIULYTĖ, Ramunė. V. Račkys kelia grėsmę Vyriausybei. Iš *Respublika*, 2006 m. balandžio 5 d., 3 p.

¹²³ VAIČIULYTĖ, Ramunė. Mokesčių mokėtojų milijonai – į kišenę. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 24 d., 3 p.

¹²⁴ VYŠNIAUSKAITĖ, Birutė. Naujakuriai skirtingi, bet keliai į geidžiamą būstą – panašūs. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. kovo 10 d., 2 p.

5. SAVAITRAŠČIŲ „ATGIMIMAS“ IR „LAIKAS“ TYRIMŲ REZULTATAI IR ANALIZĖ

5.1. Šaltinių įvairovė

4 savaitraščio „Atgimimas“ straipsniuose rastos 2 citatos, o 12 savaitraščio „Laikas“ straipsnių – 18 citatų. Taigi vienam „Atgimimo“ straipsniui vidutiniškai tenka 0,5, o „Laiko“ straipsniui – 1,5 citatos, t. y. 3 kartų daugiau nei „Atgimimui“.

Savaitraštyje „Atgimimas“ cituojamas tik 2 šaltiniai: Viktoras Uspaskichas ir institucinis šaltinis – Valstybės kontrolės išvados. Tačiau taip pat pažymima, kad rengiant 2 straipsnius buvo pasitelkta ir BNS medžiaga. Tuo tarpu savaitraštyje „Laikas“ cituojami 7 šaltiniai, 1 institucinis šaltinis – Seimo komisijos išvados, ir cituojant naudotasi BNS informacija.

Dažniausiai „Laikas“ cituoja Seimo komisijos pirmininkę Loretą Graužiniene – 7 citatos (38,9 proc.), bei STT vadovą P. Malakauską – 4 citatos (22,2 proc.). Savaitraštyje necituojamas nei tiesiogiai su skandalu susijęs V. Adamkus, nei V. Račkys. Prezidento patarėjai cituojami tik 1 kartą (5,5 proc.), tačiau neaišku, kuriam patarėjui priklauso cituojamieji žodžiai.

5.2. Šaltinių citavimo ypatumai savaitraštyje „Atgimimas“

Savaitraštyje „Atgimimas“ aprašant Turniškių skandalą nepasitelkiami tiesiogiai su skandalu susiję šaltiniai, tokie kaip Prezidento patarėjai, Prezidentas, V. Račkys, A. Z. Kaminskas ar kiti. Vienintelis šaltinis – Valstybės kontrolės išvados, tad vienintelė tiesioginė citata yra apie Turniškių kotedžų kainą ir turto rinkos kainos nustatymą. Tiesa, reikia pastebėti, kad netiesioginių citatų „Atgimimo“ straipsniuose vartojama.

2 iš 4 straipsnių apie Turniškių skandalą „Atgimime“ yra komentaro tipo, todėl natūralu, jog juose nėra tiesioginių citatų. Tačiau tai dar nereiškia, jog nesudaroma jokia nuomonė apie situaciją. Straipsnyje *Prezidentūros krizė* atvirai už negalvojimą į priekį kritikuojami Prezidento patarėjai, Prezidento komanda ir pats prezidentas.¹²⁵ Straipsnyje *VSD baudžia* citatų taip pat nėra, tačiau čia kritikuojama VSD reakcija į VSD direktoriaus pavaduotojo Dainiaus Dabašinsko veiksmus – kotedžo Turniškėse įsigijimą. Taigi nors tiesioginėmis citatomis nuomonė ir neformuojama, tačiau ji auditorija siūloma kitais būdais – išsakant redakcijos nuomonę tiesiogiai komentaru, o ne prisidengiant šaltiniais.

Tiesioginė V. Uspaskicho citata: „Į nekilnojamojo turto skandalą įsivėlusį prezidentūra gerokai pakenkė paties valstybės vadovo moraliniam autoritetui. Tai, kas nutiko, teisinėje

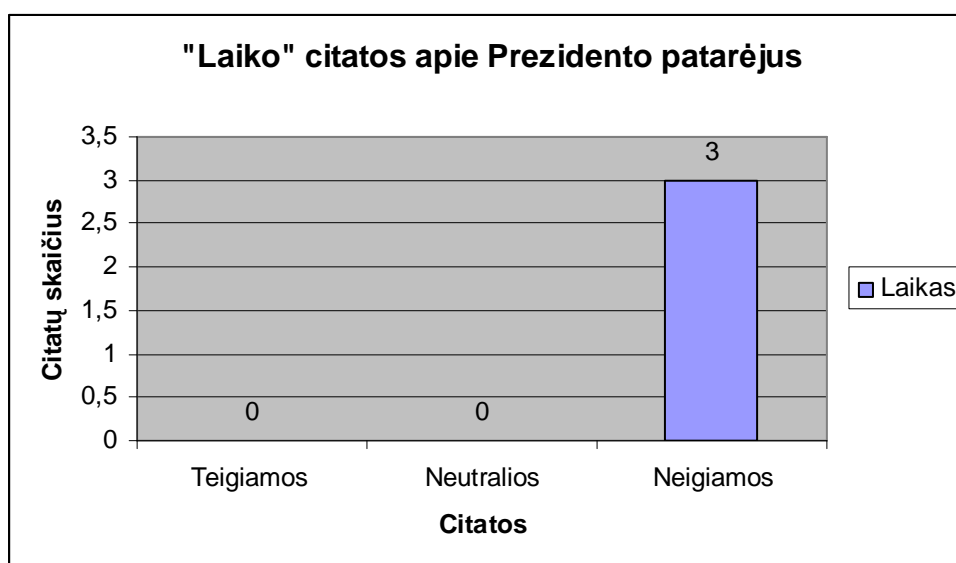
¹²⁵ DAMULYTĖ, Jūratė. Prezidentūros krizė. Iš *Atgimimas*, 2006 m. kovo 10-16 d., 2 p.

valstybėje turėtų būti neįmanoma¹²⁶, taip pat straipsnyje naudojama ne situacijai apibūdinti ar formuoti nuomonę apie situaciją, bet atkreipti dėmesį į patį šaltinį ir į tai, kaip skiriasi šaltinio darbai ir žodžiai. Tačiau V. Uspaskichas tiesiogiai su skandalu nesusijęs, o jo citata apie skandalą patalpinta į kitą – naują – kontekstą, kuriame V. Uspaskicho žodžiai atsisuka prieš jį patį.

5.3. Šaltinių citavimo ypatumai savaitraštyje „Laikas“

Savaitraštyje „Laikas“ apie Prezidento patarėjus pateikiamos 3 citatos iš 18 (16,7 proc.), galinčios padėti susiformuoti visuomenės nuomonei (žr. 5 lentelę „Laiko“ citatos apie Prezidento patarėjus“).

5 lentelė

Visos trys citatos apie Prezidento patarėjus – neigiamos. Apie patarėjus formuojama nuomonė, kad jie pasinaudojo tarnybine padėtimi, nes turėjo kitokių galimybių nei paprasti žmonės.¹²⁷ Tai patvirtina ir Seimo komisijos pirmininkė L. Graužinienė, pateikdama išvadą, jog prezidento patarėjai „nesilaikė etikos reikalavimų, todėl neapsaugojo savo, kaip valstybės tarnautojų reputacijos ir institucijos, kurioje jie dirbo“.¹²⁸

Tiesa, savaitraštyje „Laikas“ neišskiriamas kuris nors vienas patarėjas, jie laikomi tarsi vienetu. Pavyzdžiui, neįvardijama, kuris patarėjas sakė: „Buvo parduodamas daiktas ir aš jį nusipirkau“¹²⁹ arba kuris patarėjas pasakė „<...> kad jis sužinojo apie kotedžus, kai pats pamatė, kad vyksta statybos, ir kreipėsi į V. Račkį.“¹³⁰ Žinoma, toks Prezidento patarėjų neatskyrimas neturi didelės įtakos

¹²⁶ MAKARAITYTĖ, Indrė. Juokiasi puodas. Iš *Atgimimas*, 2006 m. kovo 10-16 d., 2 p.

¹²⁷ BLAŽAITYTĖ, Lina. Prezidento patarėjų teiginiai neįtikino komisijos. Iš *Laikas*, 2006 m. balandžio 28-gegužės 4 d.

¹²⁸ TAUKŠIENĖ, Regina. Komisijos pirmininkė paskelbė verdiktą. Iš *Laikas*, 2006 m. liepos 12-27 d., 4 p.

¹²⁹ GIRDENYTĖ, Giedrūna. Skandalas Prezidentūroje. Iš *Laikas*, 2006 m. kovo 10-16 d., 5 p.

¹³⁰ BLAŽAITYTĖ, Lina. Prezidento patarėjų teiginiai neįtikino komisijos. Iš *Laikas*, 2006 m. balandžio 28-gegužės 4 d.

visuomenės nuomonei, kadangi jie abu įsigijo kotedžus Turniškėse ir abu yra vertinami vienodai už tą patį veiksma.

Taip pat tyrimo metu pastebėta, jog netiesioginių V. Adamkaus ir V. Račnio citatų savaitraščio „Laikas“ straipsniuose yra nemažai, tačiau tiesioginių – nei vienos. Taip gali būti dėl to, jog per savaitę skleista informacija visai skandalu besidominčiai auditorijai jau tapo žinoma iš kitų žiniasklaidos priemonių, todėl straipsniuose tiesiog perpasakojama pagrindinė informacija ir papildoma naujesne informacija.

Tačiau tai vis tiek neatsako į klausimą, kodėl taip dažnai palyginus su kitais šaltiniais cituojama L. Graužinienė. Nors ji ir Seimo komisijos pirmininkė, tačiau šiame skandale yra ir kitų dalyvių, kurių pozicija ne ką mažiau svarbi. Neatmetama galimybė, jog L. Graužinienės pavardė taip dažnai palyginti su kitais šaltiniais gali būti minima dėl to, jog savaitraščio „Laikas“ direktorė Vitalija Surgautienė pati yra Darbo frakcijos referentė, o L. Graužinienė – ne tik Seimo komisijos pirmininkė, bet ir tuomet buvusi Darbo partijos frakcijos seniūnė. Tad galima manyti, jog savaitraštyje „Laikas“ pateikiama informacija galėjo atitikti Darbo partijos ideologiją.

6. SAVAITINIŲ ŽURNALŲ „VEIDAS“ IR „EKSTRA“ TYRIMŲ REZULTATAI IR ANALIZĖ

6.1. Šaltinių įvairovė

Aštuoniuose savaitinio žurnalo „Veidas“ straipsniuose rasta tik 1 citata, o 3 „Ekstra“ straipsniuose – 9 citatos. Taigi vienam „Veido“ straipsniui vidutiniškai tenka 0,125, o „Ekstra“ straipsniui – 3 citatos, t. y. 24 kartus daugiau nei „Veidui“.

„Veide“ tiesiogiai cituojamas tik 1 šaltinis – V. Adamkus, tuo tarpu „Ekstra“ tiesiogiai cituoja 6 šaltinius. Dažniausiai „Ekstra“ cituoja V. Račkį – 4 citatos (44,44 proc.).

6.2. Šaltinių citavimo ypatumai savaitiniame žurnale „Veidas“

Savaitiniame žurnale „Veidas“ iš viso Turniškių skandalui aptarti buvo skirti 8 straipsniai: 3 komentarai, 4 apklausų rezultatus paaiškinantys straipsniai ir 1 informacinis straipsnis. Gal būtent dėl šios priežasties visuose 7 straipsniuose yra tik 1 citata.

Tačiau peržvelgus „Veidą“ pastebėta, jog citatos šiame žurnale dažniau naudojamos tik savaitės temai atskleisti, o kituose straipsniuose citatos pasitaiko retai arba jų iš viso nėra. Šiuo aspektu žurnalą „Veidas“ būtų galima prilyginti žurnalui „The Economist“, kurio politika – vengti tiesioginių citatų ir dėti tik tas tiesiogines citatas, kurios yra tikrai svarbios, informatyvios ir daug pasako apie susiklosčiusią situaciją.¹³¹

Pasirinkta V. Adamkaus citata: „Aš į juos labai aiškiai kreipiausi – ištirti visą Turniškių tvarkymą ir kas atsakingas už tai, kas įvyko. Pasižiūrėjus tą, ką aš mačiau, deja, komisija pagrindinio atsakymo man bent jau nedavė“¹³² yra įdomi keliais aspektais. Pirma, V. Adamkus šiais žodžiais neigiamai įvertino Seimo laikinosios komisijos darbą, tad ši citata harmoningai įsilieja į bendrą kontekstą apie komisijos darbą, jos išvadas. Ši citata taip pat tarsi pasako auditorijai, kad kaltieji dėl kilusio Turniškių skandalo nenustatyti ir išsisuko nuo bausmės ir už tai atsakinga Seimo komisija, netinkamai atlikusi savo darbą.

Kita vertus iš tokios citatos apie patį V. Adamkų galima pasakyti nedaug. Tokiuose jo žodžiuose galima įžvelgti ir bejėgiškumą, kad komisija jam nedavė reikiamų atsakymų ir jis dėl to nieko negali padaryti, tačiau tokie V. Adamkaus žodžiai taip pat gali suponuoti, jog ateityje jis imsis kitų priemonių, jog kaltininkai būtų išaiškinti. „Veidas“ nesiima primetinėti nei vienos iš šių pozicijų pridėdamas papildomos informacijos ar savų komentarų, o tiesiog konstatuoja faktus ir cituoja V. Adamkų. Tokiu būdu tiesioginė citata tampa objektyviausiu būdu paskelbti informaciją ir leisti pačiam skaitytojui susidaryti nuomonę tiek apie Seimo komisijos veiklą, tiek apie V. Adamkų.

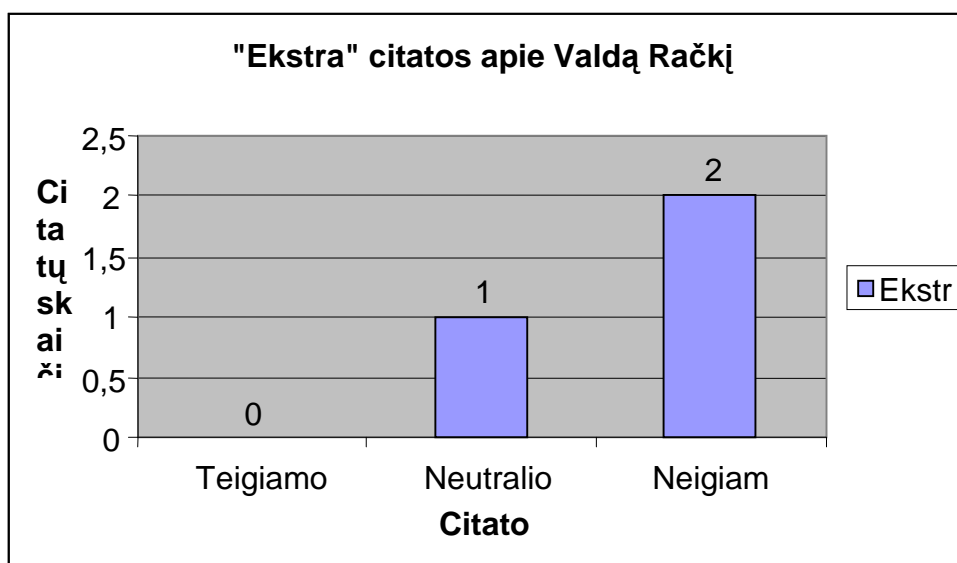
¹³¹ Iš pokalbio su „The Economist“ žurnalistu Edward Lucas. Praha, 2006 m. liepos 29 d.

¹³² Prezidentas nepatenkintas Turniškių skandalą tyrusios komisijos darbu. Iš *Veidas*, 2006 m. liepos 20 d., 9 p.

6.3. Šaltinių citavimo ypatumai savaitiniame žurnale „Ekstra“

Nors savaitiniame žurnale „Ekstra“ daugiau citatų nei „Veide“, tačiau jos yra nelabai informatyvios, daugiau apibūdina bendrą situaciją, o ne atskirus žmones, jų veiksmus. Taip pat pastebėta, jog nėra cituojami nei Prezidento patarėjai, nei pats Prezidentas, nors jie su Turniškių kotedžų skandalu susiję beveik taip pat glaudžiai kaip ir AKPB vadovas V. Račkys, kuris savaitiniame žurnale „Ekstra“ cituojamas 4 kartus. V. Račkys yra vienintelis, kuriam „Ekstra“ skiria daugiau dėmesio ir, galima sakyti, apie kurį formuoja skaitytojų nuomonę (žr. 6 lentelę „Ekstra“ citatos apie Valdą Račkį“).

6 lentelė

Nors 1 iš 3 citatų (33,3 proc.) apie V. Račkį yra neutrali: „Ir Račkio nepažįstu. Per tą laiką iš viso gal du kartus Turniškėse buvau. Tada jį ir pamačiau“, – „Korto“ vadovas sakė<...>“¹³³, tačiau neigiamos citatos šią neutralią citatą atsveria. V. Račkys cituojamas lyg rasistas: „Todėl, kad būtų juos nusipirkę banditai ir net čečėnai arba rusų specialiosios tarnybos.“¹³⁴ Žinoma, tai – šaltinio žodžiai, tačiau jie formuoja neigiamą įvaizdį visuomenės akyse.

Bent 2 vietose „Ekstra“ žurnalistai prieš arba po citatų parašo informaciją, kuri gali turėti įtakos skaitytojų nuomonei. Pavyzdžiui, „Juo labiau prisimenant V. Račkio žodžius, jog kotedžai buvo pardavinėjami „gerai žinomiems patikimiems asmenims“. Kitaip tariant, personaliai juos atrenkant.“¹³⁵ Toks citatos išvertimas tarsi paaiškina auditorijai tai, ką V. Račkys iš tiesų norėjo pasakyti, tačiau iš to paaiškinimo galima daryti ir tolimesnius išvedžiojimus. Taip ir pasiелgia „Ekstros“ žurnalistai toliau rašydami: „Kaip byloja prezidento patarėjų nekilnojamasis turtas Turniškėse, ir kaina buvo

¹³³ KVEDARAS, Valdas. Žmogus, užstatęs prezidento rezidenciją. Ir net savo žmoną? Iš Ekstra, 2006 m. kovo 13-19 d., 22 p.

¹³⁴ VARNAUSKAS, Rimantas. Būdas lietuvių. Ne S. Daukanto versija. Iš Ekstra, 2006 m. kovo 13-19 d., 11 p.

¹³⁵ KVEDARAS, Valdas. Žmogus, užstatęs prezidento rezidenciją. Ir net savo žmoną? Iš Ekstra, 2006 m. kovo 13-19 d., 22 p.

personalinė.“¹³⁶ Tačiau vos keliomis pastraipomis aukščiau tame pačiame straipsnyje V. Račkys teigė, jog turtą pardavė „[k]aip turto vertintojai įvertino“¹³⁷. Taigi atsiranda tarsi dviejų citatų priešprieša, tačiau iš tiesų viena citata – V. Račkio žodžiai, o kita citata – paaiškinti V. Račkio žodžiai taip, kad vėliau iš jų būtų galima daryti išvedžiojimus.

Kita situacija – vertinamųjų žodžių apie šaltinį prirašymas: „Antai A. M. Brazauskas, komentuodamas Turniškių ūkio privatizavimo peripetijas, byloja lyg koks gerasis samarietis: „Ten keliasdešimt pastatų liko tokie beglobiai – reikėjo ką nors su jais daryti“.¹³⁸ Nors iš pirmo žvilgsnio frazė „gerasis samarietis“ atrodo teigiama, tačiau atidžiau įsižiūrėjus į kontekstą pastebima, jog žurnalistas šia fraze pašiepia A. Brazauską ir tarsi siūlo auditorijai į jo žodžius žvelgti su ironija.

---

¹³⁶ KVEDARAS, Valdas. Žmogus, užstatęs prezidento rezidenciją. Ir net savo žmoną? Iš Ekstra, 2006 m. kovo 13-19 d., 22 p.

¹³⁷ Ten pat, 21 p.

¹³⁸ VARNAUSKAS, Rimantas. Būdas lietuvių. Ne S. Daukanto versija. Iš Ekstra, 2006 m. kovo 13-19 d., 11 p.

7. REGIONINIŲ DIENRAŠČIŲ „KLAIPĖDA“ IR „VAKARŲ EKSPRESAS“ TYRIMŲ REZULTATAI IR ANALIZĖ

7.1. Šaltinių įvairovė

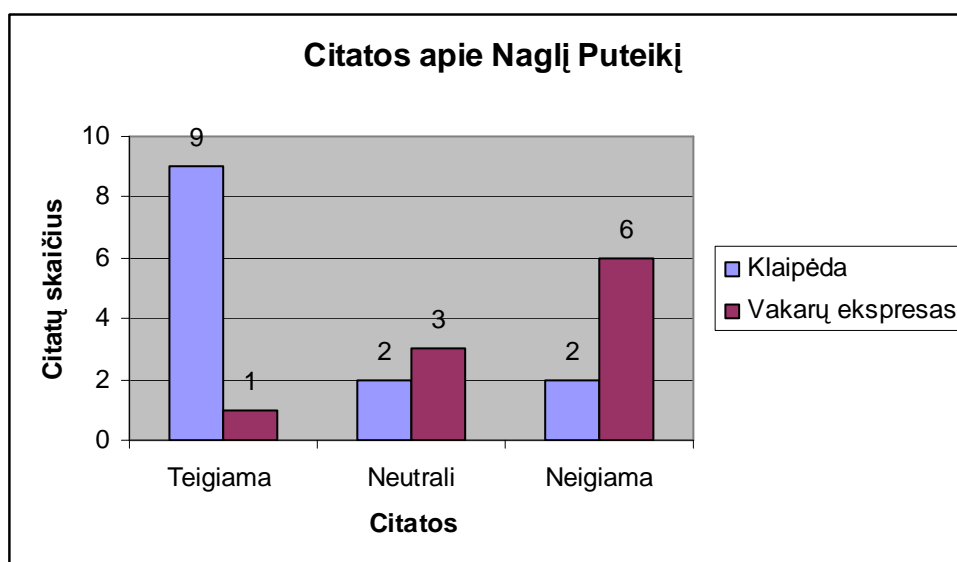
Dienraštyje „Klaipėda“ 9 straipsniuose pateikiamos 33 citatos, o dienraštyje „Vakarų ekspresas“ 7 straipsniuose – 26 citatos. Taigi vienam „Klaipėdos“ straipsniui vidutiniškai tenka 3,6 citatos, o vienam „Respublikos“ straipsniui – 3,7 citatos, taigi abiejuose dienraščiuose citatų skaičius straipsniuose pasiskirstęs beveik vienodai. Tačiau šaltinių skaičius dienraštyje „Klaipėda“ – 6, o dienraštyje „Vakarų ekspresas“ – 15, t. y. 2,5 karto daugiau nei „Klaipėdoje“.

Dažniausiai tiek dienraštyje „Klaipėda“, tiek „Vakarų ekspresas“ cituojamas Kultūros vertybių apsaugos departamento Klaipėdos teritorinio padalinio vedėjas Naglis Puteikis: „Klaipėdoje“ – 18 citatų (54,5 proc.), „Vakarų eksprese“ – 8 citatos (30,8 proc.).

7.2. Nuomonės apie Naglį Puteikį formavimas

Nors N. Puteikis abiejuose dienraščiuose buvo cituojamas dažniausiai, tačiau dienraščių citatų pateikimas ženkliai skiriasi (žr. 7 lentelę „Citasos apie Naglį Puteikį“).

7 lentelė

Dienraštyje „Klaipėda“ pasirodė 13 citatų, formuojančių tam tikrą nuomonę apie N. Puteikį. Tyrimo metu paaiškėjo, jog N. Puteikis „Klaipėdos“ dienraščio citatose vertinamas teigiamai – 9 citatos (69 proc.). Tuo tarpu „Vakarų eksprese“ buvo pateikta 10 apie N. Puteikį nuomonę sudarančių citatų, iš kurių 6 citatos (60 proc.) – neigiami vertinimai.

Taip pat pastebėta, jog skirtingiems vertinimams pasitelkiami skirtingi šaltiniai. Dienraštyje „Klaipėda“ daugiau apie save informacijos pateikia N. Puteikis, jo kolegos. Tuo tarpu dienraštyje „Vakarų ekspresas“ apie N. Puteikį dažniau cituojama Liberalų ir centro sąjungos atstovė, Klaipėdos m. savivaldybės administracijos direktorė Judita Simonavičiūtė, taip pat pateikiamos neigiamą įspūdį sudarančios paties N. Puteikio citatos, Tėvynės sąjungos narių žodžiai.

Taip pat tyrimo metu pastebėta, jog „Vakarų ekspresas“ cituoja N. Puteikį apie jo praeitį, jog „1999 metais man buvo nutikusi panaši istorija – tada netekau kultūros viceministro posto“¹³⁹, tačiau „Klaipėda“ apie šį faktą neužsimena. Dienraštis „Klaipėda“ net ir tokioje nemalonoje situacijoje kaip N. Puteikio girtumo skandalas cituoja jį kaip paprastą, klaidų darantį, tačiau artimą auditorijai, žmogų: „Nesu angelas. Išbandžiau visas normalaus žmogaus taisykles“, – teisinosi N. Puteikis.¹⁴⁰

Taip pat dienraštyje „Klaipėda“ užsimenama apie galimą sąmokslą prieš N. Puteikį: „Mūsų vedėjas toks, koks yra iš tiesų, ir tai, ką apie jį dabar rašo, atrodo lyg du skirtingi žmonės. Nesuprantu, kaip tai galėjo atsitikti. Manau, kad jį „pakišo“, – teigė kai kurie N. Puteikio pavaldiniai.“¹⁴¹ Tuo tarpu „Vakarų eksprese“ apie jokią sąmokslą galimybę neužsimenama.

Įdomu pastebėti, kad dienraštyje „Klaipėda“ minima galimybė, jog N. Puteikis į girtumo skandalą pateko dėl to, kad jį „pakišo“ jo už Turgaus g. rekonstrukcijos darbus kritikuojama įmonė „Konsolė“, tuo tarpu „Vakarų eksprese“ apie tokią galimybę neužsimenama ir N. Puteikio girtumo skandalas nesiejamas su Turgaus g. rekonstrukcijos darbais.

Tiesa, tyrimo metu buvo pastebėta, jog dienraštyje „Klaipėda“ 2006 m. gruodžio 8 d. – 2007 m. vasario 23 d. buvo išspausdinti 9 N. Puteikio arba Tėvynės Sąjungos užsakomieji straipsniai-reklamos (žr. 4 priedas). Tiesa, tik po aštuoniais straipsniais nurodyta, kad tai – užsakomieji straipsniai, o 2007 m. sausio 5 d. straipsnyje užsakymo numeris ir užsakovas nenurodyti, tačiau straipsnio maketas identiškas, o turinys – panašus į kitus aštuonis, tad ir šis straipsnis priskiriamas prie užsakomųjų, nors auditorija tai nebūtinai pastebi. Tuo tarpu dienraštyje „Vakarų ekspresas“ nebuvo užsakomųjų straipsnių nei N. Puteikio, nei Tėvynės Sąjungos vardu. Todėl negalima atmesti galimybės, jog teigiamam nuomonės formavimui apie N. Puteikį dienraštyje „Klaipėda“ turėjo įtakos ir šis faktas.

7.3. Šaltinių citavimo ypatumai „Klaipėdoje“ ir „Vakarų eksprese“

Dienraštyje „Klaipėda“ didžioji dalis šaltinių nurodomi tiksliai, išskyrus pvz., „kai kurie N. Puteikio pavaldiniai“, tuo tarpu „Vakarų eksprese“ dažniau pasitaikė neišsamiai nurodomų šaltinių, pvz., „policininkai“ arba „18-metis“. Neišsamiai nurodomi šaltiniai suteikia galimybę už šaltinio

¹³⁹ NIKITENKA, Denisas ir SKERSYTĖ, Žaneta. Nepaprasti N. Puteikio nuotykių policijoje. Iš *Vakarų ekspresas*, 2006 m. gruodžio 14 d., 6 p.

¹⁴⁰ SPURYTĖ, Virginija. N. Puteikis: „Pergėriau“. Iš *Klaipėda*, 2006 m. gruodžio 14 d. 10 p.

¹⁴¹ Ten pat.

pasislėpti žurnalistui ar redakcijai ir taip išsakyti savo nuomonę, kadangi nežinodami, kas tiksliai yra šaltinis, niekas negalės patikrinti, kokią informaciją jis pateikė ir ar ji buvo neiškraipyta cituojant.

Taip pat pastebėta, jog nei dienraštyje „Klaipėda“, nei dienraštyje „Vakarų ekspresas“ nevartojami vertinamieji žodžiai, apibūdinantys cituojamą šaltinį. Abiejuose dienraščiuose tiesiog konstatuojamos pareigos ir vartojami neutralūs „sakė“, „pasakojo“, „teigė“ veiksmažodžiai. Taigi bent šiuo aspektu išlaikomas objektyvus stilius.

8. REZULTATŲ APTARIMAS

Atlikus tyrimą paaiškėjo, jog nacionalinių dienraščių „Lietuvos rytas“ ir „Respublika“ ir regioninių dienraščių „Klaipėda“ ir „Vakarų ekspresas“ šaltinių naudojimas panašus: renkamasi daug įvairių šaltinių, šaltinių citatos naudojamos dažnai, jomis kartais tarsi papasakojama visa istorija. Taip pat pastebėta, kad ir tiriami nacionaliniai dienraščiai, ir regioniniai dienraščiai įvairių šaltinių citatomis formavo auditorijos nuomonę apie kai kuriuos cituojamus šaltinius/ skandalų dalyvius. Pastebėta, jog neigiamą nuomonę apie žmogų galima suformuoti ne tik kitų šaltinių lūpomis, bet ir jo paties citatomis.

Tiesa, taip pat paaiškėjo, jog „Lietuvos rytas“ ir „Respublika“ formuoja nuomonę ir vertinamaisiais žodžiais ir komentarais prie citatų, tuo tarpu regioniniuose dienraščiuose toks būdas tyrimo metu pastebėtas nebuvo – „Klaipėdos“ ir „Vakarų ekspreso“ redakcijos nebuvo linkusios pridėti vertinamųjų žodžių. Kadangi savaitraštyje „Atgimimas“ ir savaitiniame žurnale „Veidas“ buvo per mažai tiesioginių citatų, negalima konstatuoti, ar šie periodiniai leidiniai vengia vertinamųjų žodžių prie citatų, ar ne.

Tirti nacionaliniai dienraščiai taip pat naudojami kitomis žiniasklaidos priemonėmis, kad gautų šaltinių citatas, o regioniniai dienraščiai kitomis žiniasklaidos priemonėmis nesinaudojo. Taip galėjo įvykti dėl kelių priežasčių: kitos žiniasklaidos priemonės šia tema kalbėjo mažai arba visai nekalbėjo; žurnalistai regionuose turi kur kas geresnes galimybes pasiekti vietinius šaltinius, todėl patys gali jiems užduoti visus norimus klausimus.

Tyrimo metu pastebėta, kad kai kuriais atvejais skirtinguose periodiniuose leidiniuose apie vieną asmenį gali būti formuojama vienoda nuomonė, pvz., „Lietuvos ryte“, „Respublikoje“ ir „Ekstra“ apie V. Račkį formuojama neigiama nuomonė, tačiau kitais atvejais formuojama nuomonė gali skirtis, pvz., „Lietuvos ryto“ formuojama nuomonė apie Prezidentą – teigiama, o „Respublikos“ – neigiama. Tiesa, siekiant iširti, ar toks nuomonės formavimas – redakcijos politika, reikėtų citatas lyginti su pateikiamu kontekstu: vedamaisiais straipsniais, savaitės įvykių apžvalgomis, taip pat atlikti kelių atvejų analizes.

Taip pat pastebėta, jog savaitraščiai „Atgimimas“ ir „Laikas“ ir savaitiniai žurnalai „Veidas“ ir „Ekstra“ gerokai skiriasi savo citavimo ypatumais. „Atgimimas“ cituoja mažai šaltinių, neklijuoja šaltiniams vertinamųjų etikečių, kai tuo tarpu „Laikas“ cituoja kur kas daugiau šaltinių, tačiau taip pat kur kas labiau formuoja auditorijos nuomonę tų šaltinių lūpomis ir klijuodamas vertinamąsias etiketes. „Veidas“ taip pat yra linkęs cituoti mažiau šaltinių ir pateikti informaciją atpasakojant, tuo tarpu „Ekstra“ cituoja daugiau šaltinių, interpretuoja šaltinių citatas, lipdo vertinamąsias etiketes ir formuoja auditorijos nuomonę apie tam tikrus asmenis. Taigi galima būtų teigti, jog savaitraštis „Atgimimas“ ir

savaitinis žurnalas „Veidas“, savaitraštis „Laikas“ ir savaitinis žurnalas „Ekstra“ tarpusavyje labiau panašūs.

Sprendžiant iš citavimo ypatumų, savaitraštis „Atgimimas“ ir savaitinis žurnalas „Veidas“ reprezentuoja profesionaliąją spaudą, kai auditorijai nėra peršama vienintelė nuomonė, o daugiau diskutuojama apie situaciją, leidžiama pažvelgti į situaciją iš kelių perspektyvų. Tuo tarpu savaitraštis „Laikas“ ir savaitinis žurnalas „Ekstra“ reprezentuoja tą periodinės spaudos dalį, kuri vaikosi sensacijų, skandalų, citatomis kuria šaltinių įvaizdį, formuoja tam tikrą auditorijos nuomonę apie susidariusią situaciją. Ir nors „Veidas“ ir „Atgimimas“ straipsnių kiekiu apie skandalą lenkia „Ekstrą“, tačiau informacijos pateikimo pobūdis pastarajame labiau skandalingas (informacijos kiekio šiuose savaitraščiuose ir savaitiniuose žurnaluose palyginimą žr. 5 priede).

Atliekant tyrimą pastebėta, kad savaitraštis „Atgimimas“ ir savaitinis žurnalas „Veidas“ naudoja mažai tiesioginių citatų palyginus su kitais tirtais periodiniais leidiniais. Šiuose dviejuose tirtuose leidiniuose dažniau pasirodo komentaro tipo straipsniai, kuriuose tiesioginių citatų naudojimas nėra įprastas. Tačiau tokia citavimo tendencija nebūtinai reiškia objektyvumą, kadangi komentaruose kaip tik pateikiama subjektyvi nuomonė, kaip pvz., „Atgimimo“ atveju straipsnyje *Prezidentūros krizė* arba „Veido“ straipsnyje *Turniškių fenomeno įtaka valstybės pagrindams* kritikuojami Prezidento komandos bei Prezidento veiksmai.

IŠVADOS

1. Atlikus tyrimą pasitvirtino hipotezė, jog citatomis menkinamas arba keliamas politikų/valstybinių institucijų įvaizdis, formuojamas autoritetas, o ne kritiškai vertinami jų sprendimai. Tiriamuosiuose nacionaliniuose ir regioniniuose dienraščiuose, savaitraštyje „Laikas“ ir savaitiniame žurnale „Ekstra“ šaltinių citatos buvo vienas nuomonės apie tam tikrus asmenis formavimo būdas. Nuomonės buvo formuojamos tiek kitų šaltinių citatomis, tiek pačių asmenų citatomis apie save. Savaitiniame žurnale „Veidas“ ir savaitraštyje „Atgimimas“ nuomonės formavimo per citatas nepastebėta dėl to, jog šie periodiniai leidiniai nelinkę naudoti tiesioginių citatų.
2. Pastebėta, jog formuojama nuomonė apie asmenį gali skirtis priklausomai nuo periodinio leidinio. „Respublika“ pateikia neigiamą požiūrį į V. Adamkų, o „Lietuvos rytas“ – teigiamą, tačiau abu leidiniai pateikia neigiamą požiūrį į V. Račkį. Taigi galima daryti prielaidą, jog požiūrio formavimas priklauso nuo periodinio leidinio redakcijos arba savininko nuomonės, ideologijos. Taip nesukuriama terpė objektyviai žurnalistikai, kadangi nesuteikiama galimybė atskleisti priešingas konflikto ar skandalo puses.
3. Taip pat didžiaja dalimi pasitvirtino hipotezė, jog periodinėje spaudoje Lietuvoje šaltiniai cituojami netiksliai, perduodama informacija iškreipiama. Tiriamuosiuose nacionaliniuose dienraščiuose, savaitraštyje „Laikas“ ir savaitiniame žurnale „Ekstra“ prie citatų neretai žurnalistai prirašydavo savo interpretacijų ar citatų aiškinimų, taip pat citatų šaltiniams prilipindavo vertinamąsias etiketes ir taip iškreipdavo perduodamą informaciją apie situaciją ir apie šaltinį. Tiriamojoje regioninėje periodinėje spaudoje, savaitraštyje „Atgimimas“ ir savaitiniame žurnale „Veidas“ tokia tendencija nepastebėta. Tačiau regioniniuose dienraščiuose „Klaipėda“ ir „Vakarų ekspresas“ šaltiniai ne visada nurodomi tiksliai, o tai sudaro galimybę atsirasti iškreiptai informacijai, kadangi nežinoma, kas yra šaltiniai ir negalima patikrinti cituojamos informacijos. Tokių netikslių šaltinių citavimo atvejų pastebėta ir nacionaliniame dienraštyje „Respublika“.
4. Taip pat atlikus tyrimą pastebėta, jog kai kuriais atvejais šaltinių citavimui įtakos gali turėti redakcijos ideologija ar išoriniai veiksniai, pvz., užsakyta reklama. Pastebėta, kad savaitraštyje „Laikas“, kurio direktorė glaudžiai susijusi su Darbo partija, buvo dažnai cituojama tuometinė Darbo partijos seniūnė L. Graužinienė, nors ta pačia tema galėjo pasisakyti ir daugelis kitų šaltinių. Taip pat pastebėta, kad dienraštyje „Klaipėda“ buvo atspindima labiau teigiama informacija apie N. Puteikį, kuris ir asmeniškai, ir su partija buvo užsakęs dienraštyje reklaminio ploto.

5. Atlikus tyrimą paaiškėjo, jog nacionaliniai dienraščiai ir savaitraščiai naudojami ir kitų žiniasklaidos priemonių, naujienų agentūrų surinkta medžiaga, ją cituoja. Tai parodo, jog informacija plinta, tad jei viena žiniasklaidos priemonė paskleis netikslią ar iškreiptą informaciją, ji gali nukeliauti per visas žiniasklaidos priemones ir taip iškreipti realybę, nustelbti tikrąją žinią ir priversti visuomenę patikėti naująja informacija.
6. Kadangi šis tyrimas dėl savo imties negalėjo apibendrinti visos žiniasklaidos citavimo ypatumų, jis gali tapti paskata kitais tyrimais ištirti, kokią reikšmę tiesioginės citatos turi auditorijos nuomonei ir kaip citatomis naudojasi kitos žiniasklaidos priemonės, pavyzdžiui, televizija, kur auditorija ne tik girdi šaltinių žodžius, bet ir dažnai mato pačius šaltinius. Taip pat, siekiant išsiaiškinti, kada auditorija yra linkusi kritiškiau žvelgti į pateikiamą informaciją, ateityje būtų galima ištirti, kaip auditorija reaguoja į informaciją be tiesioginių citatų ir su tokiomis citatomis.

BIBLIOGRAFINĖS NUORODOS

1. Apie mus. Iš *Atgimimas.lt* [interaktyvus], 2007. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.atgimimas.lt/apie.php>>.
2. Apie savaitraštį „Veidas“. Iš *Veidas.lt* [interaktyvus], 2007. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.veidas.lt/lt/apie?veidas=76db2a45a7e2a9683957a0f09824ed19>>.
3. Apklausa: Ar kotedžus Turniškėse išigijusių prezidento patarėjų skandalas pakeitė jūsų požiūrį į valstybės vadovą V. Adamkų? Iš *Veidas*, 2006 m. kovo 16 d.
4. Apklausa: Pasakykite, ar jūs pasitikite, ar nepasitikite kiekviena iš šių institucijų. Iš *Vakaro žinios*, 2006 m. kovo 7 d.
5. BEARD, Adrian. *The Language of Politics*. London: Routledge, 2003. ISBN 978-0415201780.
6. BIELINIS, Lauras. *Visuomenė, valdžia ir žiniasklaida: Prieštaringa komunikacinė simbiozė*. Vilnius, Eugrimas, 2005. ISBN 9955-682-10-8.
7. BLUMLER, Jay G. ir GUREVITCH, Michael. *The Crisis of Public Communication*. London: Routledge, 1995. ISBN 978-0415108515.
8. Atsisakęs eteryje kalbinti radijo savininką, „Žinių radijo“ generalinis direktorius neteko darbo. Iš *Bernardinai.lt* [interaktyvus], 2006. [žiūrėta 2007 m. sausio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/56933>>.
9. Iš *Compact Oxford English Dictionary* [interaktyvus], 2005. [žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.askoxford.com/concise_oed/manipulate?view=uk>.
10. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas* [interaktyvus]. Vilnius, Lietuvių kalbos institutas, 2004. [žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.autoinfo.lt/webdic/>>.
11. DENNIS, Everett E. ir MERRILL, John C. *Pokalbiai apie žurnalistiką*. Vilnius: VU, 1997. ISBN 9986-19-231-5.
12. Dienraščio „Klaipėda“ akcininkai neparduos jo Norvegijos „Orklai“. Iš *Žurnalistų žinios* interaktyvus], 2005. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lzs.lt/about.php?id=1120&type=news&page_menu=1>.

13. DIGRYTĖ, Eglė. „Hermis Capital“ perka beveik 100 proc. dienraščio „Klaipėda“ akcijų. Iš *Delfi* [interaktyvus], 2007. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/economy/Media/article.php?id=12965321>>.
14. EDELMAN, Murray. *Politinio spektaklio konstravimas*. Vilnius, Eugrimas, 2002. ISBN 9955-501-12-X.
15. EKSTRÖM, Mats. *Interviewing, quoting, and the development of modern news journalism: A study of the Swedish press 1915-1995* [interaktyvus], 2004. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.oru.se/oru-upload/Institutioner/Humaniora/Dokument/mkv/Forskningsdokument/IntSoc%20Ekstrom-1.pdf>>.
16. EKSTRÖM, Mats ir JOHANSSON, Bengt. *Talk Scandals* [interaktyvus], 2006. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.oru.se/oru-upload/Institutioner/Humaniora/Dokument/mkv/Forskningsdokument/Talk%20scandals%20ICA.pdf>>.
17. Eurobarometras 66. *Visuomenės nuomonė Europos Sąjungoje 2006 m. rudenio*. [interaktyvus], 2006. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb66/eb66_lt_nat.pdf>.
18. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. Iš *Lietuvos Respublikos Seimas* [interaktyvus]. 1953 [žiūrėta 2007 m. sausio 4 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=19841>.
19. GINTALAITĖ, Laura. Marionečių teatre pasilikti nenori niekas. Iš *Žurnalistų žinios* [interaktyvus], 2006. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lzs.lt/about.php?id=205&type=paper&page_menu=4>.
20. JUODYTĖ, Aurelija. Kaip pasiduodame manipuliacijai? Iš *Žurnalistų žinios* [interaktyvus], 2004. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lzs.lt/about.php?id=143&type=paper&page_menu=4>.
21. KARDELIS, Kęstutis. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex, 2002. ISBN 9986-948-65-7.
22. KIERAN, Matthew. Objectivity, impartiality and good journalism. Iš *Media Ethics*. London: Routledge, 1998. ISBN 0-415-16837-6.
23. KROON, Åsa. *The gendered practice and role of pull quoting in political newspaper journalism* [interaktyvus], 2004. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.oru.se/oru-upload/Institutioner/Humaniora/Dokument/mkv/Forskningsdokument/Pull%20quoting%20in%20political%20newspaper%20journalism.pdf>>.

24. Lietuvos dienraščiai varžosi dėl prenumeratorių. Iš *Mediapool* [interaktyvus], 2005. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.mediapool.lt/index.php?theme_id=9&lang=lt&content=468>.
25. *Lietuvos Respublikos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas* [interaktyvus]. Vilnius, 1999. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=207199&Condition2=>>>.
26. Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymas. Iš *Lietuvos Respublikos Seimas* [interaktyvus]. 1996 [žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_1?p_id=238730&p_query=&p_tr2=>>.
27. Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymo pakeitimo įstatymas. Iš *Lietuvos Respublikos Seimas* [interaktyvus]. 2006 [žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_1?p_id=280580&p_query=&p_tr2=>>.
28. *Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksas* [interaktyvus]. Vilnius, 2005. [Žiūrėta 2006 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lzs.lt/link.php?link_id=179&page_menu=5>.
29. MAŽEIKIS, Gintautas. Susvetinimas ir sąmoningumo formų sukeitimas kaip propagandinio subjekto konstravimo prielaidos. Iš *Politologija* [interaktyvus], 2004. [T.] 4 (24), [žiūrėta 2007 m. balandžio 29.]. Prieiga per internetą: <<http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/politol/24/tomas24.html> >.
30. MCCOMBS, Maxwell. Building Concensus: The News media's Agenda-Setting Roles. Iš *Political Communication*, 1997.
31. MCGLONE, Matthew S. Quoted Out of Context: Contextomy and Its Consequences. Iš *Journal of Communication*, 2005. [T.] 2(55).
32. MCLUHAN, Marshall. *Kaip suprasti medijas: Žmogaus tęsiniai*. Vilnius, Baltos lankos, 2003. ISBN 9955-584-07-6.
33. MEŠKAUSKAITĖ, Liudvika. *Žiniasklaidos teisė*. Vilnius, Teisinės informacijos centras, 2004. ISBN 9955-557-32-X.
34. PEČIULIS, Žygintas. *Televizijos žurnalistika*. Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla, 2002. ISBN 9986-19-456-3.
35. RANDALL, David. *Universalus žurnalistas*. Amsterdamas, The Management & Media Academy, 2005. ISBN 9955-581-38-7.
36. SARCEVIČIUS, Audrius. Manipuliacija skaitytojų mintimis. Iš *Žurnalistų žinios* [interaktyvus], 2005. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lzs.lt/listzz.php?nr=2005/12,%20gruodis>>.

37. Skandalas neišklibino prezidento autoriteto. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. kovo 18 d.
38. Spinter research. *Baltic Sea Breeze project: Journalist study*, 2005.
39. TNS Gallup: skaitomiausių žiemos leidinių penketukai. Iš *TNS Gallup* [interaktyvus], 2007. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.tns-gallup.lt/lt/disp.php/lt_surveys/lt_surveys_107?ref=/lt/disp.php/lt_surveys>.
40. ULFKOTTE, Udo. Taip meluoja žurnalistai. Vilnius, Mintis, 2003. ISBN 5-417-00848-6.
41. Valstybės turto fondas neskuba pasirašyti sutarties su Eltos akcijų pirkėju. Iš *Žurnalistų žinios* [interaktyvus] 2006. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lzs.lt/about.php?id=1485&type=news&page_menu=1>.
42. VAN DIJK, Teun A. Discourse, Power and access. Iš *Texts and Practice: Readings in Critical Discourse Analysis*. London: Routledge, 1995. ISBN 978-0415121439.
43. WILSON, John. Political Discourse. Iš *The Handbook of Discourse Analysis*. Oxford: Blackwell Publishing, 2004. ISBN 978-0631205968.
44. Žiniasklaida – viena silpniausių pilietinės visuomenės grandžių. Iš *Alfa.lt* [interaktyvus], 2006. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.alfa.lt/straipsnis/106789>>.
45. ŽUKIENĖ, Vaiva. Apie tik save gerbiančius laikraščius ir savitvarką. Iš *Bernardinai.lt* [interaktyvus] 2006. [Žiūrėta 2007 m. gegužės 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/55049>>.

VISI TYRIMUI NAUDOTI STRAIPSNIAI

„Respublika“:

1. E. Klumbys ragina V. Adamkų atsistatydinti. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 8 d.
2. GĖLĖ, Vaida. Saugumiečiui už pigų kotedžą skirtas griežtas papeikimas. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 21 d.
3. GIRDVAINIS, Julius. Turniškių skandalą glaisto laikas. Iš *Respublika*, 2006 m. liepos 28 d.
4. MARTIŠIŪTĖ, Asta. Prezidentas žinojo, bet tylėjo. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 9 d.
5. MARTIŠIŪTĖ, Asta. Susikompromitavusiems patarėjams – soti prieglauđa. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 24 d.
6. MARTIŠIŪTĖ, Asta. Turniškės tapo ne tik prezidento patarėju, bet ir saugumiečių gūžta. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 10 d.
7. MARTIŠIŪTĖ, Asta. Turniškės vėl virsta išrinktųjų rezervatu. Iš *Respublika*, 2006 m. balandžio 21 d.
8. Nuspręsta, kad buvę prezidento patarėjai nepažeidė tarnybinės etikos. Iš *Respublika*, 2006 m. birželio 23 d.
9. OSIPOVAITĖ, Justė. Parlamentarų komisija ėmėsi narplioti Turniškių skandalą. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 15 d.
10. Prezidento ir premjero kiemai – atviri turistams. Iš *Respublika*, 2006 m. balandžio 21 d.
11. REKLAITIS, Gediminas. G. Kirkilas kratosi Turniškių skandalo herojaus. Iš *Respublika*, 2006 m. liepos 31 d.
12. STRAZDAITĖ, Monika. Prezidento patarėjai tampa žemgrobiais. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 8 d.
13. STRAZDAITĖ, Monika ir VIRELIŪNAITĖ, Lauryna. V. Adamkus liko be patarėjų. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 7 d.
14. Turniškės taps tik išrinktųjų vieta. Iš *Respublika*, 2006 m. liepos 25 d.
15. Turniškių nomenklatūros pušnyuose ir velnias koją nusilaužtų. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 14 d.
16. VAIČIULYTĖ, Ramunė. Kariškiai Turniškėse tampa VAD darbuotojais. Iš *Respublika*, 2006 m. balandžio 19 d.
17. VAIČIULYTĖ, Ramunė. Mokesčių mokėtojų milijonai – į kišenę. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 24 d.
18. VAIČIULYTĖ, Ramunė. Po audito Turniškėmis susidomėjo Generalinė prokuratūra. Iš *Respublika*, 2006 m. gegužės 19 d.

19. VAIČIULYTĖ, Ramunė. Prezidentūros kanclerio gudrybės užrūstino komisija. Iš *Respublika*, 2006 m. balandžio 15 d.
20. VAIČIULYTĖ, Ramunė. Seimūnams – ekskursija po Turniškes. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 24 d.
21. VAIČIULYTĖ, Ramunė. Skandalingosios Turniškės – „gerų vyrų“ rezervatas. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 21 d.
22. VAIČIULYTĖ, Ramunė. Stebuklinga Turniškių afera: perki būstą – sklypas dovanų. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 23 d.
23. VAIČIULYTĖ, Ramunė. Turniškės: perki būstą – sklypas dovanų. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 23 d.
24. VAIČIULYTĖ, Ramunė. Turniškėse – nauji kotedžai. Iš *Respublika*, 2006 m. birželio 8 d.
25. VAIČIULYTĖ, Ramunė. Turniškėse – naujų kotedžų „geriems vyrams“ projektas. Iš *Respublika*, 2006 m. birželio 19 d.
26. VAIČIULYTĖ, Ramunė. Turniškių moteris užhipnotizavo V. Račkį. Iš *Respublika*, 2006 m. birželio 1 d.
27. VAIČIULYTĖ, Ramunė. Turniškių gyventojai liko be apsaugos, bet su tvora. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 28 d.
28. VAIČIULYTĖ, Ramunė. Turniškių komisijoje – „gero vyro“ spektaklis. Iš *Respublika*, 2006 m. balandžio 22 d.
29. VAIČIULYTĖ, Ramunė. Turniškių kotedžai – geriems vyrams. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 9 d.
30. VAIČIULYTĖ, Ramunė. Turniškių pardavėjai prarado atmintį. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 9 d.
31. VAIČIULYTĖ, Ramunė. Turniškių privatizavimo plano autorius – A. Z. Kaminskas. Iš *Respublika*, 2006 m. balandžio 8 d.
32. VAIČIULYTĖ, Ramunė. Turniškių skandalas: V. Račkys aiškinasi prokurorams. Iš *Respublika*, 2006 m. birželio 6 d.
33. VAIČIULYTĖ, Ramunė. Turniškių skandalo vertintojai prokurorų nelauks. Iš *Respublika*, 2006 m. birželio 14 d.
34. VAIČIULYTĖ, Ramunė. Turniškių skandalo herojams – tik pagrūmojimai. Iš *Respublika*, 2006 m. liepos 19 d.
35. VAIČIULYTĖ, Ramunė. Valstybės vadovai dangstė Turniškių aferą. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 22 d.
36. VAIČIULYTĖ, Ramunė. V. Račkio ėmėsi prokurorai. Iš *Respublika*, 2006 m. birželio 7 d.

37. VAIČIULYTĖ, Ramunė. V. Adamkaus naudą patarėjai gaudo. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 6 d.
38. VAIČIULYTĖ, Ramunė. V. Račkys ignoruoja Seimo komisijos reikalavimus. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 29 d.
39. VAIČIULYTĖ, Ramunė. V. Račkys jaučiasi apgautas nuomininkų. Iš *Respublika*, 2006 m. balandžio 4 d.
40. VAIČIULYTĖ, Ramunė. V. Račkys kelia grėsmę Vyriausybei. Iš *Respublika*, 2006 m. balandžio 5 d.
41. VAIČIULYTĖ, Ramunė. Valstybės vadovai dangstė Turniškių aferą. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 22 d.
42. VAIČIULYTĖ, Ramunė. Vyriausybės kancleris pagrūmojo V. Račkui. Iš *Respublika*, 2006 m. gegužės 6 d.
43. VAIČIULYTĖ, Ramunė. Vyriausybės kanclerį skandina jo pirmtakas. Iš *Respublika*, 2006 m. gegužės 5 d.
44. V. Adamkaus katarsis. Iš *Respublika*, 2006 m. kovo 9 d.
45. VIRELIŪNAITĖ, Lauryna. Kotedžai Turniškėse augo be A. Brazausko palaiminimo. Iš *Respublika*, 2006 m. balandžio 7 d.

„Lietuvos rytas“:

1. BURVERIS, Vytautas. Turniškių dvaras subrandino naują skandalą. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. balandžio 3 d.
2. BURVERIS, Vytautas. Turniškių ūkininkai jautė tvirtą politikų petį. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. balandžio 5 d.
3. Etikos sargai apiplovė du buvusius patarėjus. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. birželio 23 d.
4. IGNATAVIČIUS, Tadas. Atsirado statybų laimintojas. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. balandžio 6 d.
5. IGNATAVIČIUS, Tadas. Turniškių paslaptys – už septynių užraktų. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. kovo 10 d.
6. IGNATAVIČIUS, Tadas. Už Turniškių tvorą – sava tvarka. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. kovo 15 d.
7. IGNATAVIČIUS, Tadas. Pulkai pasitrauks iš Turniškių. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. kovo 23 d.
8. IGNATAVIČIUS, Tadas ir VYŠNIAUSKAITĖ, Birutė. Netekę postų patarėjai gali likti ir be stogo. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. kovo 8 d.

9. IGNATAVIČIUS, Tadas ir VYŠNIAUSKAITĖ, Birutė. Turniškių ramybę skrodžia skandalo žaibai. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. kovo 6 d.
10. Sandoriai – su daugybe mįslių. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. kovo 9 d.
11. Skandalo pūslai tyška ir ant valdžios viršūnių. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. balandžio 8 d.
12. Turniškės – kryžminėje ugnyje. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. birželio 14 d.
13. Turniškių išskirtinumas – galvosūkis pareigūnams. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. kovo 14 d.
14. Turniškių skandale yra iš švarių veikėjų. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. liepos 19 d.
15. Vadovas skėsčioja rankomis. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. kovo 9 d.
16. VYŠNIAUSKAITĖ, Birutė. Kotedžus siūlė naudingiems žmonėms. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. balandžio 4 d.
17. VYŠNIAUSKAITĖ, Birutė. Kotedžų istorija – nebaigta. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. gegužės 19 d.
18. VYŠNIAUSKAITĖ, Birutė. Naujakuriai skirtingi, bet keliai į geidžiamą būstą – panašūs. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. kovo 10 d.
19. VYŠNIAUSKAITĖ, Birutė. Nuobauda už dėmę įvaizdžiui. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. kovo 21 d.
20. VYŠNIAUSKAITĖ, Birutė. Skandalas nupūtė Turniškių užtvarus. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. kovo 28 d.
21. VYŠNIAUSKAITĖ, Birutė. Šalies vadovų pašonėje – įkurtuvių vėjus. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. kovo 4 d.
22. VYŠNIAUSKAITĖ, Birutė. Tarandėje – Turniškių skandalo atgarsiai. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. kovo 17 d.
23. VYŠNIAUSKAITĖ, Birutė. Turniškėse – margas nuomininkų būrys. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. kovo 22 d.
24. VYŠNIAUSKAITĖ, Birutė. Turniškių rezervate – tyrėjų ekskursija. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. kovo 23 d.
25. VYŠNIAUSKAITĖ, Birutė, IGNATAVIČIUS, Tadas ir BRUVERIS Vytautas. Turniškių kaimynai – jau ne bendradarbiai. Iš *Lietuvos rytas*, 2006 m. kovo 7 d.

„Atgimimas“:

1. DAMULYTĖ, Jūratė. Prezidentūros krizė. Iš *Atgimimas*, 2006 m. kovo 10-16 d.
2. MAKARAITYTĖ, Indrė. Juokiasi puodas. Iš *Atgimimas*, 2006 m. kovo 10-16 d.
3. MAKARAITYTĖ, Indrė. VSD baudžia. Iš *Atgimimas*, 2006 m. kovo 24-30 d.
4. Pažeidimų – gausu. Iš *Atgimimas*, 2006 m. gegužės 19-25 d.

„Laikas“:

1. BLAŽAITYTĖ, Lina. Prezidento patarėjų teiginiai neįtikino komisijos. Iš *Laikas*, 2006 m. balandžio 28-gegužės 4 d.
2. GIRDENYTĖ, Giedrūna. Skandalas Prezidentūroje. Iš *Laikas*, 2006 m. kovo 10-16 d.
3. PUŠKORIUS, Vilius. Seimo komisija žada kviesti Vyriausybės kanclerį. Iš *Laikas*, 2006 m. kovo 31-balandžio 6 d.
4. PUŠKORIUS, Vilius. Turniškės: saugi rezidencija ar patogi pinigų plovykla? Iš *Laikas*, 2006 m. kovo 17-23 d.
5. PUŠKORIUS, Vilius. Turniškių komisija laukia Valstybės kontrolės išvadų. Iš *Laikas*, 2006 m. gegužės 12-18 d.
6. PUŠKORIUS, Vilius. Seimo komisija ėmėsi Turniškių aplinkybių tyrimo. Iš *Laikas*, 2006 m. kovo 24-30 d.
7. Seimo komisija rengia išvadas. Iš *Laikas*, 2006 m. birželio 2-8 d.
8. Statybų Turniškėse tyrimą tęsia prokuratūra. Iš *Laikas*, 2006 m. birželio 9-15 d.
9. STT ėmėsi tirti „Turniškių skandalą“. Iš *Laikas*, 2006 m. kovo 10-16 d.
10. TAUKŠIENĖ, Regina. Komisijos pirmininkė paskelbė verdiktą. Iš *Laikas*, 2006 m. liepos 12-27 d., 4 p.
11. TAMOŠAITYTĖ, Jolanta. Sprendimai dėl Turniškių Vyriausybei buvo žinomi? Iš *Laikas*, 2006 m. balandžio 7-13 d.
12. Turniškes valdančiai bendrovei – kriminalinių įtarimų šešėlis. Iš *Laikas*, 2006 m. gegužės 26-birželio 1 d.

„Veidas“:

1. BAČIULIS, Audrius. Turniškių skandalo priežastis. Iš *Veidas*, 2006 m. kovo 9 d.
2. KARBAUSKIS, Vaclovas. Turniškių fenomeno įtaka valstybės pagrindams. Iš *Veidas*, 2006 m. kovo 16 d.
3. Neaiškios kilmės turtą – konfiskuoti. Iš *Veidas*, 2006 m. balandžio 6 d.
4. Pasitikėjimas V. Adamkumi susvyravo nedaug. Iš *Veidas*, 2006 m. kovo 16 d.
5. Prezidentas nepatenkintas Turniškių skandalą tyrusios komisijos darbu. Iš *Veidas*, 2006 m. liepos 20 d.
6. Prezidento veikla nepasikeitė. Iš *Veidas*, 2006 m. kovo 16 d.
7. Turniškių išskirtinumą siūloma panaikinti. Iš *Veidas*, 2006 m. balandžio 6 d.
8. ŠINDEIKIS, Algimantas. Kuiliai ir korupcijos epidemija. Iš *Veidas*, 2006 m. kovo 9 d.

„Ekstra“:

1. KVEDARAS, Valdas. Žmogus, užstatęs prezidento rezidenciją. Ir net savo žmoną? Iš *Ekstra*, 2006 m. kovo 13-19 d.
2. Turniškių natiurmortai. Iš *Ekstra*, 2006 m. balandžio 1-9 d.
3. VARNAUSKAS, Rimantas. Būdas lietuvių. Ne S. Daukanto versija. Iš *Ekstra*, 2006 m. kovo 13-19 d.

„Klaipėda“:

1. SPURYTĖ, Virginija. Ambicingą lyderį pražudė promilės. Iš *Klaipėda*, 2006 m. gruodžio 15 d.
2. SPURYTĖ, Virginija. Dėl gatvės – į teismą. Iš *Klaipėda*, 2006 m. gruodžio 9 d.
3. SPURYTĖ, Virginija. Naglis Puteikis išsaugojo darbą. Iš *Klaipėda*, 2007 m. sausio 6 d.
4. SPURYTĖ, Virginija. Ministras reikalauja N. Puteikio galvos. Iš *Klaipėda*, 2006 m. gruodžio 29 d.
5. SPURYTĖ, Virginija. N. Puteikio likimą spęs komisija. Iš *Klaipėda*, 2006 m. gruodžio 16 d.
6. SPURYTĖ, Virginija. N. Puteikis: „Pergėriau“. Iš *Klaipėda*, 2006 m. gruodžio 14 d.
7. SPURYTĖ, Virginija. Rietenų dėl Turgaus gatvės atomazga – netrukus. Iš *Klaipėda*, 2006 m. gruodžio 13 d.
8. SPURYTĖ, Virginija. Turgaus gatvė – be priekaištų. Iš *Klaipėda*, 2006 m. gruodžio 16 d.
9. SPURYTĖ, Virginija. Turgaus gatvėje kliūva akmenys. Iš *Klaipėda*, 2006 m. gruodžio 2 d.

„Vakarų ekspresas“:

1. NIKITENKA, Denisas ir SKERSYTĖ, Žaneta. Nepaprasti N. Puteikio nuotyčiai policijoje. Iš *Vakarų ekspresas*, 2006 m. gruodžio 14 d.
2. NIKITENKA, Denisas. N. Puteikio pasigailėjo ir jo šefas. Iš *Vakarų ekspresas*, 2007 m. sausio 6 d.
3. NIKITENKA, Denisas. N. Puteikis postą išsaugos. Iš *Vakarų ekspresas*, 2007 m. sausio 5 d.
4. NIKITENKA, Denisas. N. Puteikis srebria savo išvirtą košę. Iš *Vakarų ekspresas*, 2006 m. gruodžio 15 d.
5. PETKEVIČIŪTĖ, Giedrė. Pakvipo teismais dėl Turgaus gatvės. Iš *Vakarų ekspresas*, 2006 m. gruodžio 9 d.
6. PETKEVIČIŪTĖ, Giedrė. Turgaus gatvė: būtų juokinga jeigu nebūtų graudu. Iš *Vakarų ekspresas*, 2006 m. gruodžio 2 d.
7. PETKEVIČIŪTĖ, Giedrė. „Turgaus gatve vežimais buvo važiuojama į turgų.“ Iš *Vakarų ekspresas*, 2006 m. gruodžio 13 d.

TRUMPAI APIE TIRIAMĄ PERIODINĘ SPAUDĄ

Dienraštis „Respublika“

Dienraštis „Respublika“ Lietuvoje leidžiamas nuo 1988 m. ir priklauso „Respublikos leidinių grupei“, vienijančiai dienraščius „Respublika“, „Respublika“ rusų kalba, „Vakaro žinios“, „Šiaulių kraštas“, „Vakarų ekspresas“. Dienraštis „Respublika“ leidžiamas šešis kartus per savaitę ir, dienraščio vadovybės teigimu, yra skirtas plačiajai auditorijai. „Respublikos“ tiražas darbo dienomis siekia apie 30 tūkst., o penktadieniais-šeštadieniais – 45-50 tūkstančių.¹⁴² Prenumerata sudaro iki 50 proc. „Respublikos“ tiražo.¹⁴³ Vyriausiasis dienraščio leidėjas – Vitas Tomkus, kuriam priklauso 100 proc. leidinio akcijų. Vyriausiasis redaktorius – Ramunė Vaičiulytė (iki 2007 m. balandžio vyriausiasis redaktorius – Raimundas Celencevičius). Vidutinė skaitytojų auditorija pagal TNS Gallup skaitomiausių 2006 metų žiemos leidinių penketuką dienraščių kategorijoje – 214,2 tūkstančių (arba 8,2 proc.), tad dienraštis užima ketvirtą vietą pagal skaitomumą.¹⁴⁴ Dienraštis spausdinamas „Respublikos“ spaustuvėje, leidžiamas lietuvių ir rusų kalbomis. Dienraštis taip pat platinamas Didžiojoje Britanijoje. Internetinio puslapio neturi.

Dienraštis „Lietuvos rytas“

40 proc. "Lietuvos ryto" bendrovės akcijų turi Gedvydas Vainauskas, atitinkamai 19 proc. ir 14 proc. – bendrovės direktorius Vidmantas Strimaitis ir vyriausiojo redaktoriaus pirmasis pavaduotojas Algimantas Budrys. Laikraščio redaktorius – Rimvydas Valatka. UAB „Lietuvos rytas“ taip pat leidžia dienraštį „Panevėžio rytas“, savaitinį žurnalą „Ekstra“, žurnalus „MM“, „Versus“, „Ekstra panelė“, „Kompiuterija“, „Keturi ratai“.

„Lietuvos ryto“ tiražas darbo dienomis siekia 60 tūkst. vienetų, o šeštadieniais – 160 tūkst. vienetų.¹⁴⁵ Vidutinė skaitytojų auditorija pagal TNS Gallup skaitomiausių 2006 metų žiemos leidinių penketuką dienraščių kategorijoje – 488,4 tūkstančių (arba 18,6 proc), tad dienraštis „Lietuvos rytas“ užima antrą vietą pagal skaitomumą.¹⁴⁶

Dienraštis taip pat platinamas Didžiojoje Britanijoje, taip pat dienraštis turi internetinę svetainę www.lrytas.lt.

¹⁴² Lietuvos dienraščiai varžosi dėl prenumeratorių. Iš *Mediapool* [interaktyvus], 2005. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.mediapool.lt/index.php?theme_id=9&lang=lt&content=468>.

¹⁴³ Ten pat.

¹⁴⁴ TNS Gallup: skaitomiausių žiemos leidinių penketukai. Iš *TNS Gallup* [interaktyvus], 2007. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.tns-gallup.lt/lt/disp.php/lt_surveys/lt_surveys_107?ref=/lt/disp.php/lt_surveys>.

¹⁴⁵ Lietuvos dienraščiai varžosi dėl prenumeratorių. Iš *Mediapool* [interaktyvus], 2005. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.mediapool.lt/index.php?theme_id=9&lang=lt&content=468>.

¹⁴⁶ TNS Gallup: skaitomiausių žiemos leidinių penketukai. Iš *TNS Gallup* [interaktyvus], 2007. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.tns-gallup.lt/lt/disp.php/lt_surveys/lt_surveys_107?ref=/lt/disp.php/lt_surveys>.

Savaitraštis „Atgimimas“

Nepriklausomas politikos savaitraštį „Atgimimas“, įkurtą 1999 m. leidžia VšĮ Pilietinės minties institucija. Įmonės dalininkai yra Indrė Makaraitytė ir Sigitas Babilius, vyriausioji redaktorė – Indrė Makaraitytė. Savaitraščio tikslas: pateikti objektyvią politinių ir visuomeninių procesų analizę, skatinti žmones aktyviai dalyvauti valstybės bei visuomenės gyvenime.¹⁴⁷ Savaitraščio „Atgimimas“ auditorija – išsilavinusi vidurinioji klasė. Tiražas – 2000 vienetų per savaitę. Savaitraštis leidžiamas penktadieniais. Internetinis puslapis www.atgimimas.lt.

Savaitraštis „Laikas“

„Pozityvios minties savaitraštis“ „Laikas“ leidžiamas nuo 2003 m. rugsėjo. Jo leidėja – UAB „Aguomina“. Laikraščio direktorė – Vitalija Surgautienė anksčiau Kėdainiuose redagavo su Darbo partija siejamą laikraštį „Rinkos aikštė“.¹⁴⁸ Leidžiamas penktadieniais. Apie tiražą savaitraštis „Laikas“ neinformuoja. Internetinis puslapis www.laikas.net.

Savaitinis žurnalas „Veidas“

Naujiųjų savaitraštis „Veidas“, leidžiamas nuo 1992 m., analizuoja šalies politinį, ekonominį, kultūrinį ir socialinį gyvenimą. Savaitraštį leidžia UAB „Veido“ periodikos leidykla, leidėjas – Algimantas Šindeikis, vyriausiasis redaktorius – Liudvikas Gadeikis. „Veidas“ nėra masinis produktas, bet turi aiškiai apibrėžtą auditoriją. Tikslinė savaitraščio auditorija – vidurinės ar aukštesnės klasės didmiesčių gyventojai, turintys aukštąjį ar vidurinį išsilavinimą. Savaitraščio redakcija lygina save su tokio pobūdžio savaitraščiais kaip „Der Spiegel“ Vokietijoje ar „TIME“ Didžiojoje Britanijoje, kur pateikiami straipsniai pasižymi kokybe ir analizuoja šalies gyvenimui svarbius įvykius.¹⁴⁹ Tiražas – 6000 vienetų per savaitę. Internetinis puslapis www.veidas.lt.

Savaitinis žurnalas „Ekstra“

Nuo 2000 m. leidžiamas savaitinis žurnalas „Ekstra“ pasirodo 8350 egzempliorių tiražu kartą per savaitę. Žurnale pateikiamos tiek politinės, kultūrinės, ekonominės temos, tiek ir pramoginė informacija, tad žurnalo skaitytojai yra beveik visi šeimos nariai.¹⁵⁰ Leidinys priklauso UAB „Lietuvos rytas“ leidinių grupei. Administracijos vadovas Valdas Vasiliauskas, redaktorė – Gabrielė Vasiliauskaitė. Internetinis puslapis <http://www.lrytas.lt/ekstra>.

¹⁴⁷ Apie mus. Iš *Atgimimas.lt* [interaktyvus], 2007. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.atgimimas.lt/apie.php>>.

¹⁴⁸ GINTALAITĖ, Laura. Marionečių teatre pasilikti nenori niekas. Iš *Žurnalistų žinios* [interaktyvus], 2006. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lzs.lt/about.php?id=205&type=paper&page_menu=4>.

¹⁴⁹ Apie savaitraštį „Veidas“. Iš *Veidas.lt* [interaktyvus], 2007. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.veidas.lt/lt/apie?veidas=76db2a45a7e2a9683957a0f09824ed19>>.

¹⁵⁰ Savaitraščiai. Iš *Impress Teva* [interaktyvus], 2007. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.impressteva.lt/index.php?id=7198&pid=5062>>.

Regioninis dienraštis „Klaipėda“

Apskritis ir miesto dienraštis „Klaipėda“ šiuo metu priklauso daugiau nei 40 fizinių asmenų, kurie dirba ar dirbo šiame laikraštyje, tačiau dabar deramasi dėl „Klaipėdos“ akcijų pardavimo „Hermis Capital“.¹⁵¹ Kol kas dienraščio direktorius ir vyriausiasis redaktorius, taip pat ir „Klaipėdos“ akcininkas – Valdemaras Puodžiūnas. „Klaipėdos“ laikraščio tiražas yra 18-30 tūkst.¹⁵² Dienraštis leidžiamas lietuvių ir rusų kalbomis. „Redakcijai dar priklauso laikraštis „Palangos tiltas“, leidžiamas Palangoje. Internetinis puslapis www.klaipeda.daily.lt.

Regioninis dienraštis „Vakarų ekspresas“

Dienraštis Klaipėdos kraštui „Vakarų ekspresas“ pradėtas leisti 1990 m. rugsėjį ir dabar priklauso „Respublikos leidinių“ grupei. Leidinio direktorius ir vyriausiasis redaktorius – Gintaras Tomkus. Tai – didžiausias regioninis dienraštis Lietuvoje, kurio tiražas pirmadieniais siekia 26 tūkst. Internetinis puslapis www.ve.lt.

---

¹⁵¹ DIGRYTĖ, Eglė. „Hermis Capital“ perka beveik 100 proc. dienraščio „Klaipėda“ akcijų. Iš *Delfi* [interaktyvus], 2007. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/economy/Media/article.php?id=12965321>>.

¹⁵² Dienraščio „Klaipėda“ akcininkai neparduos jo Norvegijos „Orklai“. Iš *Žurnalistų žinios* interaktyvus], 2005. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lzs.lt/about.php?id=1120&type=news&page_menu=1>.

IŠSAMUS CITUOJAMŲ ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

„Lietuvos rytas“:

Šaltiniai: VAD direktorius Raimundas Kairys, Vyriausybės įsteigtos AKPB vadovas Valdas Račkys, prezidento patarėjas Rytis Muraška, prezidento patarėjas Edminas Bagdonas, prezidentas Valdas Adamkus, Seimo Audito komiteto pirmininkas Artūras Skardžius, Seimo Etikos ir procedūrų komisijos vadovas Algirdas Monkevičius, Seimo opozicijos lyderis konservatorius Andrius Kubilius, buvęs premjeras Algirdas Brazauskas, STT direktorius Povilas Malakauskas, buvęs Seimo pirmininkas Artūras Paulauskas, Vilniaus apskrities teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros departamento direktorius Aurelijus Kuisys, Vilniaus miesto Plėtros departamento direktoriaus pavaduotojo Kęstutis Ramonaitis, Vyriausybės kancleris Antanas Zenonas Kaminskas, akcinės komunalinių paslaugų bendrovės stebėtojų tarybos vadovas Jonas Šniaukšta, buvęs akcinės komunalinių paslaugų bendrovės darbuotojas pensininkas Gintautas Radžionis, Darbo partijos lyderis Viktoras Uspaskichas, Turniškių apsaugos tarnybos darbuotojai, Turniškių administratorius Algirdas Norkus, VRM sekretorius Stanislovas Liutkevičius, Vladimiras Beriozovas, VSD vadovas Arvydas Pocius, Vilniaus tarptautinės mokyklos administratorė Gajara Lukoševičiūtė, Aušra Makarevičiūtė, Naujosios sąjungos frakcijos atstovas V. Stankevičius, Tarandės gyventoja Irena Dešukienė, L. Domarkienė, Vladimiro Prudnikovo patarėjas G. Andriulionis, R. Bakštys, VRM ministras Gintaras Furmanavičius, Seimo vicepirmininkas Alfredas Pekeliūnas, Seimo komisijos narys Antanas Matulas, Edmino Bagdono žmona Julija Bagdonienė, Seimo komisijos vadovė Loreta Graužinienė, Vidaus audito skyriaus vedėjas Jonas Olšauskas, Seimo pirmininkas Viktoras Muntianas, Generalinės prokuratūros ikiteisminio tyrimo kontrolės skyriaus vyriausiasis prokuroras Zenonas Burokas,

Instituciniai šaltiniai: Vyriausybės spaudos tarnybos pareiškimas, VTEK pranešimas, Valstybės kontrolės audito išvados, VTEK išvados.

Citatos iš kitų žiniasklaidos priemonių: BNS, „Žinių radijas“, „Lietuvos radijas“

„Respublika“:

Šaltiniai: Prezidento patarėjas Edminas Bagdonas, prezidento patarėjas Rytis Muraška, buvęs Seimo pirmininkas Artūras Paulauskas, buvęs Premjeras Algirdas Brazauskas, Prezidentas Valdas Adamkus, AKPB buhalterė Nijolė Radušienė, Seimo Audito komiteto pirmininkas Artūras Skardžius, Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininkas Alvydas Sadeckas, Seimo komisijos pirmininkė Loreta Graužinienė, liberalcentristas Algis Čaplikas, AKPB vadovas Valdas Račkys,

Lietuvos ambasadorius Čekijoje Romualdas Kozyrovičius, Vladimiras Beriozovas, Pirmojo vidaus tarnybos pulko vadas Anatolijus Šumskis, URM Personalo departamento direktorė Asta Skaisgirytė-Liauškienė, Vyriausybės kancleris Antanas Zenonas Kaminskas, VRM sekretorius Stanislovas Liutkevičius, AKPB stebėtojų tarybos vadovas Jonas Šniaukšta, buvęs Vyriausybės sekretorius ir kancleris Adolfas Savičius, Generalinės prokuratūros ikiteisminio tyrimo kontrolės skyriaus vyriausiasis prokuroras Zenonas Burokas, Vilniaus apygardos vyriausiasis prokuroras Ramutis Jancevičius.

Instituciniai šaltiniai: Vyriausybės spaudos tarnybos pareiškimas, VTEK pranešimas.

Spaudos atstovai: Valstybės kontrolės Viešųjų ryšių tarnybos vadovas Gediminas Končius, VSD atstovas spaudai V. Makauskas, Generalinės prokuratūros atstovė.

Citatos iš kitų žiniasklaidos priemonių: ELTA, neįvardinta radijo stotis.

„Atgimimas“:

Šaltinis: Viktoras Uspaskichas.

Instituciniai šaltiniai: Valstybės kontrolės išvados

„Laikas“:

Šaltiniai: STT direktorius Povilas Malakauskas, Seimo komisijos pirmininkė Loreta Graužinienė, Prezidento patarėjas (neaišku, kuris), Seimo komisijos pirmininkės patarėjas Antanas Matulas, Vyriausybės kancleris Antanas Zenonas Kaminskas, Valstybės kontrolės Audito plėtros departamento direktorė Nijolė Mickuvienė, Vilniaus apygardos vyriausiasis prokuroras Ramutis Jancevičius.

Instituciniai šaltiniai: Seimo komisijos išvados

Citatos iš kitų žiniasklaidos priemonių: BNS.

„Veidas“:

Šaltinis: Prezidentas Valdas Adamkus.

„Ekstra“:

Šaltiniai: AKPB vadovas Valdas Račkys, neįvardinti kotedžų pirkėjai, bendrovės „Kortas“ savininkas ir vadovas Česlovas Daugėla, Vyriausybės kanceliarijos ūkio skyriaus vedėjo pavaduotojas Antanas Daugaravičius, buvęs Premjeras Algirdas Brazauskas, generalinis prokuroras Algimantas Valantinas.

„Klaipėda“:

Šaltiniai: Valstybinės komisijos pirmininkė Regina Šolienė, Kultūros vertybių apsaugos departamento Klaipėdos teritorinio padalinio vedėjas Naglis Puteikis, Klaipėdos m. savivaldybės administracijos direktorė Judita Simonavičiūtė, bendrovės „Konsolė“ direktorius Kazimieras Skutulas, Klaipėdos miesto ūkio departamento direktorius Alfonsas Šimkus, Kultūros departamento direktorius Albinas Kuncevičius.

„Vakarų ekspresas“:

Šaltiniai: Naglio Puteikio žmona, Klaipėdos paveldo departamento padalinio vedėjo pareigas laikinai einantis Laisvūnas Kavaliauskas, Tėvynės sąjungos pirmininko pavaduotoja Rasa Juknevičienė, Tėvynės sąjungos narys Jurgis Razma, komisariato budėtojai, 18 kameros kaimynas, Kultūros vertybių apsaugos departamento Klaipėdos teritorinio padalinio vedėjas Naglis Puteikis, konservatorių atstovė spaudai Aušra Dulevičiūtė-Kavaliauskienė, Klaipėdos miesto ūkio departamento direktorius Alfonsas Šimkus, Klaipėdos m. savivaldybės administracijos direktorė Judita Simonavičiūtė, Valstybinės komisijos pirmininkė Regina Šolienė, architekto Vytauto Šliogerio žmona Laima Šliogerienė, bendrovės „Konsolė“ direktorius Kazimieras Skutulas, Kultūros paveldo departamento komisijos vadovas Algimantas Degutis, Tėvynės sąjungos lyderis Andrius Kubilius.

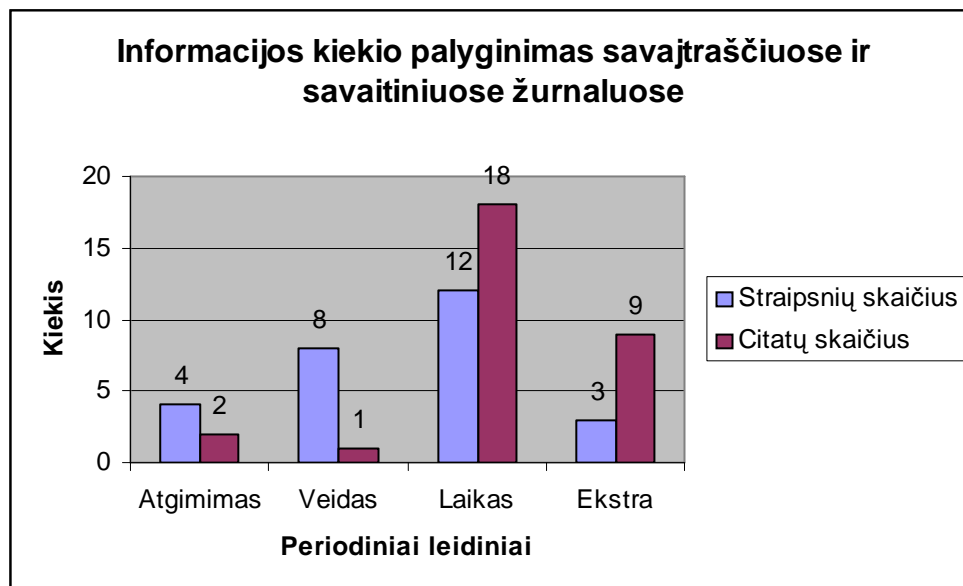

THE PECULARITIES OF SOURCE QUOTING IN PRINT MEDIA

Karina Juodelyte-Moliboga

SUMMARY

The Master's thesis discusses the XXI century Lithuanian periodical print media publications on political theme looking closer at source quoting practices. The goals of the thesis are: to discover the source quoting practices in the XXI century Lithuanian periodical print media as well as to discover whether the selection of quotations in the texts of print media can influence the public opinion about the quoted sources. The major tasks of the thesis are: to analyze how the selected quotations in periodical print media can influence the public opinion as well as to analyze if the quoting peculiarities are different in diverse periodical print media.

Qualitative method of content analysis and a comparative analysis were chosen for this Master's thesis as the best methods revealing the coded meanings and the possible manipulations in the text. Using a qualitative method of content analysis together with a comparative analysis the thesis comes to a conclusion that positive or negative public opinion about the quoted sources can be formed in the XXI century Lithuanian periodical print media using the information provided by other sources or the words of the source himself/ herself. Such an opinion can be vastly different in diverse periodical print media because of the attitude and opinion in the editorial office as well as because of the ideology and the worldview of the media owner. Source quoting can also be influenced by external factors, such as advertisements ordered in the print media. The words of the sources can be distorted by putting them into another context, by attaching an evaluative label to the sources or by interpreting their quotations later in the text. Since periodical print media is using other media sources for information, misleading information can spread in more than one media source and in this way it can be constructing a new reality that would disorientate the audience.

This Master's thesis might be useful for journalists, media analysts, the academics of communication science, public relations officers. It can also be a base for future studies on opinion formation using quotations in other media sources, such as television as well as on the impact of direct quotations on the audience conception of the discussed subject.